

URZĄD GMINY W KARNIEWIE

STU P I M

**UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KARNIEWO**

KARNIEWO 2000

URZĄD GMINY W KARNIEWIE

STUDIUM

UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

Zespół projektowy:

mgr Z. Tyszkiewicz upr. urb. 1402/94

mgr J. Marciniak

mgr R. Małowiecki

mgr inż. H. Jaskułowska

mgr inż. M. Nowotczyński

mgr inż. H. Marciniak

Opracowanie graficzne tech. bud. T.

Bujakowska Opracowanie komputerowe:

M. Tyszkiewicz K. Wójcik

KARNIEWO 2000

Wstęp	6
I CHARAKTERYSTYKA GMINY	7
H ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	8
1. Budowa geologiczna	8
2. Struktura i rzeźba terenu	8
3. Surowce mineralne	9
4. Wody powierzchniowe i podziemne	9
5. Gleby	11
6. Melioracje	13
7. Szata roślinna	14
8. Klimat	15
9. Ochrona środowiska przyrodniczego	16
10.	
ródła zanieczyszczeń środowiska	19
m ZASOBY I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	21
1. Krajobraz kulturowy	21
2. Zabytkowe układy przestrzenne	27
3. Zabytki ruchome	29
4. Zabytki archeologiczne	29
5. Kultura niematerialna	30
IV UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	32
1.	
warunkowania zewnętrzne	32
1.1. Uwarunkowania przyrodnicze	32
1.2. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej	33
1.3. Powiązania w zakresie usług publicznych	33
1.4. Powiązania z innymi gminami	33
2. Uwarunkowania prawne	33
V SIEĆ OSADNICZA	35
VI LUDNOŚĆ	39
1. Przemiany demograficzne i strukturalne	39
2. Struktura wieku i płci	39
3. Wykształcenie	40
.	..

VII	JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	42
1.	Mieszkalnictwo	42
2.	Usługi publiczne	43
3.	Usługi komercyjne	46
Vm	DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA	47
1.	Rolnictwo i leśnictwo	47
1.1.	Struktura użytków rolnych i leśnych	47
1.2.	Bonitacja gleb	48
1.3	Produkcja rolnicza	49
1.4.	Hodowla zwierząt gospodarskich	50
1.5.	Struktura gospodarstw rolnych	50
1.6.	Sytuacja ekonomiczna rolnictwa	51
2.	Pozarolnicza działalność gospodarcza	53
IX	KOMUNIKACJA	55
1.	Sieć drogowa	55
2.	Warunki techniczne dróg publicznych	56
3.	Organizacja służb drogowych po wprowadzeniu reformy administracji publicznej	58
4.	Techniczne zaplecze motoryzacji	59
5.	Komunikacja publiczna	59
X	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	60
1.	Telekomunikacja	60
2.	Elektroenergetyka	60
3.	Gazownictwo	61
4.	Ciepłownictwo	61
5.	Zaopatrzenie w wodę	61
6.	Gospodarka ściekowa	62
7.	Gospodarka odpadami komunalnymi	63
XI	STRUKTURA WŁASNOŚCI GRUNTÓW	65
1.	Formy własności gruntów	65
2.	Prawne aspekty komunalizacji gruntów	66
XH	ANALIZA SYTUACJI EKONOMICZNEJ GMINY	68
1.	Dochody budżetowe gminy	68
2.	Analiza wydatków budżetowych	
XHI	ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY - METODA SWOT	71

SPIS TABLIC

1. Ludność w wybranych latach 1976 - 1999	75
2. Ruch naturalny ludności w latach 1976 - 1997	75
3. Migracja ludności w wybranych latach 1976 - 1997	75
4. Liczba mieszkańców gminy w układzie sołectw w latach 1988 i 1999	76
5. Ludność w grupach wiekowych w 1997 r.	77
6. Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	77
7. Poziom wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych i osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stan 06.1996 r.	78
8. Aktywność zawodowa ludności w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego	78
9. Bezrobotni w latach 1992 - 1999	79
10. Korzystający z opieki społecznej w latach 1993 - 1997	79
11. Warunki mieszkaniowe na terenie gminy Karniewo w 1997 roku	79
12. Zasoby mieszkaniowe gminy wg materiałów ścian zewnętrznych budynków	80
13. Zasoby mieszkaniowe gminy Karniewo wg okresu budowy	81
14. Struktura zasobów mieszkaniowych gm. Karniewo wg okresu budowy	82
15. Użytki rolne i leśne gminy Karniewo	83
16. Struktura użytków rolnych i leśnych gminy Karniewo	84
17. Powierzchnia i struktura gruntów ornych wg klas bonitacyjnych	85
18. Powierzchnia i struktura użytków zielonych wg klas bonitacyjnych	86
19. Powierzchnia upraw w roku 1996 na terenie gminy	87
20. Plony zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych z ha w dt	87
21. Pogłowie zwierząt gospodarskich w 1996 r.	88
22. Pogłowie zwierząt gospodarskich w wybranych latach 1979-1996	88
23. Powierzchnia i liczba indywidualnych gospodarstw i działek rolnych	89
24. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności	89
25. Pracujący w gospodarce narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych) w wybranych latach 1985- 1997	90
26. Główne źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych	90
27. Źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych	91
28. Dochody budżetowe gminy Karniewo wg źródeł ich powstawania	91
29. Tempo wzrostu wybranych wydatków budżetu gminy Karniewo w latach 1995 - 1997	91

31. Dochody i wydatki budżetowe przypadające na 1 mieszkańca gminy Karniewo w latach 1995-97	92
32. Wydatki budżetu gminy Karniewo oraz ich struktura w latach 1995 - 1997	92
33. Struktura własności gruntów w gminie (bez gospodarstw indywidualnych)	93
34. Wykaz dróg gminnych gminy Karniewo	95

SPIS RYSUNKÓW

1. Położenie gminy na terenie województwa mazowieckiego	
2. Udział gruntów ornych w ogólnej powierzchni gminy	
3. Udział lasów i gruntów leśnych w strukturze użytków rolnych	
4. Udział użytków zielonych w powierzchni gruntów rolnych	
5. Udział gleb klasy II - III w strukturze gruntów ornych	
6. Udział gleb klasy IV w strukturze gruntów ornych	
7. Udział gleb klasy V - VI w strukturze gruntów ornych	
8. Udział budynków o zewnętrznych ścianach palnych	
9. Udział mieszkań wybudowanych w latach 1945 - 1978	
10. Komunikacja	
11. Wodociągi	
12. Telekomunikacja	

Wstęp

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karniewo” określa politykę przestrzenną gminy na okres perspektywiczny. Konieczność jego opracowania wynika z art. 6 Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 415). Zgodnie z powyższym studium uwzględnia uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu, prawa własności gruntów i sytuację ekonomiczną gminy. Określa cele rozwoju uwzględniając jednocześnie cele i kierunki rozwoju państwa na obszarze województwa.

„Studium” jest prawem miejscowym i stanowi tzw. akt kierownictwa wewnętrznego. Oznacza to, że jego ustalenia obowiązują władze i zarząd gminy lecz nie może być podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Jest pośrednim instrumentem sterowania procesami zagospodarowania przestrzennego. Wskazuje możliwości i szansę rozwoju gminy oraz zagrożenia wynikające z dotychczasowego zagospodarowania.

Zarząd gminy Uchwałą Rady Gminy w Karniewie nr YI/38/99 z dnia 29 kwietnia 1999 r. przystąpił do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”. Zgodnie z art. 67 pkt. 3 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r. uchwalenie „Studium” przedłuża moc obowiązujących planów uchwalonych przed wejściem w życie w/w ustawy.

„Studium” składa się z następujących części:

- * **Część I** - Uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy Karniewo,
- * **Część II** - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Karniewo,
- * **Opracowanie kartograficzne** pt. “Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karniewo” w skali 1:10000 stanowiące integralny załącznik „Studium”.

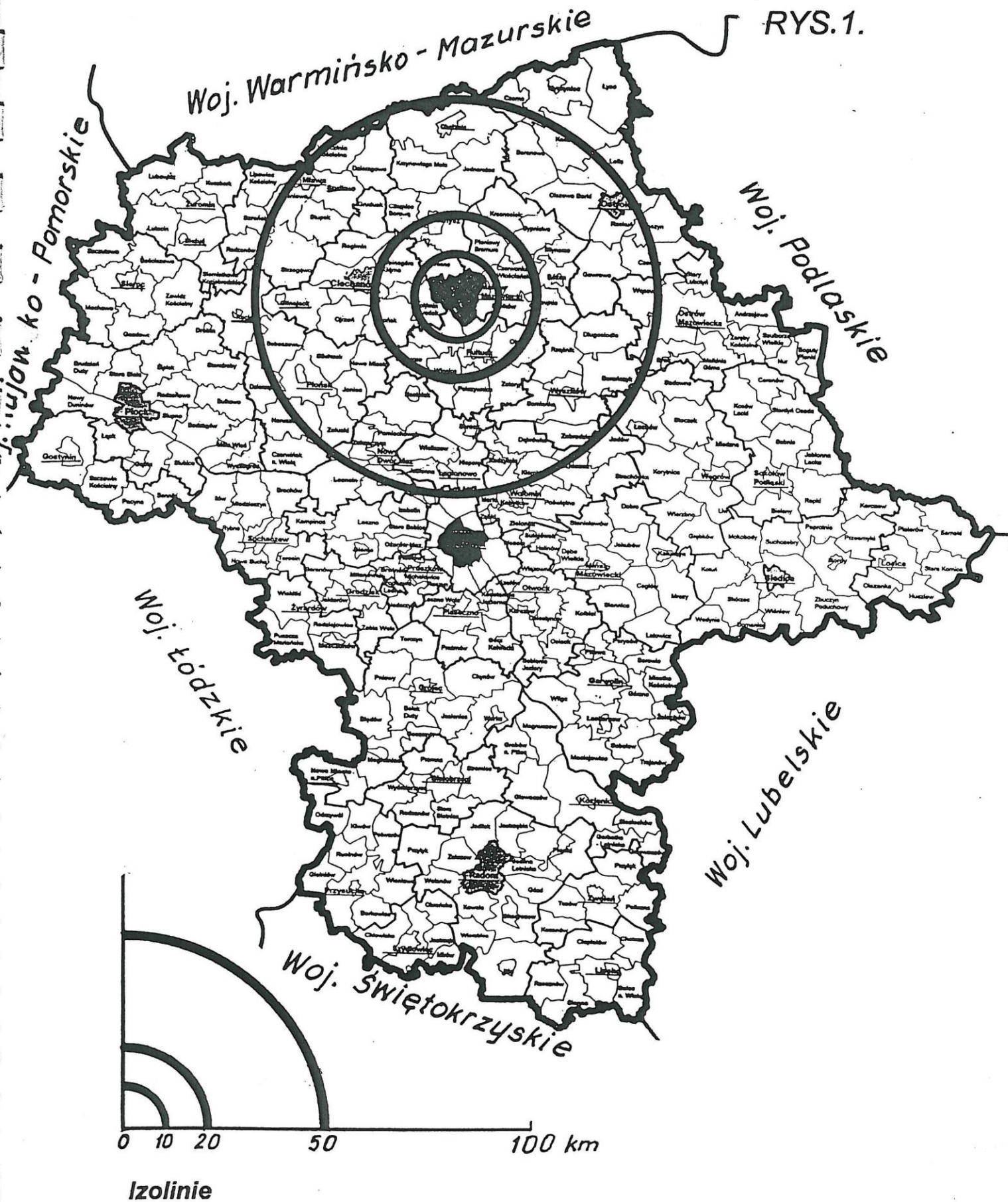
W trakcie prac wykonano analizy stanu zagospodarowania, rozwoju przestrzennego i ekonomicznego gminy. Przeprowadzono konsultacje społeczne z przedstawicielami i mieszkańcami samorządu lokalnego, instytucji i władz gminy. Uwzględniono wnioski zainteresowanych osób i instytucji.

Gmina nie opracowała dotychczas strategii rozwoju gospodarczego w związku z czym cele rozwoju zostały określone w toku prac nad „Studium”

„Studium” jest nowym i samodzielnym aktem planistycznym stanowiącym podstawę opracowania i uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

POŁOŻENIE GMINY KARNIEWO NA TERENIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

RYS.1.

I CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Karniewo zajmuje obszar 11370 ha. Graniczy z ośmioma gminami, tj. Krasne, Płoniawy Bramura, Czerwonka m. Maków Mazowiecki, gm. Szelków, Pułtusk, Gzy i Gołymin - Ośrodek. Z północy na południe gmina rozciąga się na długości ok. 14 km a ze wschodu na zachód około 15 km. Najbliżej położonym miastem jest Maków Mazowiecki, będący siedzibą władz powiatowych z którym sąsiadują miejscowości położone w północno - wschodniej części gminy. Południowe obrzeża gminy oddalone są około 9 km od miasta Pułtuska. Najbliżej położona stacja kolejowa znajduje się w mieście Ciechanowie oddalonym około 20 km.

Przez teren gminy przebiega ważna w systemie krajowym droga krajowa nr 60 Kutno - Ciechanów - Ostrów Mazowiecka, którą odbywa się ruch tranzytowy z Europy Wschodniej do krajów Europy Zachodniej.

Gmina posiada korzystne powiązania z sąsiednimi ośrodkami gminnymi dzięki dobrze rozwiniętej sieci dróg powiatowych oraz gminnych, które jednocześnie zapewniają łączność lokalną. Centralne położenie miejscowości gminnej - Karniewa na skrzyżowaniu drogi krajowej z powiatowymi zapewnia prawidłową obsługę ludności.

Teren gminy zamieszkuje 5,8 tys. osób. Gęstość zaludnienia wynosi 44 osoby/km² i jest ponad 3-krotnie mniejsza niż w województwie mazowieckim - 142 osoby. Funkcję ośrodka gminnego pełni Karniewo, które zamieszkuje około 1 tys. osób, tj. 16,7 % ludności ogółem. Sieć osadniczą tworzy 41 jednostek osadniczych które należą do 32 sołectw. Przeciętnie na jedną wieś przypada 141 osób, na sołectwo 181 osób.

Podstawową funkcją jest produkcja rolna. Użytki rolne zajmują 86,9 % powierzchni gminy, w tym ok. 70 % stanowią gleby bardzo dobre i dobre.

Gmina należy do obszarów o najniższej lesistości - 6,6 % powierzchni ogółem. Naturalne formy przyrodnicze zostały w większości przekształcone w pola uprawne. Pozostałe funkcje gminy, którymi są usługi i pozarolnicza działalność gospodarcza rozwinęły się w stopniu niewystarczającym. Ograniczone możliwości pracy w sferze pozarolniczej wpłynęły na utrzymujące się ujemne saldo migracji wynoszące około (-50) osób rocznie, oraz znaczne bezrobocie.

II ZASOBY ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO

1. Budowa geologiczna

Obszar gminy według W. Pożaryskiego leży w obrębie Synklinorium Brzeźnego należącego do prekambryjskiej platformy wschodnio - europejskiej. Prekambryjska powierzchnia pochylona jest ku zachodowi a zalegające na niej młodsze osady tworzą synklinorium zwane warszawskim. Podłoże krystaliczne występuje na głębokości około 3000 m p.p.t. Osady trzeciorzędowe występują tu niezbyt głęboko i przykryte są utworami plejstoceniowymi. Najbardziej rozpowszechnione osady oligoceniowe (o miąższości w rejonie Karniewa 53 m) zbudowane są z mułków ilastych i piaszczystych. Serie ilasto - mułkowate i piaszczyste tworzą osady mioceniowe, które w rejonie Karniewa dochodzą do miąższości 45 m. Znacznie miąższości osiągają warstwy pliocenu, które reprezentują ropy pylaste, mułki pstry i szare z przewarstwieniami piasków mułkowatych. Warstwę powierzchniową tworzą utwory najmłodsze czwartorzędowe. Wysoczyznę Ciechanowską w rejonie gminy budują osady stadiału północnomazowieckiego zlodowacenia środkowopolskiego. Składają się one z płatów gliny zwałowej rozdzielonej osadami wodnolodowcowymi i zastoiskowymi. Piaski i żwiry lodowcowe na powierzchni występują wyspowo często tworząc wyższe formy terenu. Należą do nich obszary północne gminy w rejonie Romanowa, Zakrzewa, Rutek i Wólki Łukowskiej oraz Karniewa, Melech, Zelek Dąbrowych, Szwelic i Gościejewa.

Utwory holoceńskie reprezentowane przez piaski rzeczne, humusowe, mułki, pyły, lokalnie namuły organiczno-mineralne, torfy występują w dolinach rzecznych i obniżeniach terenowych.

2. Struktura i rzeźba terenu

Według klasyfikacji fizyczno - geograficznej J. Kondrackiego gmina leży w centralnej części makroregionu Niziny Północnomazowieckiej w mezoregionie Wysoczyzny Ciechanowskiej. Rzeźba terenu została wykształcona w wyniku działalności lodowca stadiału Wkry, zlodowacenie środkowopolskie. Okresy następne w wyniku denudacji peryglacialnej doprowadziły do łagodzenia istniejących form terenu. Powierzchnia gminy jest prawie płaska, miejscami lekko falista i wyniesiona średnio od 100 do 125 m n.p.m. Najwyższe wyniesienie 126,5 m n.p.m. występuje w rejonie wsi Romanowo. Większe formy obniżeń występują w rejonie dolin rzecznych Orzyca i Pełty. Dna dolin o szerokości 100-300 m są prawie płaskie,

zabagnione, podmokłe z licznymi starorzeczami. Dolina Orzyca na terenie gminy występuje na niewielkim obszarze i stanowi północno - wschodnią granicę gminy. Centralne położenie zajmuje dolina rzeki Pełty z licznymi dolinkami bocznymi. Dno doliny jest płaskie, słabo wcięte w obszar wysoczyzny. Zbudowane jest z utworów pochodzenia fluwialno — denudacyjnych.

Rzeźbę terenu urozmaicają zagłębienia bezodpływowe występujące licznie w rejonie Zakrzewa, Zaręb, Karniewa. Na obecną rzeźbę wpływa współczesna działalność człowieka w wyniku której powstały liczne wyrobiska w rejonie Romanowa, Wólki Łukowskiej, Chełch, Czamostowa i Gościejewa, nasypy drogowe, sztuczne zbiorniki i rowy melioracyjne.

3. Surowce mineralne

Obszar gminy w warstwie powierzchniowej zbudowany jest z glin zwałowych. Prowadzone badania poszukiwawcze złóż ilastych do produkcji wyrobów ceramicznych dały wyniki negatywne. Występujące ropy zastoiskowe na terenie gminy są nieopłacalne do eksploatacji z uwagi na zbyt cienkie ich warstwy z domieszką margli.

Niewielkie zasoby gliny pylastej występują w rejonie Leśniewa, a grubość płatu kształtuje się do 3,5 m. Złóża kruszywa naturalnego na wysoczyźnie występują w niewielkich ilościach i służą tylko na potrzeby lokalne. Złóża piasku drobnego i średniego występują w formie płatu piasków akumulacji lodowcowej. Są to złoża o małej miąższości i niskiej jakości. Wszystkie zbadane punkty eksploatacji piasków i żwirów nie stanowią zasobów perspektywicznych.

4. Wody powierzchniowe i podziemne

Obszar gminy leży w zlewni rzeki Narwi. Głównym ciekim jest Pełta przepływająca przez środek gminy z północnego - zachodu na południowy - wschód. Łączna długość rzeki wynosi 50,7 km w tym na terenie gminy 21,6 km. Całkowita powierzchnia zlewni wynosi 368,7 km² w tym, na terenie gminy ok. 100 km². Rzeka źródła swoje posiada na wschodnich obrzeżach Krawędzi Opinogórskiej w rejonie wsi Laguny gm. Opinogóra. Prawobrzeżna część zlewni zbudowana jest z ilów warwowych, a lewobrzeżna z glin zwałowych. W dolnym biegu od Karniewa zlewnia przykryta jest utworami piaszczystymi. Największy dopływ jakim jest Przewodówka łączy się poza granicami gminy w rejonie wsi Kleszewo (gm. Pułtusk) i w niewielkiej odległości wpadają do Narwi. Rzeka Pełta, zaliczana do typowo nizinnych, charakteryzuje się najwyższymi stanami w okresie wiosny i najniższymi jesienią i zimą. W czasie wezbrań powodziowych poziom wody w ciekach podnosi się nawet o 1 m,

powodując zalewanie sąsiadujących obszarów użytków zielonych. Rzeka na odcinku 33,3 km jest uregulowana.

Rzeka Orzyc odwadnia niewielkie obszary północno - wschodniej części gminy. Pływie odcinkiem 3 km w obrębie wsi Obiecanowo po którym to prowadzi granica z gminą Czerwonka i wpada na teren miasta Makowa Mazowieckiego. Dno doliny jest płaskie, podmokłe o szerokości około 450 m z licznymi oczkami wodnymi. Wody z terenu gminy prowadzi szereg mniejszych cieków bez nazw, często włączonych w system rowów melioracyjnych. W obrębie obniżeń, wyrobisk poeksploatacyjnych i stawach wiejskich występują wody stagnujące, które w okresach niskich opadów i suchych wysychają. Wody te stanowią naturalną retencję i podlegają ochronie. Zbiorniki zaniedbane i zamulone, należy odbudować. Są to: Tłucznice, Łukowo, Chełchy Howe, Wronowo, Leśniewo, Zaręby, Żabin Karniewski, Czarnostów, Szwelice, Karniewo - Melechy

Wody powierzchniowe narażone są na zanieczyszczenia biogenne wynikające z sąsiedztwa użytków rolnych jak i licznej zabudowy mieszkaniowej. Przeprowadzone badania wód rzeki Pełty w 3-ech przekrojach tj: Milewo Rączki (gm. Krasne), Byszewo i Kleszewo. (gm. Pułtusk) wykazały wpływ antropopresji obszarowej. Najwięcej wskaźników dyskwalifikujących wartości wód występuje w górnym biegu rzeki a najmniej na odcinku przyujściowym. Silne zanieczyszczenia powodują zrzuty ścieków z licznej zabudowy wiejskiej, zlokalizowanej w bezpośrednim sąsiedztwie wybrzeży rzeki i niższych przepływach. Na całym odcinku rzeka prowadziła wody pozaklasowe.

Wody gruntowe na obszarze gminy charakteryzują się dwoma strefami zalegania zwierciadła. Woda utrzymująca się w łatwo przepuszczalnych utworach czwartorzędowych typu piaski i żwiry oraz holocenijskich typu torfy, namuły i piaski budujące dno dolin rzecznych i obniżeń, tworzy strefę występowania ciągłego poziomu wodonośnego o **swobodnym zwierciadle**. Głębokość występowania zwierciadła tej wody jest niewielka i wynosi od 0,0 m do 1,5 m, co charakteryzuje tereny podmokłe i mokre (głównie trwałe użytki zielone). Na wyniesieniach wysoczyzny poziom ich zalegania przekracza 2,5 m i są to obszary zaliczone do suchych. Obszary te zbudowane są z utworów przepuszczalnych, sypkich i nie posiadają żadnej warstwy izolacyjnej chroniącej przed zanieczyszczeniami. Występują większymi kompleksami w części środkowej i środkowo - wschodniej gminy. Ulegają okresowym wahaniom zwierciadła wody dochodzącym w skali roku do 1m a okresowo przekraczają nawet 2 m. Na tych terenach należy rygorystycznie przestrzegać szczelności zbiorników nieczystości. Na większości obszarów gminy pierwszy poziom wód gruntowych występuje pod warstwą glin morenowych, pyłów i ilów zastoiskowych. Wody

gruntowe zalegają tu głębiej niż 4 m i znajdują się pod ciśnieniem hydrostatycznym, tworząc **zwierciadło napięte**. Na terenach podścielonych płytko utworami trudno przepuszczalnymi mogą wystąpić okresowo w formie tzw. „wierzchówek” Stanowią utrudnienie w wykonywaniu prac ziemnych i fundamentowych.

Eksploatacja pierwszego poziomu wodonośnego odbywa się przez **studnie kopane** o głębokości do 10 m. Wody ze studni kopanych charakteryzują się złą jakością bakteriologiczną i chemiczną. Skażenie płytkich warstw wodonośnych jest konsekwencją stosowania nawozów mineralnych, wadliwą gospodarką ściekową i gnojowicą na posesjach wiejskich, niewłaściwą lokalizacją studni i składowisk odpadów. **Wody podziemne drugiego poziomu** utrzymują się w warstwach żwirowych pod warstwą glin na bardzo zróżnicowanych głębokościach. Najwydajniejsze zasoby wód podziemnych występują w części północnej, północno - wschodniej i wschodniej gminy, gdzie z jednego otworu potencjalna wydajność obliczona jest w przedziale 30-70 m³/h zaś najniższe od 2 do 10m³/h w rejonie wsi Malechy. Na obszarze gminy funkcjonują studnie dla ujęcia w Szlasach Złotkach (dwie studnie) Q = 84 m³/h i Q = 66m³/h, ujęcie w Żabinie Łukowskim (dwie studnie) Q = 50 m³/h i trzecia przy RSP Q = 17m³/h, Chełchach Kmiecych Q = 40,5m³/h i Chełchach Klimkach Q = 36,8m³/h. Studnia w Karniewie korzysta z wód trzeciorzędowych której głębokość wynosi 266,0 m i wydajność Q = 27,9 m³/h.

Zatwierdzone zasoby dyspozycyjne ujęć wody dla obszaru gminy wynoszą 314,2m³/h a ogólny pobór roczny wyniósł w 1998 r - 92,5 tys. m³ co odpowiadało 253,4 m³/dobę czyli 10,5m³/h. Pobór ze studni kopanych był wyższy i wynosił 48,7 tys. m³/rok zaś w głębinowych

- 43,8 tys. m³/rok. Wody ze studni głębinowych nie posiadają zanieczyszczeń bakteriologicznych i wymagają prostego uzdatniania.

5. Gleby

Gleby wytworzone zostały z utworów akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej co jest charakterystyczne dla obszaru Wysoczyzny Ciechanowskiej. Młodsze utwory akumulacji holoceniowej występują na terenach dolin i obniżeń.

Największą powierzchnię zajmują gleby biellicowe i brunatne lokalnie czarne ziemie tworząc duże i zwarte powierzchnie.

Gleby brunatne wytworzone są z piasków słabo - gliniastych, gliniastych, naglinowanych i z piasków luźnych. Są to gleby dość przewiewne, przepuszczalne o dobrze wykształconym poziomie próchnicznym i prawidłowych stosunkach - wodnych. Stanowią

kompleksy gleb od II do IV klasy bonitacyjnej. Gleby brunatne posiadają klasy bardzo dobre i tworzą korzystne warunki dla wszystkich upraw oraz warzywnictwa i sadownictwa.

Czarne ziemię wytworzone są z glin częściowo spłaszczonych lub z glin całkowitych. Występują na terenach płaskich lub obniżonych, a tym samym i bardziej nawodnionych. Wymagają uregulowania stosunków wodnych co wpływa na wzrost ich kultury rolnej. Gleby te występują w tych samych rejonach co gleby brunatne, często w sąsiedztwie użytków zielonych i stanowią kompleksy gleb III b - IV a.

Gleby bielcowe wytworzone z piasków gliniastych lekkich, na glinie średniej, lokalnie z piasków słabogliniastych na glinie bądź pyle stanowią kompleksy gleb IV a - IV b. Są mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na suszę. Występują one dużymi płatami w pobliżu gleb brunatnych. Gleby **brunatne wylugowane** i **murszowate** wytworzone są z piasków słabogliniastych na piaskach luźnych oraz piasków luźnych i zaliczone do V i VI klasy bonitacyjnej.

Gleby pod względem przydatności rolniczej można podzielić na trzy grupy: obszary korzystne dla produkcji rolnej, obszary średniokorzystne dla produkcji rolnej, obszary małokorzystne dla produkcji rolnej.

Do grupy I zaliczone zostały obszary najwyższej przydatności dla produkcji rolniczej z przewagą gruntów ornych kl. II, III a i III b.

Kompleksy tych gleb występują na zachód od Karniewa oraz w rejonie Łukowa, Wólki Łukowskiej, Milewa Malonek, Chełch Jakusów, Zaręb i Czarnostowa. Na tych glebach udają się wszystkie uprawy oraz warzywnictwo i ogrodnictwo. Nieco lżejsze gleby zaliczone do III a - IV a klasy występują w rejonach wsi Obiecanowa, Zakrzewa, Słoniaw, Żabina Karniewskiego Zelek Dąbrowych, Byszewa Wygody i Tłucznie.

Do grupy II zaliczone są obszary z przewagą gruntów ornych klasy IV a - IV b, które są bardziej wrażliwe na suszę i mniej zasobne w składniki pokarmowe. Plony uzależnione są od ilości opadów atmosferycznych w okresie wegetacji. Większe kompleksy tych gleb występują w rejonie wsi Gościejewo, Szlasy Złotki, Byszewo, Chełchy Chabdzyno, Chełchy Howe, Romanowo, Obiecanowo. Przy dobrej kulturze rolnej i sprzyjających warunkach atmosferycznych można uzyskać wysokie plony upraw. Na tych glebach można zakładać sady lecz nie wszystkie gatunki drzew nadają się do uprawy. Gleby te z reguły wymagają melioracji po której mogą osiągnąć wyższą klasę bonitacyjną. Na ciężkich glebach klasy IV b najlepiej udają się mieszanki, owies, koniczyny, kapusta i inne rośliny pastewne. Uprawy ozime mogą zawodzić. Na

glebach lżejszych udają się uprawy ziemniaków i żyta a przy sprzyjających warunkach nawet i rośliny bardziej wymagające oraz sady o mniejszych wymaganiach.

Obszary grupy I i II wskazane są do intensywnej produkcji.

Do grupy HI zaliczone są obszary z przewagą gleb V i VI klasy. Małokorzystne dla produkcji rolnej są gleby klasy V. Przeważają tu gleby lekkie o przepuszczalnych podłożach i głębokim poziomie wody gruntowej. Występują w rejonie Gościejewa, Zelek Dąbrowych, Karniewa, Romanowa, Zakrzewka i Rutek. v

Najslabsze gleby zaliczone do VI klasy, przeważnie są zbyt suche i mało zasobne w składniki pokarmowe. Większe ich kompleksy występują w rejonie wsi Romanowa, Zakrzewa, Tłucznie, Melech, Zelek Dąbrowych, Słoniaw, Gościejewa. Opłacalność wszystkich upraw jest niska i gleby te w pierwszej kolejności należy przeznaczyć pod zalesienie lub na cele nierolnicze.

Trwale użytki zielone tj. łąki i pastwiska występują głównie w dolinach rzeki Pełty, Orzycy oraz mniejszych cieków i zagłębieniach. W większości są to użytki średniej wartości o dość korzystnych warunkach pokarmowych. Na tych obszarach przeważają gleby mułowo - torfowe lub czarne ziemie. Najlepsze użytki zielone występują w rejonie miejscowości Łukowo, które są zaliczone do bardzo dobrych i dobrych. Najslabsze użytki zielone V i VI klasy bonitacyjnej występują w rejonie Romanowa, Szlasy Złotki oraz fragmenty doliny rzeki Orzyc. Pozostałe użytki zielone zaliczone są do średnich. Użytki zielone należy pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu ponieważ są to tereny o wysokich walorach środowiska przyrodniczego.

6. Melioracje

Na terenie gminy występują gleby okresowo nadmierne uwilgocone (potencjalnie bardzo żyzne). Wskazane są na nich zabiegi melioracyjne zmierzające do podniesienia wartości użytkowej tych gleb. Obecnie zmeliorowane jest 7478 ha tj. 66% powierzchni użytków rolnych z czego 7211 ha gruntów ornych i 267 ha użytków zielonych. Planowana jest odbudowa istniejących melioracji na powierzchni 298 ha we wsi Wronowo, Zaręby a także opracowana jest dokumentacja techniczna dla obiektu Chełchy II o powierzchni 500 ha. Podejmowanie nowych zadań melioracyjnych należy dokładnie zbadać, czy nie spowoduje drastycznych zmian stosunków wodnych na terenach sąsiadujących, szczególnie powierzchni leśnej na siedliskach wilgotnych. Obszar gminy należy do terenów o ograniczonych zasobach wód powierzchniowych stąd nadmierne odwadnianie obszarów, które w naturalny sposób retencjonują wodę prowadzi do konfliktów w środowisku przyrodniczym.

7. Szata roślinna

Działalność gospodarcza człowieka przyczyniła się do przekształcenia naturalnych zbiorowisk roślinnych na tereny upraw polowych. Dominują tu rośliny kulturowe typu zboża, ziemniaki, rośliny pastewne i niewielkie ilości warzyw oraz sadów w których obserwuje się brak uzupełnień i nowych nasadzeń.

Półnaturalne siedliska roślin tworzą **łąki i pastwiska** o łącznej powierzchni 860,8 ha tj. 6,2% powierzchni gminy, w tym łąki trwałe zajmują 270 ha (tj. 2,1 % powierzchni). Niewielkie obszary trwałych użytków zielonych występują w rejonie dolin głównych cieków oraz zagłębień terenowych. Użytki zielone stanowią ostoję naturalnych siedlisk flory i fauny oraz sprzyjają ich przemieszczaniu się. Obszary dolin rzecznych pełnią funkcję ciągów ekologicznych oraz układów wentylacyjnych i odwadniających. Stanowią powiązania przyrodnicze ekosystemów wodnych, bagiennych i łąkowych. Na tych obszarach należy ograniczyć melioracje, chemizację i w całości pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu z przeznaczeniem, na bazę paszową dla gospodarki hodowlanej. Do terenów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego zaliczone są **obszary leśne**. Pełnią one ważną rolę w podnoszeniu walorów krajobrazowych, utrzymaniu równowagi innych ekosystemów, regulują stosunki wodne, klimatyczne oraz ułatwiają migracje faunistyczne. Lasy zajmują 915 ha tj. 7,1% powierzchni gminy. Są to stosunkowo niewielkie i rozdrobnione powierzchnie z przewagą siedliska lasu mieszanego świeżego i lasu świeżego z przeważającym drzewostanem dębowo - brzozowym z domieszką sosny. Na siedliskach podmokłych dominuje olcha czasami brzoza. Drzewa liściaste stanowią około 70% składu drzewostanu. W większości są to lasy młode, których koło 60% nie przekracza 50

Siedliska lasu mieszanego występują w rejonie Barańca, Romanowa, Obiecanowa oraz Karniewa w składzie których dominuje brzoza z domieszką sosny, osiki, dębu. Charakteryzują się dużą odpornością na antropopresję.

Siedliska lasu świeżego w rejonie Czarnostowa, Krzemienia, Żabina Łukowskiego, Łukowa i Barańca stanowią dąb oraz sosna, osika, brzoza i bogaty podszyt.

Lasy na siedliskach boru świeżego występują w rejonie Romanowa i Karniewa z dominacją sosny oraz boru mieszanego z dominacją sosny i domieszką brzozy są średnio odporne na antropopresję.

Lasy na siedliskach bom wilgotnego, bom mieszanego wilgotnego oraz olsu zajmują mniejsze powierzchnie i występują w dolinie rzeki Pełty w rejonie wsi Zelki Dąbrowę, Karniewa, Zakrzewa oraz Romanowa i Malechów.

Młody wiek większości drzewostanów i duże rozdrobnienie powierzchni leśnej wymaga prowadzenia gospodarki zmierzającej do utrzymania każdej nawet najmniejszej powierzchni zadrzewionej. Tereny nieużytków i słabszych gleb tj. VI i V klasy bonitacyjnej oraz enklaw śródpolnych przydrożnych powinny być systematycznie zalesiane ponieważ wzrost powierzchni leśnej gminy jest niezbędny do zachowania równowagi ekologicznej obszarów intensywnie użytkowanych rolniczo.

8. Klimat

Na podstawie regionalizacji rolniczo - klimatycznej wg R. Gumińskiego obszar gminy wchodzi do **dzielnicy środkowej**. Jest to obszar o najmniejszych opadach atmosferycznych poniżej 600 mm rocznie. Najbliższe stacje meteorologiczne prowadzące stałe badanie są w Mławie i Ostrołęce. Badania wieloletnie klimatu dla tego rejonu określają następujące cechy klimatu:

- średnia temperatura powietrza jest stosunkowo wysoka i kształtuje się na poziomie 7,2°C średnia temperatura najcieplejszego miesiąca lipca wynosi 18,5°C a najchłodniejszego, którym jest luty (-3,7°C)
średnia roczna amplituda temperatur wynosi 22,2°C absolutna amplituda temperatury powietrza dochodzi do 69°C
- liczba dni mroźnych w roku wynosi około 42 z temperaturą poniżej 0°C i przypada na styczeń, luty
- dni gorących (z temperaturą powyżej 25°C jest około 38, najwięcej w czerwcu, lipcu i sierpniu)
okres bezprzymrozkowy wynosi 170 dni i trwa od 28 IV do 14 X
okres wegetacji trwa 210 dni, gdzie średnia dobowa temperatura wynosi 5°C
w ciągu roku dni pochmurnych jest około 128
średnia roczna suma opadów wynosi 550 mm (kraj ok. 600 mm) z najwyższymi w lipcu i sierpniu po około 70 mm i najniższymi w kwietniu i październiku po ok. 26 mm pokrywa śnieżna zalega ok. 75 dni z największą liczbą dni w styczniu i lutym najczęstsze są wiatry zachodnie -ok. 16,5%, północno - zachodnie -14,0% i południowo - zachodnie -12,8%, rzadsze są wiatry wschodnie - 4,7% i południowe - 6,2%

średnia wilgotność powietrza wynosi ok. 81% i zbliżona jest do przeciętnej na terenie środkowo-wschodniej Polski

Klimat gminy należy do korzystniejszych w skali Północnego Mazowsza. Szczególnie korzystne warunki klimatyczne występują na terenach pokrytych utworami zwięzłymi (gliny). Na tych obszarach dobowe amplitudy temperatury ulegają złagodzeniu a wilgotność okresowo wzrasta, szczególnie po wystąpieniu opadu atmosferycznego. Częstsze są zjawiska występowania rosy. Tereny te przeważają w skali gminy i są korzystne dla upraw rolniczych oraz dla zabudowy mieszkaniowej. Nad obszarami gleb piaszczystych występują topklimaty suche o dużych amplitudach temperatury powietrza w warstwie przygruntowej i niedoborze wilgoci. Są korzystne dla budownictwa i roślin o mniejszych wymaganiach klimatycznych i glebowych. Korzystnymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się obszary leśne, gdzie są najlepsze warunki bioklimatyczne i agrosanitarnie.

Tereny dolin rzeki Pełty, Orzyca i innych cieków oraz obszarów o płytkim zaleganiu wód przypowierzchniowych występujących w rejonie zagłębień charakteryzują się niekorzystnymi warunkami klimatycznymi dla budownictwa mieszkaniowego i upraw rolnych. Tereny te w większości zajmują trwałe użytki zielone, które powinny pozostawać w dotychczasowej formie zagospodarowania.

9. Ochrona środowiska przyrodniczego

Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego powinna prowadzić do pogodzenia funkcji gospodarczej z ekologiczną.

Do najważniejszych obszarów podlegających ochronie na terenie gminy należą:

- gleby klasy II i III klasy bonitacyjnej
- tereny zlewni chronionej rzeki Narwi
- obszary naturalnych dolin rzeki Pełty, Orzyca oraz innych cieków i obniżen stanowiących naturalne siedliska przyrodnicze wchodzące w ciągi ekologiczne
- obszar chronionego krajobrazu
- parki podworskie i wiejskie, pomniki przyrody
- obszary leśne
- obszar funkcjonalno - przestrzenny Zielona Płuca Polski

Gleby II i III klasy bonitacyjnej są chronione na podstawie ustawy o ochronie **gruntów** rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r. Ochrona polega na ograniczeniu **przeznaczenia** ich na cele nierolnicze, zapobieganiu degradacji i dewastacji oraz rekultywacji

terenów zniszczonych. Gleby II i III klasy bonitacyjnej zajmują 43,5% powierzchni użytków rolnych a łącznie z IV klasą 81,3%. Wysoki udział gleb bardzo dobrych i dobrych daje możliwość dalszej intensyfikacji upraw polowych, stąd należy je w maksymalnym stopniu chronić przed zmianą użytkowania.

Teren zlewni chronionej rzeki Narwi obejmuje obszar całej gminy. Ze względu na istniejące ujęcie wody pitnej w Wieliszewie dla miasta Warszawy wymagana jest I klasa czystości wód rzeki Narwi. Bezwzględnej ochronie przed zanieczyszczeniami podlegają główne dopływy Narwi jakimi są Pelta i Orzyc wraz z systemem mniejszych cieków i rowów melioracyjnych których zakładana jest II klasa czystości. Wody powierzchniowe narażone są na zanieczyszczenia ze źródeł obszarowych spowodowanych przez zabudowę mieszkaniowo

- gospodarczą i użytkowanie terenów rolnych w tym nawożenie i chemizację. Intensywność spływu zanieczyszczeń uzależniona jest od warunków hydrometeorologicznych i wielkości stosowanych dawek nawozowych. Nagromadzenie związków biogennych i bakteriologicznych zwiększa się w okresach zmniejszonych przepływów wód.

Przy braku oczyszczalni ścieków w zwartej zabudowie, nieczystości płynne kierowane są do rowów melioracyjnych lub wprost do gruntu stając się źródłem zanieczyszczeń obszarowych.. Najbardziej narażone są na zanieczyszczenia **studnie kopane**. Wynika to z nieprawidłowej lokalizacji studni i składowisk obornika, braku płyt gnojowych, nie szczelności szamb lub ich braku, składowaniu innych nieczystości itp. Badania wód w studniach kopanych wykazały, że aż 70,8% posiada złą jakość wody a 12,5 % - niepewną. Normy jakości wody do picia i na potrzeby gospodarze dotrzymuje tylko 16,7% studni. Warstwy pierwszego poziomu wód gruntowych posiadają podwyższone normy związków azotu (azotanów i azotynów), fosforów a w obszarach skupisk wiejskich o nieuporządkowanej gospodarce ściekowej także i bakteriologiczne. Wraz ze wzrostem liczby wodociągów wiejskich problem rozwiązania gospodarki ściekowej jest bardzo pilny.

Stan czystości **wód głębszych warstw** jest zadawalający. Przy wszystkich ujęciach należy przestrzegać warunków zawartych w rozporządzeniu M.O.S.Z.N i L z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych i ujęć wody.

Ochroną objęte są **obszary naturalnych dolin i obniżeń**, które występują w rejonie rzeki Pełty, Orzyca i innych mniejszych cieków. Tereny te zajmują półnaturalne siedliska łąk i pastwisk, które stanowią **korytarze ekologiczne** umożliwiające lokalne migracje faunistyczne i powiązanie ekosystemów przyrodniczych w skali lokalnej. Tereny **trudnodostępne** zapewniają schronienie, pożywienie i lęgowiska dla ptactwa i zwierząt, a **także** zapewniają równowagę ekologiczną środowiska. Przeprowadzone drenacje pól, łąk i

regulacje koryt rzecznych spowodowały przyspieszony odpływ wód, co wpłynęło na obniżenie ich naturalnych wartości.

Niski udział użytków zielonych i wszechstronne ich znaczenie stwarza konieczność ich ochrony przed dalszym przekształceniem i degradacją.

Ważnym elementem krajobrazu gminy są **parki dworskie i folwarczne, aleje dojazdowe**, będące założeniem zieleni użytkowej i dekoracyjnej. Część parków (13) w wyniku braku ich konserwacji i niszczyielskiej działalności mieszkańców uległa bezpowrotnej dewastacji. Wokół terenów zachowanych w lepszym stanie na podstawie ustawy z 1962 r. o ochronie dóbr kultury wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej. Są to parki: Czamostów (8,95 ha) wraz z aleją ok. 450 m i drogą obsadzoną lipami (ok. 1 km), Krzemień (10,2 ha), Łukowo (2,78 ha) przykościelny w Szwelicach oraz w Karniewie (8,5 ha).

Najcenniejsze okazy drzew uznane za **pomniki przyrody** i podlegają ochronie zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z 1991 r. i ustawami o ochronie i kształtowaniu środowiska. Za pomniki przyrody uznano 17 drzew do których należą 2 sosny na południowych krańcach wsi Obiecanowo, 2 topole w parku w Łukowie, 4 lipy drobnolistne, 3 dęby szypułkowe i 1 klon pospolity na terenie parku w Karniewie, 1 sosna pospolita we wsi Zakrzewo, 1 lipa drobnolistna we wsi Szwelice (przy kościele), 1 dąb szypułkowy we wsi Romanowo, 2 dęby szypułkowe we wsi Karniewo.

Ważną rolę w kształtowaniu naturalnego krajobrazu stanowią **siedliska leśne**, które zajmują 7,1 % powierzchni gminy. Obszary większych kompleksów leśnych oraz niewielkie siedliska rozrzucone wyspowo po całym terenie podlegają ochronie przed zmianą ich użytkowania. Należy dążyć do wzrostu powierzchni leśnej poprzez wprowadzenie nowych nasadzeń na terenach nieużytków, o niższych klasach bonitacyjnych, wzdłuż dróg, pól i zagrod.

W pobliżu wsi Łukowo występują 4 **użytki ekologiczne** o powierzchni 505 Ha. Najcenniejsze tereny południowo - wschodniej części gminy zostały włączone w **Nasielsko - Karniewski obszar krajobrazu chronionego**, którego powierzchnia wynosi 988,6 ha tj. 7,6 % powierzchni gminy. W tym obszarze należy dążyć do przestrzegania zasad ochrony istniejących naturalnych form środowiska i krajobrazu naturalnego. Działalność gospodarcza **na tych** terenach nie może prowadzić do degradacji istniejącego stanu. Gospodarcze wykorzystanie terenu należy pogodzić z wymogami ochrony i prowadzić do równowagi **ekologicznej** ekosystemów.

Al

Cała gmina Karniewo położona jest w południowo - zachodniej części obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, który obejmuje północno - wschodnią część kraju. W obszarze tym należy konsekwentnie przestrzegać zasad ekorozwoju tj.:

-
- maksymalnie wykorzystywać odnawialne zasoby naturalne
- utrzymywać równowagę ekosystemów szeroko rozumianą ochroną przyrody, (ochroną krajobrazów, unikatowych biocenoz, różnorodności zasobów genetycznych itp.)

10. Źródła zanieczyszczeń środowiska

Działalność gospodarcza stwarza zagrożenie zanieczyszczenia **wód, gleb i powietrza**. Szacuje się że na terenie gminy powstaje około 80 tys. m³ (ca 220 m³/d) ścieków bytowo - gospodarczych. Są to ścieki typowe, dla obszarów gdzie rolnictwo jest wiodącą gałęzią gospodarki. Zanieczyszczenie wód i gleby ma charakter obszarowy i punktowy co wiąże się z chemizacją rolnictwa zabudową mieszkaniową obiektami usługowymi i hodowlą. Na terenie miejscowości gminnej Karniewo istnieje tylko jedna oczyszczalnia o przepustowości 240 m³/d i niewielki odcinek kanalizacji o długości 0,4 km. Aktualnie wykorzystywana jest tylko w 16.7% planowanej przepustowości oczyszczalni. Wiele posesji nie posiada zbiorników bezodpływowych lub są nieuszczelnne. Często ścieki z osadników wylewane są na pola w pobliżu domostw lub do rowów stwarzając zagrożenie dla środowiska naturalnego. W miejscowościach zwodociągowanych spotyka się wykorzystywanie nieczynnych studni kopanych jako zbiorników nieczystości. W takich przypadkach studnie należy natychmiast zlikwidować ponieważ zagrażają zanieczyszczeniem wód głębszych warstw.

Znaczącym źródłem zanieczyszczenia jest niewłaściwe składowanie odpadów stałych, których rocznie powstaje ok. 2,3 tys.m³. Na terenie gminy funkcjonuje składowisko odpadów w Byszewie o powierzchni 0,3 ha nie odpowiadające wymogom sanitarnym - brak zabezpieczenia podłoża. Ponadto funkcjonują 2 dzikie wysypiska tj. w Chełchach Dzierskich (pow. 1,24 ha) i Łukowie (pow. 1,0 ha) które należy zrehabilitować.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza pochodzi przede wszystkim z procesów energetycznego spalania paliwa o wysokiej zawartości siarki jakim jest węgiel kamienny wykorzystywany do ogrzewania budynków mieszkalnych i zakładów usługowych.

Do obiektów mogących pogorszyć stan środowiska należy:

gminne składowisko odpadów w Byszewie gminna oczyszczalnia ścieków w Karniewie stacja paliw płynnych w Karniewie ubojnia bydła i trzody chlewnej w Zakrzewie

Spółdzielnie Produkcyjne w Chelchach Kmiecych i Łukowie prowadzące hodowlę trzody chlewnej w systemie ściółkowym.

Obok źródeł energetycznych i technologicznych w gminie występują zanieczyszczenia **komunikacyjne**, które najbardziej odczuwalne są przy ruchliwych drogach krajowych nr 60 i 599. Zanieczyszczenia komunikacyjne mają charakter liniowy powodując pogorszenie stanu powietrza atmosferycznego, gleb i wód powierzchniowych substancjami toksycznymi jak tlenki węgla, węglowodany, tlenki azotu, tlenki siarki, związki ołowiu itp. Zagrożenie stanowi transport niebezpiecznych ładunków, wibracje, hałas komunikacyjny. Częściową eliminację powyższych zagrożeń można uzyskać poprzez wprowadzanie pasa zieleni izolacyjnej, stosowanie paliw ekologicznych oraz odsunięcie od pasa drogowego zabudowy mieszkaniowej i upraw rolniczych.

III ZASOBY I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Trwałym elementem zagospodarowania przestrzennego są zasoby dziedzictwa kulturowego które świadczą o ciągłości działalności i dorobku wielu pokoleń mieszkańców.

Zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury i muzeach z dnia 15 lutego 1962 r. na terenie gminy Karniewo wyodrębnia się następujące zasoby dziedzictwa kulturowego:

- krajobraz kulturowy
- zabytkowe układy przestrzenne
- zabytki architektury, budownictwa i urbanistyki reprezentowane przez: zespoły sakralne
- zespoły dworskie, wiejska zabudowa, układy zieleni
- zabytki archeologiczne tj. ślady dawnego osadnictwa i działalności człowieka
- zabytki ruchome
- zabytki kultury niematerialnej

Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, zapomnieniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem, wywozem za granicę i zapewnieniu warunków trwałego ich zachowania.

1. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy jest szeroko rozumianym zbiorem dóbr kultury materialnej oraz niematerialnej posiadającym wartości historyczne. Obecny, rolniczy, z małym dodatkiem lasów krajobraz omawianego terenu jest wynikiem wielowiekowej oddziaływania człowieka na zastane środowisko. Badania archeologiczne wykazały, że obecny krajobraz kulturowy gminy Karniewo zaczęto kształtować w sposób nieprzerwany w IX - X wieku. Słowianie trafili na tereny dziewicze, silnie zalesione ze stosunkowo nielicznymi i drobnymi ciekami. Ze względu na dość znaczne oddalenie od centrów osadniczych napływ pierwszych grup nie był liczny a ich gospodarka zależna od uprawy ziemi, hodowli i wykorzystania lasów. Stan taki utrzymywał się od późnego średniowiecza, z wyjątkiem Karniewa, które prawdopodobnie powstało w X wieku. Najstarszym elementem krajobrazu kulturowego są osady powstałe wzdłuż rzeki Pełty, gdzie istniały dobre gleby, oraz możliwość usuwania

lasów dla pozyskania pól uprawnych. W pierwszej połowie XIII wieku osady na Pełtą tworzyły ciąg dóbr należących do biskupa płockiego. Dzisiejsze Obiecanowo w tym czasie należało do klasztoru w Czerwińsku i związane było z innym kręgiem osadniczym rozciągającym się przy Orzycu. Istniejące jednostki osadnicze, w XIII wieku zniszczone zostały przez najeźdźców litewskich. Odtwarzanie sieci osadniczej rozpoczęło się w XIV wieku i przebiegało dwutorowo. Z jednej strony była metodyczna działalność zarządców dóbr biskupich posługujących się prawem niemieckim, z drugiej strony nadania książęce dla rycerstwa. Zwarte dobra biskupie rozciągały się od południa, aż do Byszewa, a osią ich była rz. Pełta. Tworzenie wsi lokacyjnych miało w swym załączku przyszłą dwuczłonowość miejscowości z konieczności oddzielnego wytyczenia nieruchomości przeznaczonych dla wójta (sołtysa). Wsie nadane rycerstwu organizowane były początkowo na prawie polskim (obowiązek służby wojennej i świadczenia w naturze). W późniejszym okresie wsie rycerskie przenoszone były na prawo niemieckie (na tym terenie było to prawo chełmińskie). Wsie lokacyjne posiadały regularną zabudowę, natomiast wsie rycerskie charakteryzowały się nieregularnym układem przestrzennym. Poza różnicami w układach zabudowy występowały różnice w wyglądzie rozłogów pól. W miejscowościach lokacyjnych był podział na trzy pola (trójpolówka), natomiast uprawa ziemi rycerskiej organizowana była inaczej. Sukcesywnie ubywało lasów, przybywało pól uprawnych.

Z tych pierwszych wieków tworzenia krajobrazu kulturowego gminy Karniewo do naszych czasów przetrwały przestrzenie pól, chociaż kształt rozłogów uległ później zmianie.

Z tego okresu pochodzą trasy niektórych dróg, głównie Karniewo - Maków, oraz od południowej granicy gminy do Karniewa, układy zabudowy niektórych wsi np.: Słoniaw, Szwelic oraz ośrodki parafialne w Karniewie i Szwelicach. Tak wykształcony krajobraz przetrwał do początków XIX w. W tym okresie zaczęto prostować i brukować drogi, rozpoczęto nowoczesną gospodarkę leśną, wyznaczono obszary nowych folwarków na terenach będących własnością kościelną. Bardzo poważnie zmieniła krajobraz rozpowszechniająca się w połowie XIX wieku uprawa ziemniaków oraz powiększenie arealu upraw buraków cukrowych spowodowane budową cukrowni w Łukowie. Drugim dużym obiektem przemysłowym była cegielnia w Ośnicy. Zaczęły pojawiać się parki dworskie m.in. w Łukowie, Karniewie i Czarnostowie. Znaczne zmiany krajobrazu kulturowego nastąpiły po 1870 r. tj. po uwłaszczeniu chłopów, kiedy to rozpoczęto parcelację folwarków i przekazywanie ziemi włościanom. Zasadnicze przemiany w krajobrazie kulturowym spowodował kryzys zbożowy, w okresie którego większość ziemian wyzbyła się gruntów i lasów. Nowe wsie powstawały w prostych, liniowych układach, o gospodarstwach znacznie

od siebie oddalonych, co dawało efekt nieregularnej zabudowy kolonijnej. Dosyć dobrze rozwijało się Karniewo jako jednostka osadnicza na skrzyżowaniu ważnych dróg, w których funkcjonował urząd gminy, parafia i szkoła.

Na przełomie XIX i XX wieku powszechnym i ważnym w krajobrazie zjawiskiem było zakładanie parków podworskich i powiększanie ogrodów. Rozpowszechniły się na trwałe krzyże i figury przydrożne, najczęściej żeliwne osadzone w głazach narzutowych. Tworzono nagrobki wykonywane przez artystyczne warsztaty warszawskie, które niekiedy przetrwały do obecnych czasów. Wsie włościańskie różniły się od drobnoszlacheckich, w których gospodarstwa były duże i dobrze zagospodarowane.

W latach międzywojennych sukcesywnie zmniejszały się obszary folwarków i zwiększała się ilość zabudowy włościańskiej. Następowaly też poważne zmiany w formach budynków chłopskich. Nadal były najczęściej drewniane, lecz duże, kilkuizbowe, niekiedy z elementami zdobniczymi o tradycji kurpiowskiej. Obiekty gospodarcze często były wznoszone z zastosowaniem kamienia polnego. Ważną zmianą w krajobrazie był upadek i rozbiórka cukrowni w Łukowie oraz zmniejszenie zabudowy przemysłowej w Czarnostowie. Powstała w 1924 r. kolejka wąskotorowa ze Szwejk przez Łukowo do Gołymina oraz linie telefoniczne i telegraficzne. Stale zagęszczająca się sieć dróg była ulepszana i utwardzana kamieniami z pól.

Okupacja niemiecka nie wprowadziła znaczących zmian w krajobrazie kulturowym poza przekształceniem dworu w Karniewie zgodnie z estetyką niemiecką poprawą stanu technicznego dróg i budową linii energetycznej z Makowa do Karniewa. Poważne dewastacje rozpoczęły się po 1945 roku. Parcelacja ziem dworskich została po kilku latach zatrzymana przez tworzenie rolniczych spółdzielni produkcyjnych. W latach 50 - tych rozpoczęto masowe rozbiórki zabudowań folwarczych, prowadzące często do całkowitego zniknięcia tych zespołów, np. Romanowo Malechy, Wólka Łukowska, Rutki, Leśniewo, Wólka. Walka z prywatną własnością spowodowała likwidację młynów i wiatraków. W krajobrazie wielkoprzestrzennym nie zaszły zmiany, gdyż nowe miejscowości nie powstawały. W latach 60 - tych nastąpiła przymusowa typizacja budynków mieszkalnych i zwiększyło się tempo wymiany tradycyjnej zabudowy wiejskiej na „nowoczesną”, czyli pudełkowatą. Także budownictwo publiczne zostało zgeometryzowane, bez cech indywidualnych, co jest szczególnie rażące w historycznie ukształtowanych przestrzeniach (np.: w dawnym folwarku w Czarnostowie). Zlikwidowano kolejkę wąskotorową do Gołymina. Linia Krasne - Maków została uratowana w wyniku wpisania jej do rejestru zabytków.

Upadek spółdzielni produkcyjnych mający miejsce w ostatnich latach uniemożliwił otoczenie opieką pozostałości zabytkowych układów dworskich. Zanika również zabudowa drobnoszlachecka we wsiach oddalonych od głównych szlaków komunikacyjnych (Milewo Malonki, Chełchy Jakusy), co jest zjawiskiem niekorzystnym dla krajobrazu kulturowego.

Krajobraz kulturowy gminy Karniewo jest **krajobrazem rolniczym** charakteryzującym się indywidualnymi terenami rolnymi z większymi obszarami pól. Większość terenu **posiada charakter równinny, typowo mazowiecki, z lekkimi pofałdowaniami** występującymi w południowo - zachodniej części gminy. Nie występują miejsca predystynujące gminę do penetracji turystycznej, poza doliną rzeki Pelty, od Czamosotwa w kierunku południowym. Krajobraz gminy jest równomiernie nasycony grupami zagród, kępami zadrzewień, alejami przydrożnymi, nieuporządkowanymi śródpolnymi kępami drzew, co wywołuje wrażenia monotonii spotęgowanej małą różnorodnością drzewostanu. Bardzo niewielkie znaczenie w krajobrazie posiadają sady i ogrody. Niekorzystnym współczesnym zjawiskiem jest obudowa drogi nr 60 Kutno - Ciechanów - Ostrów oraz jej obwodnicy w Karniewie. Lokalizacja zabudowy mieszkaniowej w Tłucznicach, Karniewie, Żabnie Łukowskim, Słoniawach i Obiecanowie wzdłuż głównych dróg powoduje zniekształcenie układów przestrzennych. Nie jest to właściwa ewolucja ponieważ jednostki osadnicze zawsze miały swoje granice i przestrzenie, które je rozdzielały.

Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków. Do zespołu i obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy :

- **zespół sakralny w Karniewie** składający się z kościoła murowanego z XVI w., dzwonnicy murowanej z 2 połowy XIX wieku, kapliczki murowanej z 3 ćw. XIX w., bramy murowanej z XIX w., plebani murowanej z 1900 roku, budynku gospodarczego murowanego z 1912 roku, oraz cmentarza przykościelnego.
- **zespół dworski w Karniewie** składający się z dworu murowanego z połowy XIX wieku wraz z dosyć dobrze zachowanym parkiem podworskim z ok. 1840 r., z bardzo rozległym układem stawów wodnych i starorzeczy Pelty, silnie zarośniętym i częściowo wyschniętym. W rozlewiskach położona jest wyspa na której znajdują się pozostałości średniowiecznego gródka rycerskiego. Cała powierzchnia założenia parkowego posiada powierzchnię ok. 8,5 ha, w tym stawy (po rewaloryzacji) 1,5 ha.
- **linia kolei wąskotorowej** z Przasnysza do Makowa biegnąca przez Zakrzewo i Zakrzewek stanowiąca fragment Mławskiej Kolei Dojazdowej.

Zespoły i obiekty objęte ochroną konserwatorską

- **Zespół dworski w Chelchach Kmiecych** na który składa się dwór murowany z końca XIX wieku spichlerz murowany z ok. 1950 roku.
- **Zespół dworski w Czarnostowie** na który składa się spichlerz murowany, oficyna murowana z końca XIX wieku oraz założenie parkowe o powierzchni ewidencyjnej 8,95 ha w tym ok. 0,7 ha stawów. Posiada charakter parku krajobrazowego malowniczo położony na skarpie doliny Pełty, z tego względu obszar chroniony winien być powiększony do ok. 22 ha. Istnieją również 2 aleje: jesionowa o długości ok. 450 m biegnąca w kierunku południowo - wschodnim oraz lipowa o długości ok. 1000 m na płn.-zachód do Żelek Dąbrowych. Park ukształtowany został na początku XX w., lecz istniejące starsze drzewa dowodzą że mógł zostać założony na początku XIX wieku.
- **Zespół dworski w Krzemieniu** składający się z budynków gospodarczych w tym: czworak drewniany z 1920 r., piwnic murowanych z ok. 1920 r. oraz parku krajobrazowego o powierzchni ocenianej na ok. 10,2 ha, w tym 0,25 stawy. Park znacznie zdewastowany w okresie okupacji i powojennym.
- **Zespół dworski w Łukowie** składający się ze spichlerza murowanego z 1873 r., kuźni murowanej z końca XIX wieku oraz budynku dawnej kuchni dworskiej z ok. 1900 roku. Założenie parkowe powstało prawdopodobnie w 2 połowie XIX wieku wraz ze wzrostem tamtejszego majątku obecnie bardzo zdewastowany o zatartych w większości elementach kompozycyjnych. Z tego powodu określono jego powierzchnię na 2,78 ha, w tym 0,32 ha stawy. Obszar ochrony konserwatorskiej jest jednak znacznie większy.
- **Zespół dworski we Wronowie** z którego pozostał spichlerz murowany z ok. 1930 roku. Z założenia parkowego nie ocalały żadne elementy kompozycyjne. Na terenie folwarku znajdują się dwa gospodarstwa rolne.
- **Budynki mieszkalne i gospodarcze** pochodzące sprzed 1945 r. będące w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytku
- **Zespół dworski w Zaręczach** z którego ocalała piwnica dworska murowana z 1 ćw. XX w. oraz fundamenty dworu i oficyny.

Dla krajobrazu kulturowego i przyrodniczego duże znaczenie posiadają również zabytkowe założenia zieleni. Powstałe w przeszłości mają walory historyczne ukazując różne sposoby kształtowania przestrzeni, a tym samym stanowiąc integralny element naszego dziedzictwa kulturowego. Do zabytkowych założeń zieleni należą parki dworskie znajdujące się w złym lub bardzo złym stanie zachowania. Parki dworskie, a dokładniej ogrody, to nie

tylko układy ozdobne, lecz również przylegające do nich sady, warzywniki, zielniaki, pastwiska itp., łącznie z alejami dojazdowymi do majątków. Fragmenty zachowane do naszych czasów posiadają widoczne formy parków krajobrazowych. Do rozpoznanych i zaewidencjonowanych parków w gminie Karniewo należą:

- **Park dworski w Czarnostowie,**
- **Park dworski w Karniewie (w rejestrze zabytków)**
- **Park dworski w Krzemieniu**
- **Park dworski w Łukowie**

Ewidencji konserwatorskiej nie posiadają następujące założenia parkowe:

- **Park dworski w Chelchach Kmiecych,** który powstał w początkach XX wieku jako założenie krajobrazowe. Czytelne elementy układu zieleni zajmują teren ok. 3,5 ha, w tym 0, 2 ha stawy. Bardzo zdewastowany.
- **Park dworski w Zaręczach** skomponowany w początkach XX wieku na obszarze 0,4 ha, w tym 0,1 to stawy. Park bardzo zdewastowany, służący jako pastwisko.
- **Park dworski w Romanowie** zamieniony na pole uprawne i pastwisko, pozostałością jest tylko zarośnięty staw o 0,2 ha
- **Park dworski w Malechach*** którego obszar jest obecnie zajęty przez trzy gospodarstwa rolne. Jego kompozycją wyznaczają młode drzewa będące prawdopodobnie odrostami wcześniej wyciętych drzew parkowych.
- **Park dworski w Leśniewie_a** którego teren został całkowicie zdewastowany. Pozostały stawy o łącznej powierzchni 0,2 ha oraz aleje jesionów będące odrostami wyciętych drzew.
- **Park dworski w Wólce Łukowskiej** służący obecnie jako pastwisko. Drzewa młode, lecz ich różnorodność i skład gatunkowy świadczy, że są odrostami wyciętych drzewa parkowych. Wyróżniają się szpalery grabów. W ostatnich czasach stawy zamienione zostały na pola uprawne.
- **Park dworski w Żabinie Łukowskim** z którego ocalało tylko kilka drzewa w wieku 70 - 80 lat i zarastający staw o powierzchni 0,15 ha.

2. Zabytkowe układy przestrzenne

Za wiejskie układy przestrzenne uważa się zazwyczaj wsie tj. zgrupowania zagród rolniczych. Jest to twierdzenie niesłuszne, gdyż zespołami zabudowy były też dawne folwarki, niekiedy z kompleksami zabudowy przemysłowej, przy czym ich powierzchnia i zabudowa niekiedy równoważyły wielkość wsi chłopskiej.

Każdy zespół, układ przestrzenny posiada wartość kulturową, jako dowód kształtowania przestrzeni zabudowanej w dawnym okresie historycznym.

Na terenie gminy Karniewo istnieją układy przestrzenne bardzo zbliżone do wsi średniowiecznych oraz wsi drobnoszlacheckich.

Do takich układów należą układy przestrzenne:

- **wsie średniowieczne:** Czarnostowo, Gościjewo, Obiecanowo, Szwelice i częściowo Karniewo
- **wsie drobnoszlacheckie** posiadające nieregularny układ poszczególnych gospodarstwa dopasowanych swym usytuowaniem do warunków terenowych. Są to: Chełchy Chabdzyno, Chełchy Dzierskie, Chełchy Howe, Milewo Wypychy, Chełchy Kmiece i Żelki Dąbrowę

Okres parcelacji spowodował rozwój zabudowy kolonijnej i jednocześnie normalnych układów liniowych, które posiadają: Byszewo Wygoda i Leśniewo.

Ważną rolę w zabytkowych układów przestrzennych pełnią zespoły dworskie, ich pozostałości a nawet miejsca, gdzie kiedyś funkcjonowały. Pod pojęciem zespołów dworskich należy rozumieć cały obszar objęty budynkami rezydencjonalnymi, gospodarskim, a także park z ogrodem i innymi formami planowo założonej zieleni, a także obiekty folwarku i inne im towarzyszące.

Zespołom towarzyszy warstwa kulturową gdyż majątek przeważnie w dawnym miejscu funkcjonował od setek lat i w ziemi musiały pozostać znaczne ilości materiału archeologicznego. Na terenie gminy zachowała się niewielka część dawnych zespołów dworskich, niektóre z nich zostały zniszczone i trudno je obecnie zlokalizować. Zniszczenie i dewastacja ocalałych zespołów stanowi ogromną stratę dla kultury polskiej, zniekształcając nasz dorobek historyczny. Istnieje sposób na częściowe odtworzenie krajobrazu kulturowego, choćby w formie brył.

Część pozostałości założeń dworskich jest wyraźnie widoczna na powierzchni ziemi w następujących miejscowościach Chełchy Kmiece, Camostów, Karniewo, Krzemień, Łukowo, Wólka Łukowska, Zaręby i Zabin Łukowski. Miejsca po zespołach dworskich, które nie

zostały w sposób trwały zainwestowane można zrehabilitować w kierunku odtworzenia brył w krajobrazie. Są to: Leśniewo, Małechy i Konarzewo.

Całkowicie zniszczone zostały fowlarki w Byszewie Broniszach, Rafałach, Rutkach, Szwelicach, Tłucznicach, Wronowie, Zakrzewie, Zalesiu, Zawodrzenicu i Żabinie Karniewskim, co oznacza całkowite zaprzepaszczenie tego dziedzictwa kulturowego.

Najmniejszymi samodzielnymi formami zespołów przestrzennych były karczmy i osady młyńskie. Osada Wygoda położona w lesie wchłonięta została przez zabudowę późniejszej wsi, której dała nazwę, natomiast cegielnia przy Ośnicy znikła bezpowrotnie.

Zabytkowe cmentarze Ta grupa zabytków należy do najbardziej złożonych, gdyż kumuluje różne elementy tj. nagrobki, krzyże, bramy, ogrodzenia, kaplice, zieleń oraz walory niematerialne, czyli religijne i historyczne. Część z nich jest użytkowana i podlega ciągłym zmianom. Zabytkowe cmentarze w gminie Karniewo to:

- **cmentarz przykościelny w Karniewie** użytkowany jako grzebalny od erygowania parafii tj. z poł. XIV w. do ok. połowy XIX w. Uznaje się, że jego granice wyznacza murowane ogrodzenie terenu przyposieką. **Wpisany do rejestru zabytków.**
- **cmentarz przykościelny w Karniewie** , powstały w połowie XIX w. posiadający czytelny układ przestrzenny, bardzo mało zieleni oraz bramą ceglana pochodzącą z ok. 1900 roku. Zły stan nagrobków o znacznej wartości historycznej.
- **cmentarz przykościelny w Szwelicach** założony w początkach XV w. użytkowany jeszcze po połowie XIX w. Jego granice wyznacza ogrodzenie dookoła kościoła.
- **cmentarz parafialny w Szwelicach** założony w drugiej połowie XIX w., przylegający do cmentarza przykościelnego. Należy do najcenniejszych wiejskich zabytków sepulkralnych na Mazowszu. Występuje tu znaczna ilość nagrobków o znaczeniu historycznym, 18 nagrobków powstałych w 1863 roku, znaczna ilość zabytkowej zieleni oraz ogrodzenie zbudowane z kamieni spajanych ziemią. Problem stanowi zły i bardzo zły stan zachowania najcenniejszych dawnych nagrobków.

Dotychczas nie udało się zlokalizować wiejskich cmentarzy epidemicznych. Lokalizowano je w znacznej odległości od wsi i najczęściej oznaczano charakterystycznymi „cholerycznymi” krzyżami. Cmentarze te są potencjalnymi obszarami chronionymi, wyłączonymi z użytkowania.

3. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome są to godne zachowania, najczęściej posiadające wartości historyczne lub artystyczne obiekty, które mogą być łatwo przemieszczane. Należą do nich elementy wyposażenia wnętrz sakralnych i świeckich, mobilne obiekty techniki (maszyny, narzędzia, pojazdy), krzyże, kapliczki przydrożne, nagrobki i inne zabytki świadczące o dawnej kulturze.

Do zabytków ruchomych na terenie gminy należą:

- **wyposażenie kościoła parafialnego** w Karniewie (w rejestrze zabytków)
- **wyposażenie kościoła parafialnego** w Szwelicach (w rejestrze zabytków)
- **najcenniejsze nagrobki na cmentarzach** w Karniewie i Szwelicach
- **liczne krzyże i figurki** przydrożne występujące prawie we wszystkich miejscowościach gminy. Do najcenniejszych należą: krzyż we Wronowie (1875 r.) kaplica w Łukowie, Wronowie, Chełchach Kmiecych, Konarzewie Bolestach, Malechach (XIX w.), Szwelicach, Milewie Melonkach.
- **liczne przedmioty** służące w gospodarstwie domowym lub rolnym np.: maszyny, urządzenia, ubiory, medale, pojazdy, pamiątki historyczne
- **zabytki techniki** np.: kuźnie, wiatraki, młyny, wąskotorowa kolejka dojazdowa (w rejestrze zabytków)

4. Zabytki archeologiczne

Gmina Karniewo została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski tj. drogą badań powierzchniowych. Sądząc po wymienionych badaniach obszar gminy mieści się pod względem nasycenia stanowiskami archeologicznymi w „średniej” północnomazowieckiej i tym samym nie może być uznawany za obszar peryferyjny pod względem osadnictwa. Najstarsze znalezisko wiąże się z mezolitem, w którym daje się wyróżnić kulturę pucharów lejkowatych. Lepiej reprezentowana jest kultura brązu, a w niej przejściowa kultura trzciniecka, oraz kultura łużycka przechodząca w epokę żelaza. Po kulturze łużyckiej stwierdzono funkcjonowanie na tym terenie ludów kultur grobów kloszowych i przeworskiej. Zgodnie z prawidłowością mazowiecką najliczniejsze znaleziska odnoszą się do wpływów rzymskich, w tym duże osady i cmentarzyska. Prawidłowy jest również, czas „pustki osadniczej” po okresie Wędrówki Ludów, chociaż natrafiono na dosyć późne znaleziska słowiańskie. Za najstarsze uznaje się bardzo ostrożnie, pochodzące z X wieku w Karniewie, kilka jest datowanych na XI i XII wiek, później są coraz liczniejsze.

Również tereny zespołów podworskich i centra średniowiecznych wsi uznaje się za obszary obserwacji archeologicznych, chociaż nie zlokalizowano tam jeszcze znalezisk. Tutaj bowiem istnieją najbogatsze warstwy kulturowe zawierające ogromną a nieznaną jeszcze część naszego dziedzictwa kulturowego.

W uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków pomija się ewidencję poszczególnych stanowisk archeologicznych ze względu na ich bezpieczeństwo. Stanowiska te oznaczone zostały na rysunku „Studium” jako obszary chronione. Pełna informację o znanych stanowiskach archeologicznych posiada Delegatura Służby Ochrony Zabytków w Ostrołęce. Wiedza ta udostępniona jest tylko w niezbędnych celach służbowych lub naukowych.

Jedynym obiektem archeologicznym **wpisanym do rejestru zabytków** jest gródek rycerski w Karniewie, będący integralną częścią całego założenia dworskiego.

5. Kultura niematerialna.

Ta część środowiska kulturowego należy do niezbadanych jeszcze dóbr kultury, ponieważ od niedawna weszła w krąg urzędowych zainteresowań konserwatorskich.

Najdawniejszym i najtrwalszym elementem kultury niematerialnej jest religia i obrzędowość katolicka.

Niemal całkowicie uległy zatarciu różnice kulturowe wynikające z przynależności do różnych grup społecznych. Zupełnie zniszczona została kultura dworów, jednakże warto podkreślić występujące niekiedy różnice społeczności wywodzących się z drobnej szlachty. Dla tej części mieszkańców wyraźną wartość posiada wykształcenie oraz gospodarska zaradność.

Z pochodzeniem społecznym wiążą się ściśle obyczaje zbiorowości, które uległy znacznemu ujednoczeniu pod wpływem środków masowego przekazu prezentujące wzorce oderwane od lokalnych tradycji.

Z faktów historycznych na szczególną uwagę zasługuje **łukowski epizod bitwy gołymińskiej** z 1806 roku, okres powstania styczniowego, uprzemysławianie Łukowa i Czarnostowa, obóz jeniecki z okresu II wojny światowej oraz działania powojenne zwalczające tradycje drobnej szlachty.

Do znanych postaci historycznych pochodzących z tego terenu należy ród Chelchowskich z Chelch, którego wielu przedstawicieli zasłużyło się w Polsce i Mazowszu oraz rody Milewskich, Karniewskich i Łosiów herbu Dąbrowa. Inną wybitną postacią był Zbigniew Gniadowski (syn właściciela Czarnostowa zm. w 1950 r.) uważany za pierwszego i

najważniejszego nauczyciela polskich operatorów filmowych, który wynalazł również inwersję w zdjęciach filmowych.

Kolejnym ważnym elementem kultury niematerialnej jest nazewnictwo, ponieważ posiada wielkie znaczenie dla utrzymania tożsamości kulturowej. Istniejące nazwy miejscowości oraz inne nazwy geograficzne obejmują cały okres historyczny bytowania ludności słowiańskiej, co jest niezwykle w skali Mazowsza. Do najstarszych nazw należą: **Szwelice, Tlucznice, Czarnostowice (Czarnsotów)**, które powstały prawdopodobnie w VIII - IX wieku. Fakt, że znaczna większość obecnych nazw ma genezę średniowieczną dowodzi wczesnego i dużego zagospodarowania tych ziem.

IV UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

1. Uwarunkowania zewnętrzne

1.1. Uwarunkowania przyrodnicze

- Gmina Karniewo leży na Wysoczyźnie Ciechanowskiej charakteryzującej się przewagą gleb dobrych i bardzo dobrych tj. II, III i IV klasy bonitacyjnej
- Obszar gminy leży w zlewni rzeki Narwi. Wody powierzchniowe z przeważającej części zbiera rzeka Pełta. Obrzeża północno wschodnie odwadnia rzeka Orzyc.
- Ze względu na ujęcie w Wieliszewie wody pitnej dla miasta Warszawy cały obszar gminy leży w zlewni chronionej rzeki Narwi.
- Teren gminy w roku 1994 został włączony do obszaru funkcjonalnego - „Zielone Płuca Polski”, do którego należą północno - wschodnie regiony kraju
- Część południowo - wschodnia gminy leży w obszarze chronionego krajobrazu zatwierdzonego uchwałą nr 59/X/90 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ciechanowie, skorygowanego Rozporządzeniem nr 34/95 Wojewody Ciechanowskiego nr 24 poz. 115 18 grudnia 1995 r.

1.2. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej

Gmina posiada korzystne położenie w układzie krajowego systemu transportowego.

- Połączenia ponadlokalne zapewniają następujące drogi:
droga krajowa nr 60 Kutno - Płock - Ciechanów - Ostrów Mazowiecka łącząca wschód i zachód Europy
droga krajowa 599 Biskupiec - Szczytno - Pułtusk łącząca Pojezierze Mazurskie z Warszawą
- Połączenia lokalne zapewnia 9 dróg powiatowych
- Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu energetycznego za pośrednictwem Zakładu Energetycznego w Płocku, Rejon Ciechanów
- Obsługę telekomunikacyjną realizuje Telekomunikacja Polska S.A. Zakładu Telekomunikacji w Makowie Mazowieckim
- Zaopatrzenie ludności w wodę pitną w części miejscowości odbywa się z ujęć zlokalizowanych na terenie innych gmin tj.:
mieszkańcy wsi Milewo - Wypychy korzystają z ujęcia w Mosakach (gm. Krasne) mieszkańcy wsi Tłucznicze korzystają z ujęcia w Kałęczynie Starym (gm. Gołymin - Ośrodek)

miejsowość Słoniawy przyłączona jest do sieci miejskiej Makowa Mazowieckiego

1.3. Powiązania w zakresie usług publicznych

- Gmina z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo posiada trwałe, wykształcone z wielowiekową tradycją powiązania z miastem Makowem Mazowieckim powiązania w zakresie usług publicznych szczególnie ochrony zdrowia, administracji samorządowej i rządowej, lecznictwa zamkniętego, szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego
- powiązania w zakresie usług komercyjnych zwłaszcza handlu artykułami przemysłowymi, gastronomii, skupu surowców rolnych oraz ich bezpośredniej sprzedaży na targach, usług rzemieślniczych i pozostałych usług
- powiązania w zakresie usług kultury tj. Powiatowy Dom Kultury, kino, imprezy kulturalne, biblioteki
- stałe powiązania gminy wykształciły się z miastem Pułtuskiem, które wynikają z niewielkiej odległości i wspólnej przynależności do byłego województwa ciechanowskiego. Istnieją powiązania w zakresie usług publicznych i komercyjnych, szkolnictwa średniego i wyższego, kultury, sportu
- obsługę gminy Karniewo w zakresie sądownictwa, dróg krajowych, przewozów PKS, prowadzi miasto Przasnysz,
- jednostki delegatury województwa mazowieckiego zlokalizowane są w Ostrołęce

1.4. Powiązania z innymi gminami:

- do parafii Szwelice należą z gminy Szeków m . Pomaski, Dzierżanowo i Głodowo oraz Wójty Trojany z gm. Gzy
- do szkoły podstawowej w Zelkach Dąbrowych należą dzieci z miejscowości Chrzanowo Wielkie i Pomaski Małe gm. Szeków
- część dzieci z Obiecanowa uczęszcza do Szkoły podstawowej w Budzynie gm. Czerwonka

2. Uwarunkowania prawne

Uprawnienia samorządu gminy wynikają z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 16 poz. 95 z późn. zm.)

Skarb Państwa reprezentowany przez organy administracji rządowej przekazał samorządom terytorialnym część mienia państwowego, w tym nieruchomości i mienie ruchome. Gminy zostały wyposażone w znaczny majątek w którym najważniejszy składnik stanowią grunty. Przekazanie nieruchomości nastąpiło przez komunalizację.

Równoległe z procesem komunalizacji rozpoczęło się uwłaszczenie osób prawnych nieruchomościami, które dotychczas były w ich zarządzie lub użytkowaniu, co dokonano na podstawie Ustawy z dnia 29 września 1990 r. o Zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości z późn. zm. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 16 marca 1999 r. zawierające przepisy wykonawcze dotyczące uwłaszczenia. Dało to szerokie możliwości dotyczące zawłaszczenia nieruchomości będących w gestii podmiotów i instytucji zarządzających. Te akty prawne dały gminom dodatkową możliwość komunalizacji a tym samym pozyskania majątku na rzecz samorządu terytorialnego. Skarb Państwa powołał Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa powierzając jej wykonywanie na jego rzecz prawa własności i innych praw rzeczowych. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa może w drodze umowy przekazać na własność gminie nieruchomości przeznaczone na realizację jej zadań własnych gminy.

Dochody budżetowe gminy reguluje ustawa o gospodarce finansowej z dnia 10 grudnia 1993 r. (Dz. U. Nr 129 poz. 600 z późn. zm.) określając dochody własne gmin, udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, dotacje i subwencję ogólną i wyrównawczą.

Reforma ustrojowa państwa ustawa z dnia 29 grudnia 1998 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1126) wprowadza zmiany w regulacji części przepisów dotyczących powołania nowych szczebli samorządowych tj. powiatów i wojewódzkich. Zmiany w ustawach szczegółowych podzieliły obowiązki i kompetencje zlikwidowanych Urzędów Rejonowych przekazując je starostom, zarządom gmin lub sporadycznie wojewodom.

V SIEĆ OSADNICZA GMINY

Sieć osadnicza gminy składa się z 39 wsi, które tworzą 32 miejscowości sołeckie. Ośrodkiem gminnym jest wieś Karniewo, która liczy 912 ludności zamieszkującej w 241 mieszkaniach, w tym ok. 50% zamieszkuje w zabudowie jednorodzinnej.

W ośrodku gminnym zlokalizowane są najważniejsze obiekty świadczące usługi publiczne i komercyjne o zasięgu gminnym. Należą do nich: Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Komisariat Policji, poradnia rodzinna „Zdrowie” gimnazjum, przedszkole, kościół rzymsko - katolicki wraz z cmentarzem parafialnym.

Do usług komercyjnych należą sklepy spożywcze, spożywczo - przemysłowe i przemysłowe, apteka, kwaciarnia, dwa bary gastronomiczne, 2 stacje paliw, usługi produkcyjne, najliczniej reprezentowane przez branżę budowlaną (10 zarejestrowanych placówek), stolarskie (3), piekarnię, zakład produkcji rolno - spożywczy, usługi elektromechaniczne, naprawa maszyn rolniczych, dwa punkty handlowo - usługowe. Sieć zakładów produkcyjnych i usługowych nie jest wystarczająco rozwinięta. Brak jest zakładów świadczących usługi w zakresie podstawowych naprawa oraz zakładów drobnej i średniej przedsiębiorczości stwarzającym miejsca pracy dla ludności gminy.

Miejscowość położona jest w zasięgu oddziaływania drogi krajowej nr 60 Kutno - Ostrów Mazowiecka. Posiada zwartą zabudowę mieszkaniową tworzącą od wieków trwały układ przestrzenny.

Do większych podmiotów gospodarczych (zatrudniających od 6 do 20 osób) są: Spółdzielnia Rolniczo - Handlowa „Speha - roi”, Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowe „Import - Eksport” oraz Hurtownia wyrobów hutniczych „Stalbud”.

Baraniec jest wsią produkcyjną bez usług, którą zamieszkuje 60 mieszkańców w 12 mieszkaniach rolniczej zabudowy zagrodowej. Posiada usługi budowlane.

Byszewo jest wsią produkcyjną zamieszkaną przez mieszkańców w 58 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej

Byszewo Wygoda jest wsią zamieszkaną przez 77 mieszkańców w 14 mieszkaniach zabudowy zagrodowej, bez usług.

Chelchy Chabdzyno w skład którego wchodzi Chelchy Cibory i Chelchy Dzierki liczy łącznie 113 mieszkańców w 36 mieszkaniach zabudowy zagrodowej, bez usług

Chelchy Ilowe jest wsią zamieszkaną przez 62 mieszkańców w 14 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Chelchy Klimki są wsią zamieszkaną przez 74 mieszkańców w 26 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Chelchy Kmiece liczą 184 mieszkańców w 44 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Usługi reprezentowane są przez zakład produkcyjno handlowy i hurt oraz transport. Funkcjonuje Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna.

Chelchy Bronisze są wsią zamieszkaną przez 40 mieszkańców w 12 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy.

Czarnostów jest wsią zamieszkaną przez 330 mieszkańców 79 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonują usługi budowlane, transportowe i sklep spożywczo - przemysłowy, zakład produkcyjny

Czarnostów - Polesie zamieszkuje 99 mieszkańców w 25 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Gościjewo - jest wsią zamieszkaną przez mieszkańców w 21 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonuje zakład naprawy samochodów i zakład eksportowo

- importowy (zatrudnia 1 do 5 osób)

Leśniewo, w skład którego wchodzi również Rutki zamieszkuje łącznie 220 mieszkańców w 49 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Istnieje sklep spożywczo - przemysłowy, pośrednictwo handlu nieruchomościami i agencja ubezpieczeniowa, punkt inseminacyjny.

Łukowo jest wsią którą zamieszkuje 373 mieszkańców w 88 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonuje szkoła podstawowa, sklep spożywczo - przemysłowy, usługi: transportowe, geodezyjno - projektowe, zakład usług leśnych, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna.

Malechy zamieszkuje 208 mieszkańców w 49 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Funkcjonują usługi elektromechaniczne.

Milewo Malonki w skład którego wchodzi również Konarzewo Bolesty i Milewo Wypychy

- zamieszkuje 101 mieszkańców w 20 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Obiecanowo zamieszkuje 162 mieszkańców w 41 mieszkaniach rolniczej zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Działa sklep spożywczo - przemysłowy, usługi transportowe, naprawa samochodów, naprawa maszyn rolniczych, skład płodów rolnych. **Ośnica** jest wsią zamieszkaną przez 65 mieszkańców w 15 mieszkaniach rolniczej zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje zakład naprawy maszyn rolniczych, usługi stolarskie.

Rafały w skład którego wchodzi również Zalesie zamieszkuje 152 mieszkańców w 59 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej

Romanowo zamieszkuje 172 mieszkańców w 37 mieszkaniach rolniczej zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Istnieje szkoła podstawowa, sklep spożywczo - przemysłowy, usługi transportowe.

Słoniawy zamieszkuje 238 mieszkańców w 63 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy, przedszkole, żwirownia, skład produktów rolnych, zakład produkcyjno - handlowy, usługi transportowe, naprawa maszyn rolniczych.

Szłasy Złotki zamieszkuje 102 mieszkańców w 22 mieszkaniach zabudowy zagrodowej **Szwelice**

zamieszkuje 400 mieszkańców w 92 mieszkaniach rolniczej zabudowy zagrodowej i nierolniczej jednorodzinnej. Istnieje szkoła podstawowa, kościół rzymsko-katolicki wraz z cmentarzem parafialnym, sklep spożywczy - przemysłowy, usługi budowlane, naprawa maszyn rolniczych, usługi transportowe, usługi elektromechaniczne.

Tlucznice - zamieszkuje 163 mieszkańców w 38 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy, przedszkole, usługi stolarskie, tartak, usługi budowlane, naprawa samochodów, usługi transportowe.

Wólka Łukowska zamieszkała jest przez 68 ludności w 18 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Wronowo zamieszkuje 143 mieszkańców w 60 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i nierolniczej zabudowy jednorodzinnej.

Zakrzewo zamieszkuje 250 mieszkańców w 58 mieszkaniach zabudowy zagrodowej rolniczej i jednorodzinnej nierolniczej. Istnieje sklep spożywczo - przemysłowy, naprawa maszyn rolniczych, usługi budowlane, usługi transportowe zakład uboju bydła.

Zaręby zamieszkuje 174 mieszkańców w 36 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Istnieje sklep spożywczo - przemysłowy.

Żabin Łukowski - liczy 88 mieszkańców w 22 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej.

Żabin Karniewski - zamieszkuje 162 mieszkańców w 38 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nierolniczej. Istnieje sklep spożywczo - przemysłowy, usługi elektromechaniczne, budowlane, budowlane transportowe, naprawy samochodów, zakład obsługi rolnictwa (21 do 50 osób).

Żelki Dąbrowę zamieszkuje 88 mieszkańców w 16 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje szkoła podstawowa, sklep spożywczo - przemysłowy, usługi transportowe, skład płodów rolnych, zakład handlowo - usługowy.

Sieć osadniczą gminy charakteryzuje znaczne rozdrobnienie. Większość jednostek osadniczych (65%) stanowią jednostki małe i średnie w tym:

- do 20 budynków mieszkalnych oraz 60 - 90 ludności - 31%
- 21-40 budynków mieszkalnych oraz 91-170 ludności - 34%
- 41- 60 budynków mieszkalnych oraz 171 - 250 mieszkańców - 19%
- ponad 60 mieszkań oraz ponad 330 mieszkańców - 6%

Do najmniejszych jednostek osadniczych należą dane wsie drobnoszlacheckie charakteryzujące się również rozproszoną i dostosowaną do warunków terenowych zabudową. Są to Chełchy Chabdzyno, Chełchy Dziańskie, Chełchy Iłowe, Chełchy Kmiece, Milewo Wypychy i Żelki Dąbrowę.

Największe jednostki osadnicze to: Czamostów Słoniawy, Szwelice, Łukowo i Karniewo. Posiadają największą liczbę mieszkańców oraz są najlepiej wyposażone w urządzenia obsługi ludności i podmioty gospodarcze. Ich rozwój wynika z korzystnego położenia. Do liniowych urządzeń infrastruktury technicznej należy dobrze rozwinięta sieć dróg, linie energetyczne średniego i niskiego napięcia linie telekomunikacyjne, wodociągi i kanalizacja oraz zabytkowa kolejka wąskotorowa przecinająca północno - wschodnie tereny gminy.

VI LUDNOŚĆ

1. Przemiany demograficzne i strukturalne

Gminę Karniewo (wg danych z Urzędu Gminy) w czerwcu 1999 r. zamieszkiwało 5805 osób. Średnio na 1 km² przypada 45 osób to jest 2,7 raza mniej niż w kraju - 124 osoby/km². Istniejący niewielki spadek w okresie 20 lat spowodował obniżenie ogólnej liczby ludności o 7,7% (tablica 1). W latach 1988 -1999 wzrost liczby mieszkańców wystąpił w 15 sołectwach a spadek w 16 i w 2 miejscowościach liczba ludności utrzymywała się na tym samym poziomie. Najwyższy przyrost liczby mieszkańców wystąpił w Karniewie (+57), Leśniewie (+27), Łukowie (+24), Tłucznicach (+23) i Byszewie Wygodzie (+22). Od 2 do 10 osób przybyło w sołectwach Szlasy Złotki, Zaręby, Chełchy Hłowo, Czamostowo, Gościejewo, Rafały, Obiecanowo, Żabin Łukowski, Milewo Malonki, Chełchy Chabdzyno. Największy spadek ludności wystąpił w sołectwie Chełchy Klimki (-34), Żabin Karniewski (-22). Od 10 do 15 osób ubyło w Wronowie, Wólce Łukowskiej, Szwelicach, Słoniawach, Ośnicy, Melechach, Czamostowie, Polesiu i Chełchach Kmiecych (tablica nr 4). Na spadek liczby mieszkańców gminy wpłynął zmniejszający się przyrost naturalny i trwające ujemne saldo migracji. Przyrost naturalny w roku 1976 wynosił 9,7 osób/10000. Natomiast najniższy w roku 1996 osiągnął wielkość 0,7 osób/10000 (tablica nr 2). W tym czasie występujące ujemne saldo migracji obniżyło się z (-199) osób w r. 1976 do (- 49) w 1997 r. Odpływ ludności wyraźnie się zmniejszył powodując obniżenie ponad 2 krotnie salda migracji (tablica nr3).

2. Struktura wieku i płci

Gmina pod względem grup wiekowych charakteryzuje się 'wysokim udziałem ludności **w wieku przedprodukcyjnym**, w której było 1709 osób, tj. - 30,2% (województwo mazowieckie - 24,7%). Ludność w **wieku produkcyjnym** stanowi 51,4% całej populacji i jest znacznie niższa od średniej dla województwa mazowieckiego - 59,2. W tej grupie w roku 1997 było 2903 osoby z tego 1620 mężczyzn i 1283 kobiety. Ludności w **wieku poprodukcyjnym** było 1037 osób, co stanowiło 18,4%, (województwo mazowieckie - 16,1 %). Wysoki udział grup przedprodukcyjnej i poprodukcyjnej wpłynął na **duży udział grup nieprodukcyjnych** wynoszący 94,6 osób na 100 osób w wieku produkcyjnym, (**województwo mazowieckie** - 69,1 osób). Znacznie od średniej dla kraju odbiega wskaźnik **feminizacji**. W gminie na 100 mężczyzn w roku 1998 przypadało 98 kobiet, (kraj — 105,6). **Wskaźnik** ten jest znacznie niższy w grupie produkcyjnej i wynosi 79 kobiet na 100

mężczyzn. Jest to o tyle niekorzystna sytuacja, że prowadzi do spadku zawieranych małżeństw i pozostawiania w gospodarstwach rolnych samotnych mężczyzn. W grupie mobilnej tj. 18-44 lata wśród ludności zamieszkałej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego na 100 mężczyzn przypada 85 kobiet.

3. Wykształcenie

Niekorzystnie przedstawia się struktura wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych, z których wyższe posiada -1,9 %, policealne - 0,4%, średnie - 16,8 %, zasadnicze zawodowe - 37,5%, podstawowe - 40,9% i podstawowe nie ukończone - 2,5%. Przygotowanie rolnicze ma 235 rolników tj. 25,7% wszystkich rolników. Podobnie przedstawia się poziom wykształcenia ludności w wieku 15 lat i więcej zamieszkałej z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego. Wykształcenie wyższe, policealne i średnie posiada 20,4% ludności a 72 % zasadnicze i podstawowe.

4. Zasoby pracy i źródła utrzymania ludności

Podstawowe zasoby pracy stanowi grupa ludności w wieku 18-59 kobiety i 18-64 mężczyźni. Ogółem do tej grupy zalicza się 2,9 tys. mieszkańców. W dziale gospodarki narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych) w roku 1997 pracowało 347 osób co stanowiło zaledwie 12% ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik pracujących w działach gospodarki narodowej gminy wynosi 61 osób na 1000 mieszkańców i jest 2 - krotnie niższy niż w powiecie makowskim - 126 osób/1000 m.

Większość ludności czynnej zawodowo w gminie związana jest z pracą w gospodarce rolnej. W roku 1996 ludność w wieku 15 lat i więcej mieszkająca z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego liczyła 3585 osób z tego pracujących 2732 osoby tj. 48,4% ludności gminy (tablica nr 8). W grupie pracujących aż 219 osób pracowało w gospodarstwach od 0,1 do 1,0 ha zwanych działkami rolnymi. W swoim gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1,0 ha pracowało 2140 osób. Poza swoim gospodarstwem pracowało 373 osoby. W tym czasie zarejestrowane było 52 osoby bezrobotne i 801 osób biernych zawodowo. Współczynnik aktywności zawodowej, obliczany jako udział osób aktywnych zawodowo do całej grupy wynosi 77,7%. Średnio na 100 ha użytków rolnych przypada 19 osób pracujące, kraj - 22 osoby.

Pod względem źródeł utrzymania około 86% ludności gminy stanowią mieszkańcy gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego. Z pracy w swoim gospodarstwie rolnym utrzymywało się 70,9% właścicieli gospodarstw, poza swoim

gospodarstwem - 14,0%, z niezarobkowych źródeł (np. emerytura, renta) - 15,1%. Niewielka liczba miejsc pracy poza rolnictwem oraz trudności w znalezieniu zatrudnienia poza gminą powoduje znaczne bezrobocie.

5. Bezrobocie

W roku 1997 zarejestrowanych było 323 osoby co stanowi 11,1% ludności w wieku produkcyjnym. W roku 1996 wprowadzone zostały przepisy prawne regulujące zasady korzystania z zasiłków. Prawa do zasiłku nie posiadało 236 osób co stanowiło 73,1% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Powyżej roku bez pracy pozostawało 183 osoby, tj. 56,7 % bezrobotnych. Wśród bezrobotnych 13 osób to absolwenci tj. mający trudności w znalezieniu pracy. Wyjazdy do innych rejonów pogłębiają migrację z gminy. Utrzymujące się bezrobocie wynika z niedostatecznego rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości, braku usług i rzemiosła na terenie gminy oraz trudnościami w znalezieniu pracy w sąsiednich miastach.

VII JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

1. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe gminy Karniewo na koniec 1997 r. wynosiły 1365 mieszkań z czego ok. 17 % znajdowała się w ośrodku gminnym. Liczbę mieszkań, ich strukturę wg wieku oraz materiału ścian zewnętrznych budynków przedstawiają tablice nr 11-14.

Przeważająca część zasobów mieszkaniowych tj. 91% pochodzi z okresu 1945 - 97, w tym 54% z lat 1945 - 70. Zasoby powstałe w ostatnim okresie czyli w latach 1989 — 97 wynoszą zaledwie 8%, a zasoby pochodzące sprzed 1944 r. wynoszą 9%.

Najwyższy odsetek budynków mieszkalnych powstałych w latach 1945 - 70 występuje w Barańcu (58%), Czarnostowie (72%), Gościjewo (72%), Konarzewo Bolesy (100%), Łukowo (77%), Leśniewo (60%), Malechy (60%), Milewo Wypychy (67%), Słoniawy (60%), Szlasy Złotki (68%), Szwelice (65%), Wólka Łukowska (78%), Zaręby (79%), Zelki Dąbrowę (75,5%).

Najwyższy udział zabudowy mieszkaniowej powstałej przed 1944 rokiem występuje w Barańcu (17%), Byszewie Wygodzie (22%), Chełchach Kmiecych (32%), Milewie Malonkach (50%), Romanowie (51%), Tłucznicach (16%).

Stan techniczny zasobów mieszkaniowych pogarsza fakt występowania zabudowy o palnych ścianach zewnętrznych. Część takiej zabudowy pochodzi również sprzed 1944 roku. Do miejscowości o najwyższym udziale budynków mieszkalnych o palnych ścianach należy: Baraniec (42%), Byszewo (31%), Chełchy Chabdziny (25%), Chełchy Jakusy (57%), Krzemień (25%), Wólka Łukowska (55,5%)

Warunki mieszkaniowe na terenie gminy Karniewo są mniej korzystne niż na terenie powiatu makowskiego i województwa mazowieckiego (tablica nr 11) Mieszkania są bardziej zaludnione o czym świadczy mniejsza przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę, większa przeciętna liczba osób przypadających na mieszkanie. Przekiętna powierzchnia użytkowa mieszkania jest natomiast większa o 7,1 m² niż na terenie powiatu makowskiego. Wskaźnik nasycenia gminy mieszkaniami mierzony liczbą osób przypadających na 1000 mieszkańców wynosi 241 i jest znacznie niższy od analogicznego wskaźnika dla powiatu (269,6) i województwa mazowieckiego (319).

Oprócz wskaźników charakteryzujących warunki mieszkaniowe o standardzie mieszkań świadczy wyposażenie w urządzenia techniczne takie jak wodociąg, kanalizacja,

centralne ogrzewanie i gaz sieciowy. Wg danych szacunkowych bieżącą wodę posiada 676 budynków tj. ok. 65 % wszystkich zasobów mieszkaniowych.

Do kanalizacji sanitarnej w ośrodku gminnym podłączone jest zaledwie 6 mieszkań. Brak jest gazu ziemnego a ogrzewanie mieszkań odbywa się z indywidualnych źródeł ciepła.

Dominującą formą własności stanowi własność prywatna, która wynosi 99 % ogółu zabudowy mieszkaniowej.

Obok własności prywatnej występuje własność komunalna. Mieszkania komunalne zlokalizowane są w Karniewie, Łukowie, Żelkach Dąbrowych, Szwelicach i Konarzewie. Gmina dysponuje 18 mieszkaniami komunalnymi o średnim i dobrym stanie technicznym.

Gmina Karniewo należy do gmin rolniczych dlatego też dominująca formą zabudowy jest siedliskowa zabudowa rolnicza. Mieszkania w siedliskowej zabudowie liczą mieszkań i występują we wszystkich jednostkach osadniczych gminy. Mieszkania w zabudowie jednorodzinnej występują w Karniewie, Łukowie, Romanowie, Tłuczniczy i Żabinie Karni ewskim.

Mieszkania w zabudowie wielorodzinnej występują w Karniewie i Łukowie.

2. Usługi publiczne

Dziedzina szeroko rozumianych „usług” spełnia dwie funkcje. Umożliwia dostęp i korzystanie z urzędzeń usługowych mieszkańcom zgodnie z ich potrzebami oraz posiada ciągle wzrastający udział w tworzeniu nowych miejsc pracy.

Usługi określane jako publiczne” pełnią szczególne funkcje regulowane wysokiej rangi aktami prawnymi. Mieszkańcy korzystają z nich bezpłatnie a w niektórych przypadkach obowiązkowo. Są realizowane przez władze rządowe i samorządowe. Ustawa o samorządzie gminnym nakłada na władze samorządowe obowiązek zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej upowszechniania kultury, oświaty stopnia podstawowego, administracji, rekreacji, sportu, targowisk i cmentarzy.

Usługi w zakresie ochrony zdrowia świadczy poradnia rodzinna „Zdrowie” w Karniewie posiadająca dwie poradnie tj. ogólną i stomatologiczną zatrudniające lekarza specjalności ogólnej, stomatologa i dwie pielęgniarki. Wskaźniki nasycenia usługami medycznymi są niekorzystne, świadczące o gorszej dostępności mieszkańców gminy do wymienionych usług. Liczba lekarzy na 10 tys. ludności wynosi 7,3 (powiat makowski - **22,5**), **kraj** 24,4, w tym lekarzy stomatologów 1,6, kraj 3,7. W zakresie obsługi szpitalnej **gmina korzysta** z usług szpitala powiatowego w Makowie Mazowieckim. Na terenie gminy funkcjonuje jedna prywatna apteka.

Usługi w zakresie **opieki społecznej** świadczy gminny ośrodek pomocy społecznej zatrudniający 3 osoby. Rozpoczęta w 1989 roku transformacja ustrojowa uruchomiła szereg zjawisk, których ubocznym skutkiem jest obniżenie poziomu i warunków życia części społeczeństwa. Ubóstwo staje się coraz częstszym zjawiskiem i dotyka osoby, które utraciły pracę lub znalazły się w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzeń losowych a często patologii społecznej. W roku 1993 z pomocy społecznej korzystało 704 osoby w tym stałymi zasiłkami objęte było dwadzieścia osób. W latach następnych liczba osób korzystających z opieki społecznej wzrosła do 1001 i 924, przy czym liczba osób objętych stałą opieką utrzymywała się w zasadzie na niezmiennym poziomie. W 1996 roku było 815 osób, które otrzymywały taką pomoc, lecz liczba osób objętych stałymi zasiłkami wzrosła z 26 do siedmiuset dwu. Świadczy to znacznym rozszerzeniem się kręgu ubóstwa na terenie gminy. Wartość świadczeń pieniężnych wzrosła w tym okresie z 95 tys. złotych w 1993 r. do 220,5 tys. zł w 1997 r. w tym z budżetu gminy rozdysponowano w granicach 9-18 % tych kwot. Pozostała wartość świadczeń socjalnych obciążała budżet państwa. Głównym adresatem pomocy socjalnej byli bezrobotni, osoby chore oraz rodziny patologiczne.

Mały udział stanowią mieszkańcy gminy dotknięci trudną sytuacją losową.

Należy przypuszczać, że liczba osób potrzebujących pomocy społecznej będzie rosła z powodu braku możliwości zatrudnienia na terenie gminy i pobliskich miast.

Lata 1995 - 96 były okresem przełomowym w funkcjonowaniu oświaty, ponieważ wszystkie podstawowe szkoły publiczne przekazane zostały samorządom gmin. W 1998 r. została rozpoczęta reforma edukacji polegająca na utworzeniu szkół podstawowych o klasach 1-6 oraz trzyletnich gimnazjów. Prawo do tworzenia i prowadzenia placówek oświatowych uzyskały również osoby fizyczne.

W 1999 roku na terenie gminy Karniewo funkcjonowały 3 placówki **wychowania przedszkolnego w Karniewie, Słoniawach i Tłucznicach**. Opieką przedszkolną objęte było 96 dzieci, w tym 48 w przedszkolu.

Placówki wychowania przedszkolnego zatrudniają 3 nauczycieli.

Na terenie funkcjonuje 4 szkoły podstawowe do których w 1999 roku uczęszczało 315 uczniów. Szkoły te zlokalizowane są w następujących miejscowościach: **Karniewo, Łukowo, Romanowo, Szwelice i Żelki Dąbrowę**. Wymienione szkoły zatrudniają 45 nauczycieli.

Stan techniczny budynków szkolnych jest dobry. W ubiegłych latach wykonano rozbudowę szkół w **Romanowie, Szwelicach** oraz remonty obiektów szkolnych w **Łukowie**.

Zgodnie z zasadami reformy edukacyjnej od września 1999 roku utworzone zostało w ośrodku gminnym gimnazjum do którego uczęszczać będą dzieci z terenu całej gminy. Aktualnie do wymienionego gimnazjum uczęszcza 363 dzieci w 17 oddziałach szkolnych. Zatrudnienie wynosi 31 nauczycieli.

Gimnazjum działa w złych warunkach techniczno - lokalowych, dlatego też konieczna jest budowa nowego obiektu szkolnego.

Gmina charakteryzuje się niedostatecznym wyposażeniem w placówki kultury do których zalicza się tylko **biblioteka** wraz z ich filiami oraz **kościół rzymsko — katolickie** w Karniewie i Szewlicach.

Liczba placówek bibliotecznych zmniejszyła się w ostatnim okresie. Likwidacji uległy filie bibliotek i punkty biblioteczne. Aktualnie na terenie gminy Karniewo funkcjonuje biblioteka publiczna w Karniewie oraz filie w Łukowie i Szewlicach. Na 1 placówkę przypada 1883 osoby. W 1997 roku na 1000 ludności przypadało 5105 woluminów (powiat ciechanowski 4.058, woj. mazowieckie 3.180,7 woluminów)

Kościół rzymsko - katolickie wraz cmentarzami parafialnymi zlokalizowane są w Karniewie i Szewlicach, w Łukowie znajduje się kaplica.

Administracja rządowa i samorządowa reprezentowana jest przez następujące agendy:

® Urząd Stanu Cywilnego

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Gminny Komisariat Policji
- Urząd Gminy

Wymienione instytucje mieszczą się w budynku Urzędu Gminy w dobrych warunkach techniczno - lokalowych.

Urządzenia sportowe na terenie gminy reprezentowane są wyłącznie przez boisko gminne oraz boiska przyszkolne. W ośrodku gminnym zlokalizowane jest urządzenie pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej z bieżnią na 100 m i skocznią w dal.

Boiska przyszkolne istnieją w miejscowościach **Karniewo, Łukowo, Szewlice, Romanowo i Zelki Dąbrowę.**

Ochronę przeciwpożarową na terenie gminy tworzy ochotnicza straż pożarna posiadająca 6 strażnic w miejscowościach. Karniewo, Szewlice, Tłucznice, Łukowo, Chełchy Kmiece i Słoniawy

3. Usługi komercyjne

Na terenie gminy funkcjonuje 25 sklepów, w tym 1 spożywczy, 18 spożywczo - przemysłowych i 6 przemysłowych. Sklepy zlokalizowane są przeważnie w prywatnych budynkach mieszkalnych lub małych pawilonach handlowych. Posiadają niewielką powierzchnię użytkową, zatrudniają przeważnie po 1 osobie, świadczą usługi w zakresie sprzedaży towarów typowych dla terenów wiejskich. W towary trwałego użytku mieszkańcy gminy zaopatrują się w Makowie, Pułtusku, Przasnyszu i Ciechanowie. Nową formą usług jest handel obwoźny zaopatrujący mieszkańców w towary spożywczo - przemysłowe. Na terenie gminy działa 9 jednostek handlu obwoźnego.

Usługi gastronomiczne świadczą obiekty położone głównie w zasięgu oddziaływania drogi nr 60 Kutno - Ciechanów - Ostrów Mazowiecka. Należy do nich zajazd „Eden „ i bar „Zajazd w Karniewie” , „Mała gastronomia” w Słoniawach oraz bar „Kaprys” w Żabinie Karniewskim.

Na terenie gminy funkcjonuje **3 stacje paliw**, w tym dwie w ośrodku gminnym i jedna w Żabinie Karniewskim.

Usługi w zakresie rzemiosła i napraw nie są wystarczająco rozwinięte. Najliczniej reprezentowane są usługi remontowo - budowlane i murarskie (27 punktów w tym 10 w Karniewie), usługi transportowe (21 punktów), usługi mechaniki pojazdowej i napraw samochodów (8), naprawa maszyn rolniczych (6 punktów), elektromechaniczne (3), kupno i sprzedaż ciągników i sprzętu rolniczego (6).

Punkty usługowe działają głównie w Karniewie, Szwelicach, Żabinie Karniewskim, Żabinie Łukowskim, Tłucznicach, Łukowie i Romanowie.

Pozostałe usługi występują przeważnie jako pojedyncze zakłady, do których należy pośrednictwo w sprzedaży nieruchomości, samochodów, wypożyczalnia naczyń, usługi geodezyjne i projektowe, sprzedaż butli gazowych, ubezpieczenia itp.

Nowości są usługi w zakresie marketingu i konsultingu zarejestrowane w ośrodku gminnym. Brak jest zakładów świadczących usługi bytowe w zakresie napraw przedmiotów codziennego użytku, co stwarza dużą niedogodność dla mieszkańców gminy.

VIII DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

1. Rolnictwo i leśnictwo

1.1. Struktura użytków rolnych i leśnych

Korzystne warunki przyrodnicze, na które składają się dobre gleby, rzeźba terenu, wody, klimat, wpłynęły na rozwój osadnictwa utrzymującego się od najdawniejszych lat z gospodarki rolnej. Niski stopień urbanizacji i uprzemysłowienia sprzyjały w przeszłości powiększaniu terenów zagospodarowanych przez rolnictwo. Struktura użytkowania ziemi wyraźnie odbiega od średniej dla kraju. Łączna powierzchnia użytków rolnych 11215 ha stanowi 86,9 % powierzchni gminy (kraj 59,6%) Grunty orne zajmują 10274 ha tj. 79,7 % ogólnej powierzchni (kraj 45,1%). Najwyższy udział gruntów ornych występuje w Wólce Łukowskiej (92,95%), Ośnicy (91,2%), Milewie Melonkach (91,2%), Chełchach Klimakach (90,7%), Chełchach Jakusach (90,7%), Chełchach Howych (90,6%), Byszewie Wygodzie (90,3%) zaś najniższy w Szlasach Złotkach (59,4%) i Łukowie (63,2%) (tablice nr 15 i 16)

W strukturze użytków rolnych powierzchnia upraw sadowniczych jest niewielka i wynosi 142,5 ha tj. 1,1 %. Średnio na 1 gospodarstwo rolne przypada 0,13 ha powierzchni sadowniczej. Poniżej 1 ha użytków przeznaczonych pod sady występują w Chełchach Jakusach (0,58 ha) Gościejewie (0,82 ha), Milewie Melonkach (0,62 ha) Wólce Łukowskiej (0,49 ha) i Żabinie Łukowskim (0,84 ha)

Powierzchnia użytków zielonych wynosi 800 ha w tym łąki 267 ha i pastwiska - 534 ha. Udział użytków zielonych jest niski i wynosi 6,2 % ogólnej powierzchni gminy. Do terenów o większej powierzchni trwałych użytków zielonych należy Obiecanowo (12,8%), Leśniewo (12,7%), Konarzewo Bolesty (12,2%), Karniewo (11,1%), Chełchy Dziarskie (10,3%). Najmniejszy udział powierzchni użytków zielonych występuje w Ośnicy (0,12%), Chrzanowie Broniszach (1,29%), Żelkach Dąbrowych (1,52%) Chełchach Chabodzynach (1,18%).

Obszary leśne gminy zajmują łącznie 850 ha tj. 6,6% powierzchni ogólnej (kraj 28,2%). Większe kompleksy leśne występują w Szlasach Złotkach -129,1 ha, Gościejewie - 119,2 ha, Łukowie - 146,2 ha oraz Czarnostowie Polesiu - 59,16 ha, a udział ich w ogólnej powierzchni sołectwa wynosi od 20,3 % do 32,5 %. Do miejscowości bezleśnych lub o niewielkiej powierzchni leśnej należą Milewo Malonki - 0,0 ha, Chełchy Howe - 0,52 ha, Chełchy Jakusy - 0,81 ha, Tłucznicze - 0,47 ha. Niski udział leśności w strukturze

powierzchni gminy jest zjawiskiem niekorzystnym ze względu na ich znaczenie przyrodnicze, glebochronne i gospodarcze. Należy zalesić grunty o słabych klasach bonitacyjnych tj. V i VI, nieużytki i enklawy przylegające do większych obszarów leśnych oraz wprowadzać pasy zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.

Pozostałe 840 ha powierzchni gminy (tj. 6,5 %) zajmują wody, drogi, tereny zabudowane i nieużytki. Średnio na 1 indywidualne gospodarstwo rolne przypada 12,6 ha gruntów ogółem w tym: gruntów ornych - 10,5 ha, łąk - 0,6 ha, pastwisk - 0,4 ha, lasów - 0,7 ha i pozostałych gruntów - 0,4 ha.

1.2. Bonitacja gleb

Gmina Karniewo położona na obszarze Wysoczyzny Ciechanowskiej posiada sprzyjające warunki naturalne dla rozwoju rolnictwa. W strukturze użytkowania gruntów gleby kl. II i III będące pod ochroną z powodu najwyższej przydatności rolniczej, zajmują 4570 ha tj. 44,5 % pow. gruntów ornych. W 15 wsiach udział gruntów chronionych przekracza 50 % w tym w Krzemieniu (80,2%), Byszewie Wygodzie (78,1%), Wólce Łukowskiej (76,8%), Milewie Wypychach (79,1%), Milewie Malonkach (73,1%), Zarębach (77,3%). Do miejscowości o najniższym udziale gruntów II i III klasy należą Szlasy Żółtki (1,1%), Żelki Dąbrowę (7,0%) i Żabin Karniewski (19,5%) (tablica nr 17)

Grunty orne klasy IV zajmują 3837,7 ha co stanowi 37,3 % gruntów ornych. Są to gleby dość korzystne dla produkcji rolnej a przy sprzyjających warunkach agroklimatycznych dają wysokie plony. Powyżej 50% gruntów klasy IV występuje w Słoniawach (54,2%), Chrzanowie Broniszach (53,2%) i Konarzewie Bolestach (52,2%) oraz w dwudziestu innych miejscowościach.

Udział tych gruntów waha się od 30% do 50%. Łącznie gleby bardzo dobre i dobre zajmują 81,8% powierzchni gruntów ornych co jest mocną stroną uwarunkowań przyrodniczych gminy.

Do najslabszych klas bonitacyjnych zaliczone są grunty V i VI klasy, o łącznej powierzchni 1866,5 ha (18,2 % gruntów ornych). Największy udział gleb o niskich klasach bonitacyjnych występuje w Szlasach Żółtkach (54,8%), Karniewie (50,0%) Malechach (38,8%), Słoniawach (33,3%) i Zakrzewie (31,8%) a najniższy w Zarębach (0,0%), Krzemieniu (0,4%) i Byszewie Wygodzie (1,9%). Z uwagi na niską jakość produkcyjną, gleby klas słabszych wskazane są do zalesienia, a szczególnie klasy VI i VI z.

^

Wysoki udział gruntów ornych wpłynął na zmniejszenie powierzchni **trwałych użytków zielonych**. Pod względem klasyfikacji bonitacyjnej w ogólnej powierzchni użytków

zielonych grunty II i III klas stanowią - 30,2%, IV- 43,2% i V i VI - 26,6 %. Do miejscowości o przewadze słabszych klas (tj. V i VI) trwałych użytków zielonych należą Gościejewo (71,1%), Obiecanowo (49,2%), Byszewo (4,4%), Malechy (42,1%) i Karniewo (41,6%). Na pozostałych terenach dominują użytki od II do IV klasy bonitacyjnej (tablica nr 18).

Wskaźnik syntetyczny jakości gruntów według 100 punktowej skali Instytutu Upraw i Gleboznawstwa w Puławach obliczony dla gruntów ornych wynosi 59,5 a dla użytków zielonych 46,0. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej będący sumą wskaźników jakości i przydatności rolniczej, rzeźby terenu, agroklimatu i warunków wodnych w tej samej 100 punktowej skali jest korzystniejszy i wynosi 75,3 pkt. W porównaniu z sąsiadującymi gminami wskaźnik ten jest niższy niż w Krasnem (82,5 pkt.), ale wyższy niż w Gołyminie (73,9 pkt.), Gzach (72,6 pkt.) czy w Pułtusk (67,3 pkt.)

1.3. Produkcja rolnicza

Powierzchnia upraw w gminie Karniewo w roku 1996 wynosiła 10181 ha w tym w gospodarstwach indywidualnych 9618 ha tj. 94,5 %. Pozostałe 5% należały do Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych. W strukturze upraw w indywidualnych gospodarstwach rolnych przeważają zboża, które zajmują około 6,5 tys. ha tj. 67,6 % powierzchni zasiewów. Wśród zbóż dominuje uprawa pszenicy - 16,5% mieszanki zbożowe -15,6 %, żyto 13,8 % i jęczmień - 10,0 % oraz pszenżyto - 8,4% i owies - 3,4 %. Uprawa ziemniaków zajmuje ponad 800 ha co stanowi 8,4 % pow. zasiewów. Rośliny przemysłowe reprezentuje uprawa buraków cukrowych, na które przypada 7,6 % powierzchni. Dość znaczną powierzchnię ok. 1400 ha zajmują rośliny pastewne co w zasiewach ogółem stanowi - 14,6. Są to głównie rośliny motylkowe pastewne, zajmujące ponad 1 tys. ha powierzchni.

Uprawa warzyw nie odgrywa większej roli, ponieważ zajmują tylko około 40 ha i prowadzona jest głównie na indywidualne potrzeby użytkowników (tablica nr 19)

Przewaga w strukturze upraw roślin o dużym zapotrzebowaniu na składniki pokarmowe świadczy o dobrych warunkach przyrodniczych do produkcji rolnej. Plony zbóż i ziemniaków nieznacznie różnią się od średnich krajowych (tablica nr 20). Niższe plony osiągnięto w uprawie pszenicy, pszenżyta i jęczmienia, a wyższe w uprawie żyta, owsa i ziemniaków. W roku 1997 plony podstawowych zbóż w indywidualnych gospodarstwach rolnych wynosiły

27,3 dt/ha (kraj 28,4 dt/ha). Plony ziemniaków były znacznie wyższe i wynosiły 180,0 dt/ha (kraj 159,0 dt/ha). Na wielkość zbiorów w dużej mierze oddziałują warunki agroklimatyczne, na które bardzo wrażliwe są gleby klasy IV i słabsze.

1.4. Hodowla zwierząt gospodarskich

W hodowli zwierzęcej obserwuje się zmiany uzależnione zapotrzebowaniem rynku na mięso i jego wyroby a także kształtowaniem się cen zbytu.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w ciągu ostatnich 10 lat obniżyła się o 12,7 sztuk tj. o około 20%. W tym samym czasie liczba krów spadła o 10 sztuk tj. 26,1 % (tablica nr 19). W hodowli trzody chlewnej w ciągu 10 - u lat odnotowano wzrost ze 106,4 sztuk do 138,9 sztuk na 100 ha użytków rolnych czyli o 40,3 %. Hodowla trzody chlewnej ulega dużym wahaniom a jej wzrost uzależniony jest od opłacalności.

W ciągu 20 lat największy spadek wystąpił w hodowli koni których liczba zmniejszyła się z 1502 do 244 sztuk tj. o 72,6 %. W dużej mierze o takim stanie zdecydowała mechanizacja rolnictwa i spadek wykorzystywania koni jako siły pociągowej.

Hodowla drobiu i pozostałych zwierząt gospodarskich nie posiada większego znaczenia w gospodarce gminy i służy zaspokojeniu indywidualnych potrzeb. Producentem prawie wszystkich zwierząt gospodarskich są indywidualne gospodarstwa rolne. W porównaniu z obsadą pogłowia na 100 ha byłego województwa ciechanowskiego gmina Karniewo charakteryzuje się wyższymi wskaźnikami w hodowli zwierząt a znacznie niższymi w drobiu (tablica nr 20 i 22).

1.5. Struktura gospodarstw rolnych

We władaniu **indywidualnych gospodarstw rolnych** w r. 1996 było 11594 ha tj. 89,9 % ogólnej powierzchni gminy. Grunty indywidualne należą do 914 gospodarstw o powierzchni od 1 do 50 ha i 150 działek rolnych o powierzchni do 1 ha. W grupie gospodarstw od 1 do 10 ha jest 428 a ich łączna powierzchnia 2.710 ha stanowi 23,4 % areалу indywidualnych użytków rolnych. W grupie gospodarstw średnich od 10 - 15 ha jest 245 jednostek i zajmują 3296 ha (tj. 28,4 % pow.) Na terenie gminy funkcjonuje 485 gospodarstw większych o powierzchni powyżej 15 ha, które łącznie zajmują 5461 ha (tj. 47,1% pow.) W tej grupie tylko 14 gospodarstw posiada powierzchnię od 30 do 50 ha, pozostałe posiadają poniżej 30 ha (tablica nr 23).

Średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 12,6 ha i jest większa od przeciętnej powierzchni jednego gospodarstwa w kraju - 7,2 ha.

Własność spółdzielczą stanowią grunty Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych w **Chelchach** Kmiecych Łukowie. Największy areal gruntów spółdzielczych występuje w **Chelchach** Dzierskich (455 ha), Chelchach Kmiecych (ok. 90 ha), Wronkach (57 ha), Milewie

Malonkach (ok. 71 ha) i Żabinie Łukowskim (ok. 53 ha). W Krzemieniu ok. 105 ha gruntów należy do RSP Grochy Imbrzyki (gm. Gzy).

!"<> T i •

1.6. Sytuacja ekonomiczna rolnictwa

Brak konsekwentnej polityki rolnej i rynku rolnego w okresie transformacji ustrojowej kraju spowodował szereg negatywnych zjawisk gospodarczych i społecznych na wsi. Mechanizmy gospodarki rynkowej oraz niekorzystne w pewnym okresie przepisy prawne spowodowały likwidację wielu zakładów przemysłowych, w tym także przetwórstwa rolno - spożywczego. Rolnictwo nie zostało dostosowane do gospodarki rynkowej, a przemiany organizacyjne sprowadziły się do likwidacji Państwowych Gospodarstw Rolnych których pracownicy powiększyli szeregi bezrobotnych. Do najważniejszych negatywnych zjawisk w sektorze rolniczym należą między innymi:

- niska opłacalność produkcji rolnej wynikająca z niekorzystnej relacji cen skupu w stosunku do cen żywności
- nadwyżka podaży produktów rolnych nad popytem wynikająca z załamania się eksportu, głównie na rynki wschodnie oraz niekontrolowany import taniego zboża i dotowanego mięsa
- systematyczne zmniejszanie się w budżecie państwa nakładów na rolnictwo nawet o 50% w 1999 roku w tym likwidacja nakładów na interwencyjny skup produktów rolnych
- rosnące zubożenie ludności wiejskiej spowodowane upadkiem lub likwidacją zakładów przemysłowych, usługowych i PGR.

Nadwyżka podaży artykułów rolnych powoduje trudności ze zbytem podstawowych produktów rolnych tj. zbóż, mięsa i mleka. Ceny żywności ukształtowały się w tym okresie na poziomie znacznie wyższym niż ceny skupu, dlatego trudno w chwili obecnej zmusić pośredników do rezygnacji z większych zysków. Spadek realnych dochodów gospodarstw indywidualnych w rolnictwie utrzymuje się od 1995 r. przy znacznym wzroście dochodów innych grup ludności. Jednocześnie nastąpił wzrost cen paliw, energii elektrycznej, usług dla rolnictwa nawozów chemicznych, środków ochrony roślin maszyn i pojazdów rolniczych. Brak zdecydowanej polityki rolnej i interwencjonizmu państwa powoduje, że rolnicy podejmują decyzje na podstawie doraźnych sygnałów płynących z rynku. Sytuację pogarsza załamanie się rynków wschodnich oraz dopłaty do cen produktów rolnych w krajach Unii Europejskiej, powodując wyparcie naszych towarów z tradycyjnych rynków zbytu.

Niekontrolowany import zboża przyczynił się do spadku jego cen na rynku krajowym oraz do powstania nadmiernych zapasów w magazynach i u producentów. Umowy międzynarodowe wynikające z przynależności naszego kraju do Światowej Organizacji Handlu zostały zawarte w niekorzystny sposób, zmuszając nasz kraj do importu ok. 10 tys. ton mięsa rocznie, przy znacznie niższym eksporcie głównie drobiu i jagniąt.

Planowane na 1999 r. w budżecie państwa nakłady na rolnictwo zostały obniżone o 50 % w stosunku do ubiegłego roku, w tym na interwencyjny skup produktów rolnych nie przeznaczono żadnych środków finansowych.

Omówione zjawiska spowodowały kryzys na wsi wyrażający się zubożeniem jej mieszkańców, bezrobociem i protestami rolników, w celu poprawy poziomu życia i unowocześnieniu rolnictwa. Konieczna jest zmiana polityki rolnej i zdecydowana pomoc państwa w dostosowaniu polskiej wsi do struktur Unii Europejskiej. Aktualnie nowelizowane jest prawodawstwo dotyczące rolnictwa i obszarów wiejskich.

Zmiany legislacyjne polegają na tworzeniu podstaw prawnych do reaktywowania spółdzielczości wiejskiej mającej formę grup producenckich. Jest to również działanie mające na celu integrację z Unią Europejską w której takie grupy posiadają silną ustabilizowaną pozycję. Odgrywają ważną rolę w doskonaleniu struktury agrarnej i są podstawowym elementem zorganizowanego rynku produktów rolnych. Ich działalność przyczyniła się do uniezależnienia rolników od monopolu hurtowników poprzez koncentrację podaży realizowaną przez samych producentów. W światowym i europejskim rolnictwie, którego częścią staje się również polskie rolnictwo, istnieje ścisły związek gospodarstw rolnych z rynkiem a rolnicy produkują na jego zamówienie.

Obecna sytuacja rolnictwa w gminie charakteryzuje się:

- decydującą rolę w strukturze gruntów odgrywają użytki rolne stanowiące 86,9 % powierzchni gminy. Grunty orne charakteryzują się wysokim udziałem wynoszącym 44,5 % gleb bardzo dobrych (tj. II i III klasy) zaliczonych do najwyższej przydatności rolniczej, chronionych ustawą o „ochronie gruntów rolnych i leśnych”. Łączny udział gleb bardzo dobrych i dobrych (II - IV kl.) wynosi 81,8 % wszystkich gruntów ornych. W strukturze własności dominują gospodarstwa indywidualne na które przypada 89,9 % ogólnej powierzchni użytków rolnych.
- przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego wynosi około 12,6 ha. Około 53% gospodarstwa indywidualnych posiada 10 ha i więcej gruntów rolnych które zajmują 8813 ha tj. 76,5 % użytków rolnych gminy. Wzrost powierzchni gospodarstw rolnych spowodowały przekształcenia własnościowe i wypadanie gospodarstw bez następców. W

strukturze upraw dominuje produkcja zbóż na które przypada 67,6% powierzchni zasiewów. Następną grupę stanowią rośliny motylkowe pastewne - 10,6% oraz ziemniaki - 8,4% i buraki pastewne - 7,6%. Uprawa warzyw zajmuje ok. 0,3% powierzchni gruntów ornych.

- w hodowli zwierząt gospodarskich najważniejszą rolę odgrywa chów bydła i trzody chlewnej. W ostatnim 10-cio leciu chów bydła zmniejszył się o 12,4% a krów o 22,9 %. Wielkość produkcji trzody chlewnej ulega okresowym wahaniom w zależności od koniunktury rynku.
- proces transformacji ustrojowej po 1990 r. spowodował niekorzystną sytuację dla rolnictwa. Brak polityki rolnej i rynku rolnego wywołał szereg niekorzystnych zjawisk, do których należą między innymi:
 - niska opłacalność produkcji rolnej wyrażona niekorzystną relacją cen skupu do cen żywności
 - nadwyżka podaży produktów rolnych nad popytem spowodowana załamaniem się eksportu i niekontrolowanym importem taniego zboża i mięsa
 - wzrost bezrobocia na wsi i pogorszenie warunków życia jej mieszkańców
 - niskie nakłady na rolnictwo w budżecie państwa, brak interwencjonizmu państwa,
 - brak bazy przetwórczej i magazynowej, pozwalającej na zagospodarowanie produktów rolnych

2. Pozarolnicza działalność gospodarcza

Gmina Karniewo na koniec 1998 r. posiadała zarejestrowane 204 podmioty gospodarcze, z tego 13 należało do sektora publicznego, a 191 do sektora prywatnego. Pod względem form własności 2 podmioty stanowiły spółki prawa handlowego, 11 podmiotów to spółki cywilne i 170 należało do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wśród zarejestrowanych podmiotów według EKD najczęściej przypada na sekcję handel i naprawy - 60 jednostek, budownictwo - 34, transport i łączność - 26 i działalność produkcyjną - 20. (tablica nr 22).

Na pozostałe sekcje razem przypada 64 jednostki co w ogólnej liczbie stanowi tylko 31,4% podmiotów. W gospodarce narodowej gminy (poza rolnictwem) w roku 1997 pracowało 347 **osób** i jest najniższe w ostatnim 10-leciu (tablica nr 23). Średnio na 1000 mieszkańców gminy **tylko** 61 osób pracowało w gospodarce narodowej co jest znacznie mniej niż w sąsiedniej **gminie** Gołymmin - 89,5, Płoniawy Bramura - 90,8, Gzy - 72,9. Na 1 zarejestrowany podmiot **przypada** 2 osoby pracujące, co świadczy, że przeważają zakłady małe, w których pracuje

właściciel zakładu często z członkiem rodziny. Mała liczba miejsc pracy w sekcji działalność produkcyjnej (18 osób) ogranicza wykorzystania istniejących zasobów pracy (323 osoby bezrobotne w 1997 r.)

IX KOMUNIKACJA

1. Sieć drogowa

Funkcje dróg publicznych w sieci drogowej określa Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. Nr 14 z 1985 r. z późniejszymi zmianami). Ustawa pn. „Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną” z dnia 13 października 1998 r. oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15.12.1998 r. zmieniły funkcje niektórych dróg publicznych i wprowadziły drogi powiatowe. Aktualnie obowiązujące kategorie to:

- **drogi krajowe,**
- **drogi wojewódzkie,**
- **drogi powiatowe,**
- **drogi gminne**

Uzupełnieniem sieci drogowej są **drogi zakładowe, dojazdowe do pól i lasów** tzw. **drogi wewnętrzne**, które nie są włączone do powyższej klasyfikacji.

Długość sieci dróg publicznych na terenie gminy wynosi 181,1 km w tym:

2 drogi krajowe nr 60 i nr 599 - 13,7 km 9 dróg powiatowych o łącznej długości - 42,2 km 57 dróg gminnych o łącznej długości - 125,2 km Długość dróg o nawierzchni bitumicznej na terenie gminy wynosi 53,1 km. Średnio na 100 km² przypada 41,2 km dróg o nawierzchni twardej ulepszone i jest znacznie niższy od wskaźnika krajowego (62,0 km).

Gmina włączona jest do krajowego systemu transportowego poprzez drogę krajową nr 60 **Kutno - Płock - Ciechanów- Ostrów Mazowiecka**. Droga ta posiada międzynarodowe znaczenie gospodarcze realizując połączenia w kierunku wschód - zachód i prowadząc ruch tranzytowy z Europy Wschodniej do krajów Europy Zachodniej. W miejscowości *Ostrów Mazowiecka* droga ta krzyżuje się z drogą nr 18 *Warszawa - Radzymin - Wyszaków — Ostrów Mazowiecka ~ Zambrów - Białystok - Sokółka - Kuźnica Białostocka* - granica państwa, a w miejscowości Drobin (pow. płocki) z drogą nr 10 *Szczecin - Stargard Szczeciński — Walcz — Piła - Bydgoszcz - Toruń - Lipno - Sierpc - Płońsk*.

Drugą drogą krajową przebiegającą odcinkiem o długości 2,6 km przez północno - wschodnią część gminy jest **droga nr 59^{at} Biskupiec - Szczytno - Pułtusk** łącząca Pojezierze Mazurskie z Warszawą.

Po reformie administracyjnej w r. 1999 niektóre drogi wojewódzkie zmieniły swoją kategorię na drogi powiatowe.

Należą do nich następujące drogi:

droga nr 07504 Krasne - Romanowo - Maków Mazowiecki łącząca gminę Krasne z miastem Maków Mazowiecki

droga nr 07505 Węgrzynowo - Romanowo łącząca gminę Karniewo z gminą Płoniawy Bramura

droga nr 07506 Romanowo - Malechy łącząca północno - wschodnie tereny gminy z ośrodkiem

- droga nr 07507 Karniewo - Helenowo łącząca Karniewo z gminą Krasne

droga nr 07508 Gołymin - Łukowo - Krasne łącząca gminę Karniewo z gminą Gołymin i Krasne

droga nr 07509 Łukowo - MaJechy łącząca ośrodek gminny z północno - wschodnią częścią gminy

- droga nr 07551 Kozłówka - Krzemień - Czarnostów łącząca południowe tereny gminy z gminą Gzy

droga nr 07564 Kluszewo - Karniewo łącząca gminę Karniewo z gminą Pułtusk

- droga nr 07552 Żabinek - Chrzanowo Bronisze łącząca wschodnie tereny gminy Pozostałe drogi na

terenie gminy to drogi gminne ustanowione Uchwałą rady Gminy w

Karniewie i drogi zakładowe oraz drogi dojazdowe do pól i prawnych jednostek organizacyjnych funkcjonujące jako drogi wewnętrzne.

2. Warunki techniczne dróg publicznych.

Gmina Karniewo posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg publicznych lecz niezadowalający jest ich stan techniczny.

Warunki techniczne dróg publicznych zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 43 z 14 maja 1999, poz. 430). Warunki techniczne powinny zapewnić bezpieczeństwo użytkowania, nośność i stateczność konstrukcji, bezpieczeństwo przeciwpożarowe, ochronę przed hałasem, zanieczyszczeniami powietrza, wody i gleby oraz odpowiednie warunki użytkowe zgodne z przeznaczeniem dróg publicznych.

Wymagania techniczne i użytkowe wprowadzają następujące klasy dróg :

- **Droga krajowa nr 60** zaliczona została do klasy GP, tj. droga główna ruchu przyspieszonego. Jej minimalna szerokość w liniach rozgraniczających powinna wynosić

25 m. Winna mieć powiązania z drogami klasy Z (zbiorczymi) i wyjątkowo, klasy L, czyli lokalnymi oraz drogami wyższych klas. Odstępy między skrzyżowaniami (węzłami) poza terenami zabudowanymi nie powinny być mniejsze niż 2000 m, a w terenach zabudowanych nie mniejsze niż 1000 m (wyjątkowo 1000 m i 600 m). Wymagana szerokość pasa ruchu powinna wynosić 3,5 m, szerokość pobocza nie mniej niż 1,5 m. Dopuszczalne naciski pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię nie powinno przekraczać 115 (lcN). Droga krajowa nr 60 zaliczona do klasy GP nie spełnia omówionych warunków. Jej szerokość w liniach rozgraniczających jest zmienna nie spełniając tym samym warunków technicznych wymaganych dla dróg klasy GP.

Stan techniczny drogi pogarszają tworzące się w nawierzchni szczeliny i koleiny, które świadczą o nieprzystosowaniu jej do istniejącego natężenia transportu. Badania ruchu przeprowadzone w 1995 r. wykazały jego natężenie w ilości 2276 pojazdów / dobę na odcinku Wróblewo - Gołymin oraz 2276 pojazdów / dobę na odcinku Gołymin - Karniewo - Maków Mazowiecki.

Długość drogi nr 60 na terenie gminy wynosi 11,1 km. Na całej trasie istnieją liczne wjazdy do zagród i pól a brak pasa ruchu lokalnego i ścieżek rowerowych prowadzi do wzrastającej liczby wypadków i kolizji. W latach 1996 - 1999 zanotowano 15 wypadków, w których 5 osób zginęło i 9 było rannych (pieszych odpowiednio 1 i 1).

Droga nr 60 wymaga modernizacji w celu dostosowania jej do klasy GP oraz budowy **ścieżki rowerowej**, którą należy poprowadzić po prawej stronie drogi. Ścieżka rowerowa stanowić będzie także szlak ruchu pieszego.

- **Droga krajowa nr 599** została zaliczona do klasy GP tj. droga główna ruchu przyspieszonego i podlega tym samym obowiązującym warunkom technicznym co wyżej wymieniona droga nr 60.
- **Drogi powiatowe** zostały zaliczone do klasy G (główne), Z (zbiorcze) i wyjątkowo L (lokalne). Minimalna szerokość drogi klasy G wynosi 25 m, klasy Z - 20 m i klasy L - 15 m. Drogi te powinny posiadać powiązania z drogami klasy L (lokalnymi) i wyjątkowo klasy D (dojazdowymi). Odstępy między skrzyżowaniami poza terenami zabudowanymi nie powinny być mniejsze niż 800 m, w terenach zabudowanych 600 (wyjątkowo 600 m i 400 m).

Drogi klasy Z (zbiorcze) powinny mieć powiązania z drogami wszystkich klas. Odstępy między skrzyżowaniami poza terenami zabudowanymi nie powinny być mniejsze niż 500 m w terenach zabudowanych - 300 m. Wyjątkowo dopuszcza się 250 m i 150 m. Wymagana szerokość pasa:

- dla dróg klasy G - 3 - 3,5 m
dla dróg klasy Z,L,D - 2,5 - 3,5 m odpowiednio
Wymagana szerokość pobocza: dla dróg klasy G -
1,25 m
dla dróg klasy Z - 1,00 m
- dla dróg klasy L,D - 0,75 m.

Dopuszczalne naciski pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię jezdni i nawierzchnię przeznaczoną do postoju pojazdów nie powinny przekraczać 100 (kN).

Drogi powiatowe nie spełniają warunków technicznych wymaganych dla klas G, Z i L. Ich szerokość w liniach rozgraniczających są zmienne. Wszystkie drogi posiadają liczne wjazdy do pól i zagród oraz niezadawalający stan nawierzchni w tym ok. 33% nie posiada nawierzchni bitumicznej. Skrzyżowanie z drogami lokalnymi nie zapewniają wymaganych pól widoczności.

- **Drogi gminne** zostały zaliczone do klasy L (lokalnej), D (dojazdowe) i wyjątkowo Z (zbiorcze). Aktualnie gmina nie dokonała podziału dróg wg powyższej klasyfikacji. Stan techniczny dróg gminnych jest niezadawalający. Długość dróg o nawierzchni bitumicznej wynosi tylko ok. 11 km co stanowi ok. 9 %. Pozostałe drogi posiadają nawierzchnię ulepszoną lub gruntową. Drogi gminne nie spełniają zakładanych parametrów. Szerokość w liniach rozgraniczających wynosi 15 m, szerokość pasa ruchu od 3,5 m do 2,25 m w terenach zabudowanych i od 3,0 do 2,5 w terenach niezabudowanych odpowiednio do klasy drogi. Dopuszczalny nacisk pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię drogi ulepszonej 100 (kN).

Problem dostosowania dróg gminnych do odpowiednich kategorii wiąże się z ich modernizacją i stanowić będzie ważne zadanie dla polityki przestrzennej gminy.

3. Organizacja służb drogowych po wprowadzeniu reformy administracji publicznej. Drogi krajowe

Wprowadzona z dniem 1 stycznia 1999 r. reforma administracji publicznej wprowadziła również zmiany w organizacji jednostek zarządzających i nadzorujących drogi krajowe i wojewódzkie. Droga krajowa nr 60 na odcinku przebiegającym przez teren gminy Karniewo i droga krajowa nr 599 przekazana została do nowoutworzonego Rejonu Dróg Krajowych w Przasnyszu podległemu Centralnemu Oddziałowi Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych w Warszawie (dawna Dyrekcja Okręgowa Dróg Publicznych).

Długość dróg krajowych na terenie gminy Karniewo wynosi 13,7 m.

Drogi powiatowe

Drogi powiatowe zarządzane są przez Powiatowy Zarząd Dróg w Makowie Mazowieckim utworzony na bazie Rejonowego Zarządu Dróg. Do jego obowiązków należy planowanie dróg i mostów, budowa, modernizacja, ochrona i utrzymanie dróg powiatowych. **Drogi gminne**

Drogi gminne, zakładowe i wewnętrzne zarządzane są przez samorząd gminy Karniewo do którego obowiązków należą wszystkie czynności związane z funkcjonowaniem dróg, czyli planowanie, budowa dróg i mostów, modernizacja, ochrona i utrzymanie analogicznie jak w przypadku dróg powiatowych.

4. Techniczne zaplecze motoryzacji

Do obiektów technicznego zaplecza motoryzacji funkcjonujących na terenie gminy należą 3 stacje paliw w tym 2 w ośrodku gminnym i 1 w Żabinie Karniewskim - „ROL- BRAT” oraz prywatne warsztaty napraw samochodowych. Wyposażenie w wymienione obiekty jest niezadawalające co dotkliwie odczuwane jest przez podróżnych. Przy drodze nr 60 i 599 brak jest parkingów, stacji obsługi samochodów, warsztatów naprawczych oraz miejsc noclegowych, usług gastronomicznych, sanitariatów. Rozwój tych usług wpłynie na poprawę warunków podróży i jednocześnie stworzy nowe miejsca pracy dla mieszkańców gminy.

5. Komunikacja publiczna

W zakresie komunikacji publicznej gmina obsługiwana jest przez Państwową Komunikację Samochodową

Komunikacja autobusowa realizowana jest następującymi drogami krajowymi i powiatowymi.

Komunikacja publiczna zapewnia osiągnięcie następujących celów podróży :

- połączenie ośrodka gminnego z miejscowościami położonymi na jej terenie oraz z miastem Ciechanowem realizowane przez 15 kursów autobusów dziennie, w tym 7 przez Gołymin, 2 przez Kołaczkowo, 2 przez Zieloną, 4 przez Łukowo
- połączenie ośrodka gminnego z sąsiednimi gminami tj. Gołymin (11 kursów dziennie) Krasne (4 kursy) gm. Pułuskiem (7 kursów)
- połączenie ośrodka gminnego z Warszawą (4 kursy), z Makowem (15 kursów), Ostrołką (3 kursy), Płockiem (2 kursy) i Pułuskiem (4 kursy).

X INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. Telekomunikacja

Gmina Karniewo położona jest na terenie SN Ciechanów zaliczonej przez operatorów telekomunikacyjnych do grupy o niekorzystnych warunkach ekonomicznych dla inwestycji infrastrukturalnych. Na powyższe warunki składają się:

- niska gęstość zaludnienia
- niskie przeciętne dochody mieszkańców gminy
- aktualna gęstość telefoniczna mierzona liczbą abonentów na 1000 mieszkańców.

Aktualna gęstość telefoniczna w 1997 r. wynosiła 156,7 (powiat makowski 117,6, woj. mazowieckie 262,4).

Dla osiągnięcia wymaganej gęstości (280 telefonów na 1000 mieszkańców), co jest równoznaczne z posiadaniem telefonu w każdym gospodarstwie domowym potrzebne są działania wspierające ze strony państwa.

Poprawa dostępności i rozwój telekomunikacji na obszarach wiejskich ma na celu rozwój tych obszarów i wzrost ich atrakcyjności inwestycyjnej, stworzenie podstaw do dalszej rozbudowy usług telekomunikacyjnych (internet, łączność multimedialna itp.)

Rozwój telekomunikacji wymagał będzie środków finansowych z budżetu państwa i funduszy przedakcesyjnych Unii Europejskiej (SAPARD)

2. Elektroenergetyka

Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu energetycznego za pośrednictwem linii przesyłowych 110 kV Płock - Ciechanów - Przasnysz i Dębe - Ciechanów - Mława - Nidzica z GPZ 110/15kV w Ciechanowie. Na terenie gminy energia elektryczna rozprowadzana jest systemem sieci średniego i niskiego napięcia. Stosowane są napowietrzne linie elektroenergetyczne. Stan techniczny tych linii jest niezadowalający. Konieczna jest modernizacja istniejącej sieci w tym zastępowanie linii napowietrznych ziemnymi kablami, wymiana jednostek transformatorowych w istniejących stacjach, wymiana przewodów o nieodpowiednich przekrojach. Zwiększony popyt na energię elektryczną wystąpi przy stosowaniu jej do ogrzewania budynków mieszkalnych, produkcyjnych i usługowych, co wiąże się z rozbudową stacji transformatorowych i budową linii niskiego i średniego napięcia. Na terenie gminy nie jest wykorzystywana energia ze źródeł odnawialnych tj. wiatrowa, wodna, słoneczna itp.

3. Gazownictwo

Gmina Karniewo nie jest podłączona do krajowego systemu gazociągów. W trakcie prac projektowych znajduje się gazociąg DN300 Ciechanów - Krasne (etap I) i DN300 Krasne - Maków Mazowiecki (etap II), który przebiegać będzie przez północno - wschodnie obrzeża gminy - miejscowość Obiecanowo. Najbliższa stacja redukcyjno - pomiarowa 1° projektowana jest na sąsiadujących terenach miasta Makowa Mazowieckiego, z której będzie zaopatrzona gmina Karniewo. Zaopatrzenie mieszkańców w gaz sieciowy wiąże się z koniecznością opracowania programu gazyfikacji gminy.

4. Ciepłownictwo

Budynki przeznaczone na pobyt ludzi ogrzewane są z indywidualnych źródeł ciepła. Głównym paliwem stosowanym do ogrzewania jest węgiel kamienny, powodujący emisję znacznych zawartości siarki. Zachodzi konieczność szerszego zastosowania paliw ekologicznych do których należą: gaz, oleje opałowe, energia elektryczna, energia wodna, biomasa itp.

5. Zaopatrzenie w wodę

Ogólny pobór w 1998 r. wynosił 92,5 tys. m³ tj. 253 m³/d w tym:
48.7 tys. m³ (133,4 m³/d) stanowią wody gruntowe ze studni kopanych,
43.8 tys. m³ (120,0 m³/d) pobieranie z sieci wodociągowej

Według danych szacunkowych z sieci wodociągowej korzysta 2450 mieszkańców tj. ok. 43 % ludności . Łączna długość sieci wodociągowej wynosiła 86,9 km, do której podłączone było 643 budynki mieszkaniowe.

Na terenie gminy funkcjonują następujące ujęcia wód podziemnych:

- © Ujęcie wraz ze stacją wodociągową w **Szlasach Złotkach** składające się z dwóch studni głębinowych wybudowanych w latach 1988 - 89, zaopatruje następujące miejscowości: Zelki Dąbrowę, Szlasy Złotki, Chrzanowo, Bronisze, Żabin Karniewski, Karniewo, Malechy, Chełchy Kmiece, Romanowo, Zaręby.
- Ujęcie wraz ze stacją wodociągową w **Żabinie** Łukowskim składające się z dwóch studni i jednej awaryjnej. Studnia nr 1 zlokalizowana na terenie RSP w Łukowie posiada oddzielną sieć wodociągową z której woda przeznaczona jest do celów hodowlanych. Z wodociągu korzystają mieszkańcy Zabina Łukowskiego, Łukowa i Wronowa.

- Ujęcie wraz ze stacją wodociągową w Chelchach Klimkach składające się z jednej studni głębinowej zaopatruje w wodę 8 budynków tej miejscowości.

Ujęcia wód podziemnych wymagają wyznaczenia stref ochrony pośredniej wynikające z przepisów szczególnych.

Z ujęć wody zlokalizowanych poza terenem gminy korzystają:

- Z ujęcia wody **Mosaki_(gm. Krasne)** - mieszkańcy wsi Milewo - Wypychy i planowane Konarzewo - Bolesty
- Z ujęcia wody w **Kałęczynie Starym_(gm. Gołymin - Ośrodek)** - mieszkańcy wsi Tłucznice.
- Z ujęcia w Makowie Mazowieckim korzystają mieszkańcy wsi Słoniawy oraz planowane jest podłączenie wsi Obiecanowo
- Do ujęcia w Trzcincu (gmina Pułtusk) planowane jest podłączenie wsi Szwelice, Gościejewo, Czamostów i Baraniec.

W najbliższym okresie planowane jest podłączenie wszystkich miejscowości gminy a między innymi Chelchy Hłowe, Czamostów Polesie, Rafały, Zalesie i cz. Leśniewa.

6. Gospodarka ściekowa

Według danych szacunkowych na terenie gminy powstaje rocznie ca 80 tys. m³ (ca 220 m³/d) ścieków bytowo - gospodarczych. Stan, skład ścieków oraz źródła zanieczyszczeń są typowe dla obszarów, których główną funkcją jest rolnictwo i hodowla. Emisja zanieczyszczeń do wód jest przede wszystkim obszarowa lub liniowa.

Większość powstających odpadów' płynnych gromadzona jest w osadnikach bezodpływowych i wywożona do oczyszczalni w Karniewie. Część ścieków wywożona jest na użytki rolne, do rowów melioracyjnych oraz może przedostawać się przez nieszczelne zbiorniki bezodpływowe do gruntu i wód gruntowych.

Gmina posiada biologiczną oczyszczalnię ścieków typu Ekoblok - 120 z punktem zlewnym zlokalizowanym w Karniewie. Zrealizowana w 1993 roku oczyszczalnia posiada zgodnie z projektem technicznym przepustowość 240 m³/dobę. Ścieki po oczyszczeniu odprowadzane są do rz. Pełty. Punkt zlewny wyposażony jest w osobny system mechanicznego oczyszczania. Kolektor sanitarny o długości ok. 100 m odprowadza ścieki ze **szkoły** podstawowej, przedszkola, Domu Nauczyciela i Banku Spółdzielczego. Do punktu

zlewnego dowożone są ścieki z gospodarstw indywidualnych wozem asenizacyjnym który jest własnością gminy.

Kolektor sanitarny doprowadza do oczyszczalni ok. 3,3 m³ ścieków/dobę, do punktu zlewnego dowożone jest ok. 24,7 m³/dobę Łączna ilość oczyszczonych w ciągu doby ścieków wynosi ok. 28 m³.

Ścieki te przekraczają dopuszczalne stężenie substancji biologicznych w zakresie zawartości fosforanów, natomiast stężenie pozostałych związków biogennych jest niższe od dopuszczalnych norm. Lokalizacja oczyszczalni na terenach o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych budzi zastrzeżenia. W przypadku lokalizacji zakładów przetwórczych o dużej ilości odprowadzanych ścieków zachodzi potrzeba realizacji nowej oczyszczalni.

Gmina posiada opracowaną dokumentację techniczną na kanalizację sanitarną w ośrodku gminnym o łącznej długości 2262 m.

Uporządkowanie gospodarki ściekowej wymaga szybkiej realizacji kanalizacji sanitarnej w ośrodku gminnym, lokalizacji oczyszczalni w miejscowościach o zwartej zabudowie, przydomowych i zagrodowych przydomowych zbiorników i systematycznego ich opróżniania.

7. Gospodarka odpadami komunalnymi

Za odpady komunalne uważa się odpady powstające w wyniku działalności bytowo - gospodarczej, również w środowisku wiejskim, do której zaliczana jest także działalność handlowo - usługowa,, oświatowo - kulturalną i ochronę zdrowia. Według danych szacunkowych na terenie gminy Karniewo, w okresie roku powstaje ok. 2300 m³ odpadów komunalnych. Odpady te składowane są na gminnym wysypisku w Byszewie. Wysypisko o powierzchni 0,3 ha użytkowane od 1979 roku nie odpowiada obowiązującym wymogom sanitarnym, z uwagi na brak właściwego zabezpieczenia podłoża przed zanieczyszczeniem gruntu i wód gruntowych.

Na terenie gminy funkcjonują również dwa nielegalne składowiska odpadów w miejscowościach: Chełchy Dzierskie (1,24 ha) i Łukowo (1,00 ha). Składowiska te stwarzają zagrożenie dla środowiska naturalnego.

Do najpilniejszych zadań w zakresie uporządkowania gospodarki odpadami należy likwidacja i rekultywacja nielegalnych wysypisk oraz użytkowanego w Byszewie. Konieczna jest organizacja nowego wysypiska odpadów stałych spełniającego wymogi ochrony środowiska na terenie gminy lub wspólnie z sąsiednimi gminami. Konieczna jest organizacja wiejskich

punktów gromadzenia i segregacji odpadów na szkło, makulaturę, złom, substancje organiczne, a następnie kierowanie ich do recyklingu.

XI STRUKTURA WŁASNOŚCI GRUNTÓW

1. Formy własności gruntów

W strukturze własności gruntów gminy Karniewo występują następujące formy:

- własność prywatna,
- własność Skarbu Państwa,
- własność komunalna,

Największe znaczenie posiada **własność prywatna** w skład której wchodzi grunty osób fizycznych będące gospodarstwami rolnymi, spółdzielni, instytucji oraz parafii rzymsko - katolickiej. Powierzchnia gruntów prywatnych wynosi 12.245 ha tj. 94,7% powierzchni całej gminy, w tym 11.503 ha jest własnością osób fizycznych, 707 ha stanowią grunty spółdzielni produkcyjnej w Chełcach Kmiecych, Łukowie oraz Grochach Imbrzykach (gm. Gzy), 22 ha to nieruchomości osób prawnych, 13 ha parafii rzymsko - katolickiej i 5 ha grunty wspólnoty wiejskiej.

Prywatne grunty indywidualne występują we wszystkich miejscowościach gminy Karniewo.

Grunty **Spółdzielni produkcyjnej** występują w 14 miejscowościach gminy Karniewo w tym największy ich areal w Chełcach Dzierskich (155 ha), Łukowie (91,9 ha), Chełcach kmiecych (90,1ha), Milewie Malonkach (71 ha), Żabinie Łukowskim (53,3 ha), Wronowie (57,1 ha), Wólce Łukowskiej (32,6 ha), Czarnostowie (24,5 ha) oraz mniejsze ich powierzchnie w Chełcach Klimkach, Chełcach Jakusach, Chełcach Chabdzynie, Byszewie, Karniewie, Gościjewie (tablica nr 33)

Grunty **osób prawnych** występują w Czarnostowie (14,6 ha), Byszewie (0,57 ha), Karniewie (0,26 ha), Łukowie (3,56 ha), Milewie Wypychach (1,02 ha), Słoniawach (0,08) ha i Żabinie Łukowskim (0,41 ha), łącznie 22 ha.

Własność **parafii rzymskokatolickiej** stanowi 13 ha gruntów w Karniewie i Szwelicach.

We władaniu **wspólnoty wiejskiej** znajdują się 5 ha gruntów w miejscowości Konarzewo Bolesty.

Własność **Skarbu Państwa** stanowią grunty będące w trwałym zarządzie państwa, pod zarządem Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz grunty Państwowego Gospodarstwa Leśnego. Łączna powierzchnia tych nieruchomości wynosi 421 ha, w tym 311 ha znajduje się we władaniu PGL, 107 ha w trwałym zarządzie Skarbu Państwa, oraz 3 ha pod zarządem Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Państwowe Gospodarstwo Leśne posiada lasy i grunty leśne pod zarządem Nadleśnictwa Pułtusk. Są to tereny leśne w Czarnostowie Polesiu (26,4 ha), Gościjewie (118,3 ha), Krzemieniu (0,77 ha), Łukowie (149 ha) i Szlasach Złotkach (11,9 ha). Grunty będące w trwałym zarządzie Skarbu Państwa to użytki rolne, tereny zabudowane, tereny komunikacyjne położone prawie w wszystkich miejscowościach gminy Karniewo o łącznej powierzchni 110 ha.

Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa zarządza nieruchomościami o powierzchni 3 ha, będącymi działkami nie przekraczającymi 0,5 ha położonymi w Czarnostowie, Chełchach Dziarskich, Karniewie i Gościjewie.

Stan zasobów **gruntów komunalnych** wynosi 228 ha, w tym w zarządzie organów gminy znajduje się 157 ha, w zasobie gruntów 59 ha, w użytkowanie wieczyste oddano 4 ha, pozostałe grunty komunalne zajmują 4 ha.

W strukturze gruntów komunalnych najwyższy udział (ok. 69 %) zajmują grunty będące w zarządzie organów gminy, przeznaczone na realizację zadań własnych i zleconych samorządom. Są to głównie tereny administracji, działki szkolne, boiska szkolne i gminne, strażnice OSP itp., występujące prawie we wszystkich miejscowościach gminy Karniewo

W **użytkowanie wieczyste** oddano łącznie 4 ha gruntów w Czarnostowie, Byszewie, Karniewie i Łukowie.

W **zasobie gruntów komunalnych** znajduje się 59 ha o powierzchni od 0,35 ha do 8,29 ha w 24 miejscowościach gminy.

Największe zasoby gruntów komunalnych występują w Chełchach Dziarskich (4,45 ha), Chełchach Kmiecych (5,06 ha), Karniewie (3,9 ha), Krzemieniu (4,29 ha), Łukowie (8,29 ha), Malechach (5,55 ha), Rafałach (2,7 ha), Szwelicach (2,84 ha), Szlasach Złotkach (2,37 ha), Wronowie (4,35 ha), Wólce Łukowskiej (4,53 ha) i Wólce Łukowskiej (3,61 ha).

Zasoby gruntów komunalnych to działki użytkowane rolniczo, pastwiska i łąki trwałe, lasy i grunty leśne o niskiej przydatności dla celów inwestycyjnych.

2. Prawne aspekty komunalizacji gruntów

Samorząd gminy został powołany przez Konstytucję RP oraz Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. nr 16, poz. 95 z późn. zm.). Nastąpiło przekazanie części mienia ogólnonarodowego samorządom lokalnym. Przekazaniu podlega mienie państwowe w stosunku do którego własność Skarbu Państwa jest udokumentowana. Dotyczy to przede wszystkim nieruchomości jak również mienia ruchomego. W imieniu Skarbu Państwa do przekazania zostały zobowiązane organy administracji rządowej. W

wyniku tych działań w zasobie samorządów znalazł się znaczny majątek, w którym najważniejszą pozycją są grunty.

Z mocy prawa podlegają komunalizacji następujące nieruchomości:

- grunty niezabudowane będące własnością Skarbu Państwa,
- © grunty zabudowane będące własnością Skarbu Państwa, jeżeli w budynkach wzniesionych na tych nieruchomościach wyodrębniono i sprzedano część lokali
- nieruchomości gruntowe niezabudowane i zabudowane oddane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym, organizacjom społecznym
- nieruchomości będące w zarządzie przedsiębiorstw zakładów i jednostek budżetowych
- nieruchomości stanowiące mienie gminne

Bezpłatne przekazanie nieruchomości Skarbu Państwa znajdujących się pod zarządem AWRS gminnym samorządom może mieć miejsce na cele inwestycji infrastrukturalnych służących do realizacji zadań własnych gminy.

XII ANALIZA SYTUACJI EKONOMICZNEJ GMINY

1. Dochody budżetowe gminy

Gospodarka finansowa gminy prowadzona jest na podstawie Ustawy z dnia 10.12.1993 r. (Dz. U. Nr 129, poz. 600) z późniejszymi zmianami. Dochody i wydatki ustalone są przez Radę Gminy na okres roku kalendarzowego w terminach i na zasadach określonych w ustawie o samorządzie terytorialnym.

Źródłami dochodów gminy są:

- dochody własne tj. wpływy z podatku rolnego, od nieruchomości, leśnego, od środków transportowych, od działalności gospodarczej osób fizycznych opłacanych w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn i innych podatków, wpływy z opłaty skarbowej, wpływy z opłaty eksploatacyjnej, opłat lokalnych i itp.
- o Udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa w wysokości 15 % wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz 5 % wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych.
- Dochody z majątku gminy, np.: czynsze dzierżawne, opłaty za użytkowanie wieczyste gruntów, dochody z jego sprzedaży itp.
- Dotacje celowe z budżetu państwa na zadanie z zakresu administracji rządowej zlecone gminie.
- Dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych gminy z zakresu inwestycji, pomocy społecznej, prowadzenia szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
- Subwencja ogólna z budżetu państwa oraz subwencja wyrównawcza czyli tzw. dochody budżetowe w przypadku, gdy wskaźnik dochodów budżetowych jest niższy od planowanego progu.

Dochody budżetowe gminy Karniewo w 1995 r. wynosiły 1.615,4 tys. zł, w następnych latach wzrosły do 3.900,0 i 4.538,8 tys. zł. Tempo wzrostu dochodów budżetowych w 1996 r. po skorygowaniu o urzędowy wskaźnik inflacji wzrosło o 126 % w porównaniu do roku poprzedniego. W 1997 roku skorygowane tempo wzrostu dochodów wynosiły tylko 1,5%. W podobnym tempie rosły dochody budżetowe przypadające na 1 mieszkańca gminy Karniewa. Przyczyną wysokiego tempa wzrostu dochodów budżetowych w 1996 roku było przekazanie samorządom lokalnym zadań w zakresie oświaty i wychowania stopnia podstawowego i subwencji na ten cel oraz wzrost subwencji ogólnych (tablica nr 28, 29, 30, 31, 32)

O sytuacji ekonomicznej gminy świadczy udział dochodów własnych w strukturze budżetu oraz udział subwencji i dotacji przyznawanych z budżetu centralnego. Dochody własne zależą od polityki gospodarczej gminy i pracy jej mieszkańców, natomiast dochody pozostałe zależą do liczby mieszkańców i realizowanych zadań. W przypadku gdy poziom dochodów budżetowych nie osiąga określonego progu gmina otrzymuje subwencję wyrównawczą.

Udział dochodów własnych w budżecie gminy Karniewo obniżył się z 41,3% w 1995 r. do 22,5% w 1997 r. (powiat makowski 30,5 %, województwo mazowieckie 37 %)

Udział podatku rolnego obniżył się z 30% w 1995 r. do 15,7% w 1997 roku chociaż jego wysokość w liczbach bezwzględnych wzrosła z 490,3 tys. do 714,9. Procentowy spadek udziału podatku rolnego w strukturze budżetu spowodowany jest wzrostem subwencji i dotacji oraz ograniczoną możliwością jego wzrostu wynikającą ze stałej liczby podatników, niskich stawek oraz ulg i zwolnień.

Podatek od nieruchomości również nie odgrywa znaczącej roli w strukturze budżetu gminy. Jego wartość wzrosła o ok. 87%, jednakże udział w strukturze budżetu wynosi zaledwie 2,9%. Na podobnym poziomie kształtuje się wysokość podatku od środków transportu (2,9%) oraz opłaty skarbowej (1,4%).

Dochody budżetu gminy pochodzące z budżetu centralnego oraz stanowiące udziały w podatkach budżetu państwa wzrosły z 55,5% w 1995 r. do 63,1% w 1997 roku. Najwyższy udział posiadają subwencje ogólne, które wzrosły z 7,9 % do 42 %. Sytuacja taka została spowodowana przekazaniem gminom zadań z zakresu edukacji i wychowania stopnia podstawowego.

Udział dotacji z budżetu państwa przeznaczonej na realizację zadań własnych samorządu zmniejszył się z 26,1 % w 1995 r. do 11,1 % w 1996 roku.

Ich wartość w liczbach bezwzględnych wzrosła natomiast o 20,2% w omawianym okresie.

Podatek dochodowy od osób prawnych faktycznie nie występuje, co oznacza, że na terenie gminy Karniewo nie działają żadne liczące się podmioty gospodarcze.

Kwota podatku od osób fizycznych wzrosła z 347,5 tys. do 449 tys. zł, a jego udział w strukturze dochodów wynosi 9,9 %.

Analiza struktury dochodów budżetowych wykazała niski (22,5%) udział dochodów własnych gminy. Udział takich dochodów w budżecie gminy powiatu makowskiego wynosi 30,5, województwa mazowieckiego 45,7. Udział subwencji i dotacji z budżetu państwa wraz z partycypacją w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa wynosi 63,1%.

Sytuacja ekonomiczna gminy jest niekorzystna. Gmina nie jest samodzielna ekonomicznie a jej działalność uzależniona jest od budżetu centralnego. Poprawa sytuacji ekonomicznej może nastąpić w przypadku znacznego rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości oraz usług dla ludności oraz zmiany niekorzystnych przepisów prawnych.

2. Analiza wydatków budżetów

Gmina decyduje o rozmiarach i strukturze wydatków budżetowych w granicach uzyskanych dochodów. Wydatki budżetowe gminy Karniewo wzrosły z 1558,4 tys. zł w 1995 roku do 3741,6 tys. zł i 4566,6 tys. zł w latach następnych (tablica nr 30) Najwyższa dynamika wzrostu wydatków budżetowych (140%) wystąpiła w 1996 roku, w tym wynagrodzenia 426,4%, opłaty i składki 535,7%, wydatki majątkowe 77,6%.

W strukturze rodzajowej wydatków najwyższy udział zajmują wynagrodzenia (31,2 %), wydatki majątkowe (24,3%), materiały i usługi (15,4%), opłaty i składki (14,2%). Kwota wydatków majątkowych wzrosła z 506,4 tys. zł w 1995 r. do 1.111,8 tys. zł co świadczy o realizacji inwestycji przez samorząd lokalny.

W strukturze wydatków budżetowych zgrupowanych wg realizacji zadań gminy najwyższy udział zajmują wydatki na oświatę i wychowanie (46,4%), administrację samorządową (13,7%) oraz opiekę społeczną (6,5%). Wydatki na gospodarkę komunalną stanowią 3,8% wydatków budżetowych natomiast na **gospodarkę mieszkaniową** zaledwie (1,1%). Niepokojąco niskie są również wydatki na **kulturę fizyczną i sport** (0,2%) i **ochronę zdrowia** (0,3%).

W analizowanym okresie nastąpił znaczny wzrost dochodów i wydatków budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Karniewo, przy czym najwyższy wzrost notuje się w 1996 roku. Dochody budżetowe przypadające na 1 mieszkańca wzrosły z 282,3 do 807,1 tys. zł tj. o 185,9 %. Wydatki budżetowe wzrosły z 272,4 zł do 812,1 zł, co stanowi 198,1 %. Pomimo wzrostu dochodów i wydatków budżetowych przypadających na 1 mieszkańca gminy występują znaczne dysproporcje w porównaniu z przeciętnym dochodem w województwie mazowieckim. Przeciętny dochód na 1 mieszkańca wynosił w 1998 r. 1497,86 zł, a dochód przypadający na 1 mieszkańca gminy Karniewo był o 45 % niższy. Podobnie kształtowały się proporcje w wydatkach budżetowych. Sytuacja ekonomiczna samorządu gminy Karniewo w zasadniczy sposób różni się od sytuacji innych samorządów gminnych województwa mazowieckiego posiadających lepiej rozwiniętą infrastrukturę gospodarczą.

XIII ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY METODA SWOT

Szczegółowa analiza uwarunkowań wewnętrznych gminy Karniewo pozwoliła wyróżnić mocne (tzn. korzystne) i słabe strony jej rozwoju. Informacje analizy SWOT przedstawione dla poszczególnych działów umożliwią ustalenie obiektywnej perspektywy, a tym samym i celów rozwoju.

	Mocne strony	Słabe strony
Środowisko przyrodnicze	<p>mało zdegradowane środowisko przyrodnicze i brak znaczących źródeł zanieczyszczeń.</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział gleb bardzo dobrych i dobrych w strukturze użytków rolnych - 81,3% • dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna • zasoby wód podziemnych są wystarczające dla zaspokojenia aktualnych i przyszłych potrzeb gminy • obszar chronionego krajobrazu obejmujący południowo - wschodnią część gminy - 7,6% powierzchni) • 13 parków dworskich, wiejskich i folwarcznych w tym wpisanych do rejestru zabytków • obszar gminy leży w zlewni chronionej rzeki Narwi • położenie gminy na obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski” 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych spowodowanych niewłaściwą gospodarką ściekową oraz chemizacją rolnictwa. <p>Nadmierne zanieczyszczenie liniowe w sąsiedztwie dróg krajowych nr 60 i 599</p> <p>® mało zasobne w wody</p> <ul style="list-style-type: none"> • powierzchniowe naturalne ciek • brak urządzeń retencyjnych powodujący szybki odpływ wód powierzchniowych • brak znaczących zasobów złóż surowców mineralnych • niski wskaźnik lesistości wynoszący 7,1% • brak prawidłowo urządzonego wysypiska odpadów stałych oraz ich składowanie w dowolnych miejscach
Wartości kulturowe - krajobrazowe	<p>ogate zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie całej gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • narastające zaniedbanie zabytków kultury i obszarów prawnie chronionych, a w szczególności zespołów dworskich folwarcznych, zabytkowych założeń zieleni, i innych obiektów chronionych • brak środków finansowych w budżecie gminy na rewaloryzację

		dóbr kultury
Demografia	wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynoszący 32,5% <ul style="list-style-type: none"> • łatwość w pozyskiwaniu zasobów pracy. 	spadek przyrostu naturalnego w ostatnim 20-leciu z 9,7 do 4,6 na 1000M <ul style="list-style-type: none"> • stopa bezrobocia wynosząca 11,1% • duży udział ludność rolniczej posiadającej wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe - 50,4% trudność w dostosowaniu się społeczeństwa do wymogów gospodarki wolnorynkowej <ul style="list-style-type: none"> • niski udział kobiet na 100 mężczyzn w grupie produkcyjnej wynoszący 79
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • korzystne warunki dla intensywnej produkcji rolnej w tym: zbóż, roślin przemysłowych, ziemniaków, warzyw, owoców. • korzystne warunki dla chowu trzody chlewnej • systematyczny wzrost powierzchni indywidualnych gospodarstw rolnych wynoszący ok. 13 ha • korzystne położenie geograficzne gminy ok. 100 km od Warszawy oraz sąsiedztwo z miastem Makowem Mazowieckim, Pułtuskim i Ciechanowem • korzystne warunki dla rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości na terenie całej gminy • korzystne warunki rozwoju usług dla podróżnych w sąsiedztwie dróg krajowych i miasta Makowa Mazowieckiego 	niska opłacalność produkcji rolnej powodująca zubożenie ludności wiejskiej <ul style="list-style-type: none"> • mała powierzchnia upraw sadowniczych i warzywniczych • niski stopień samorganizacji rolników np. grupy producenckie, spółdzielczość itp. • niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego, • słaby rozwój pozarolniczych funkcji gminy • niskie dochody budżetowe przypadające na 1 mieszkańca stanowiące 55% średniej dla województwa mazowieckiego • mała samodzielność ekonomiczna gminy wyrażająca się niskim udziałem dochodów własnych w budżecie gminy - 22,5% niskie wydatki na kulturę fizyczną i sport <ul style="list-style-type: none"> • mała promocja i reklama mająca na celu zachęcenie do inwestowania na terenie gminy • brak korzystnych terenów do zainwestowania będących własnością komunalną
Komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć dróg: krajowe i wojewódzkie, powiatowe i gminne. • dobra obsługa ludności w zakresie komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> • nieodpowiednie warunki techniczne istniejących dróg krajowych, powiatowych i gminnych. brak obwodnic miejscowości

autobusowej.

Żabin Karniewski, Tłuszcz na drodze nr 60, Karniewo duża ilość wjazdów na drogę krajową nr 60 wynikająca z lokalizacji zabudowy równoległe do pasa drogowego brak pasa ruchu lokalnego o ścieżek rowerowych przy drogach krajowych

Infrastruktura techniczna - gospodarka wodno - ściekowa

prawidłowe działania w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę pitną i dla celów gospodarczych istniejąca oczyszczalnia ścieków w Karniewie

brak pełnego zaopatrzenia w wodę z sieci wodociągowej 12 miejscowości gminy niedoinwestowanie w zakresie kanalizacji sanitarnej i deszczowej brak oczyszczalni wiejskich i przyzagrodowych w miejscowościach o zwartej zabudowie zagrodowej i mieszkaniowej położenie oczyszczalni ścieków w Karniewie na terenie zabytkowego parku brak wiejskich punktów gromadzenia, segregowania odpadów stałych i systematycznego ich wywożenia istniejące wysypisko odpadów stałych w Byszewie nie spełniające wymogów ochrony środowiska i znajduje się w końcowej fazie eksploatacji potrzeba modernizacji istniejącej sieci średniego i niskiego napięcia wynikająca z planowanego zastosowania energii elektrycznej do celów grzewczych i produkcyjnych.

- usuwanie odpadów stałych

-elektroenergetyka

korzystne warunki do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych, energia geotermalna, słoneczna, wodna, wiatrowa itp.

brak gazyfikacji gminy i opracowanego programu położenie na obszarze o niskiej atrakcyjności do inwestowania

gazyfikacja

projektowany gazociąg DN300 Krasne - Maków Mazowiecki którego realizacja zapewni zaopatrzenie gminy w gaz prawidłowe działania w zakresie telekomunikacji istniejąca centrala telefoniczna o pojemności 1000 numerów

- telekomunikacja

- usługi publiczne i komercyjne

powiązania z m. Makowem Mazowieckim i Pułtuskiem w zakresie szkolnictwa

- osadnictwo i
zasoby
budownictwa
mieszkanio -
wego

ponadpodstawowego, wyższego,
ochrony zdrowia, administracji
rządowej i samorządowej, kultury,
usług komercyjnych

wysoki standard oddawanych do
użytku budynków mieszkalnych
dobry stan techniczny budynków
mieszkalnych popyt na tereny
budowlane w miejscowościach
sąsiadujących z miastem
Makowem Mazowieckim tj.
Obiecanowo, Słoniawy i Żabin
Karniewski

- niewłaściwy stan techniczny gimnazjum w Karniewie
- niedoinwestowanie w zakresie usług komercyjnych
- zahamowanie tempa budownictwa mieszkaniowego spowodowane brakiem dogodnego systemu kredytowania i spadkiem zamożności mieszkańców
- zwarta zabudowa przy tranzytowej drodze nr 60 w miejscowościach Karniewo, Tłucznice i Żabin Karniewski narażająca na niebezpieczeństwo mieszkańców i podróżnych
- stagnacja w rozwoju jednostek osadniczych i jednoczesny brak pozarolniczej działalności produkcyjnej
- mała liczba mieszkań dostępna dla

Ludność w wybranych latach 1976 - 1999

tablica nr 1

	Ogółem	w tym		Kobiet na 100 mężczyzn	Dynamika 1976=100	Osób na 1 km ²
		mężczyzn	kobiet			
1976	6286	3198	3086	96	100,0	49
1979	6086	3132	2954	94	96,8	47
1985	6069	3126	2943	94	96,5	47
1988	5797	2984	2813	94	92,2	45 1
1990	5726	2946	2780	94	91,1	44
1993	5714	2914	2800	96	90,9	44
1994	5707	2911	2796	96	90,8	44
1995	5704	2906	2147	98	90,7	43
1996	566	2875	2791	97	90,1	44
1997	5649	2856	2793	98	89,9	44
1999.06.30	5805	2917	2888	99	92,3	45

 Źródło: Dane z roczników statystycznych WUS i US w Ciechanowie, Ro
 Gminy

1999 z Urzędu

Ruch naturalny ludności w latach 1976 - 1997

tablica nr 2

Lata	Małżeństwa		Urodzenia		Zgony		Przyrost naturalny		
	Liczby	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	Na 1000 ludn.
1976	72	100,0	118	100,0	51	100,0	64	100,0	9,7
1985	41	56,9	110	93,2	80	140,4	30	49,2	4,9
1988	35	48,6	98	83,1	73	128,1	25	40,9	4,2
1990	48	66,7	101	85,6	67	117,5	34	55,7	5,8
1993	40	55,6	97	82,2	61	107,0	36	59,0	6,2
1994	49	68,1	95	80,5	61	107,0	34	55,7	5,9
1995	43	59,7	111	94,1	68	119,3	43	70,5	7,4
1996	39	54,2	84	71,2	80	140,4	4	6,6	0,7
1997	37	51,4	91	77,1	65	114,0	26	42,6	4,6

Źródło: Wyliczono na podstawie roczników statystycznych WUS i US Ciechanów

Migracja ludności w wybranych latach 1976 - 1997

tablica nr 3

Lata	Napływ			Odpływ			Saldo migracji
	ogółem	z miast	ze wsi	Ogółem	Do miast	na wieś	
1976	135	26	65	290	166	124	-199
1979	115	56	59	239	153	86	-124
1985	111	29	82	136	77	55	-25
1988	68	17	51	142	94	48	-74
1990	49	12	37	110	60	49	-61
1993	45	8	36	84	55	29	-39 j
1994	54	24	29	87	47	40	-33
1995	69	22	46	119	75	44	-50
1996	39	20	18	103	69	34	-64 ;
1997	60	19	41	109	69	40	-49

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów

Liczba mieszkańców gminy w układzie sołectw w latach 1988 i 1999

tablica nr 4

	Wyszczególnienie	1988	19.03.1999	Różnica do 1988 + wzrost - spadek
1	Ogółem	63	60	-3
2	Baraniec			
2	Byszewo	260	257	-3 !
3	Byszewo Wygoda	56	77	+21
4	Chrzanowo Bronisze	46	40	-6 1
5	Chelchy Chabdzyno	110	113	+3
6	Chelchy Klimłd	108	74	-34
7	Chelchy Howe	58	62	+4
8	Chelchy Kmiece	194	184	-10
9	Czamostów Polesie	112	99	-13
10	Czamostów	320	330	+10
11	Gościejewo	90	95	+5
12	Krzemień	171	142	-29
13	Karniewo	912	969	+57
14	Leśniewo	192	220	+28
15	Łukowo	349	373	+24
16	Malechy	222	208	-14 i
17	Milewo Malonld	99	101	+2
18	Romanowo	172	172	0
19	Rafały	148	152	+4
20	Obiecanowo	159	162	+3
21	Ośnica	75	65	-10
22	Słoniawy	252	238	-12
23	Szwelice	412	400	-12
24	Szłasy Złotki	95	102	+7
25	Tłucznice	140	163	+23
26	Wólka Łukowska	81	68	-13
27	Wronowo	158	143	-15
29	Zakrzewo	250	250	0
30	Zaręby	169	174	+5
31	Zelki Dąbrowę	69	64	-5
32	Żabin Karniewski	184	162	-22
33	Żabin Łukowski	86	88	+2
	Ogółem	5780	5808	+25

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 r., dane 1999 r. uzyskano w Urzędzie Gminy

Ludność w grupach wiekowych w 1997 r.

tablica nr 5

Wyszczególnieni	gm. Karniewo		wojew. mazowieckie	
	osób	udział w %	osób	udział w %
Ogółem	5649	100,0	5.064.950	100,0
w tym wieku • przedprodukcyjnym	1709	30,2	1.249.689	24,7
w tym: 0-2 lata	271	4,8	X	X
3-6 lata	380	6,7		
7-14 lata	765	13,5		
15-17 lata	293	5,2		
• produkcyjnym	2903	51,4	2.991.543	59,2
w tym:	1620	28,7	X	X
18-64 mężczyźni 18-59 kobiety	1283	22,7		
• poprodukcyjnym	1037	18,4	816.107	16,1
w tym:	371	6,6	X	X
65 i więcej mężczyźni 60 i więcej kobiety	666	11,8		
! Łącznie grupy nieprodukcyjne na 1100 osób w wieku produkcyjnym	94,6		69,1	-

Źródło: Sytuacja demograficzna i zdrowotna ludności województwa ciechanowskiego w 1997 r U.S. Ciechanów, Polska w nowym podziale terytorialnym GUS 1998

Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

tablica nr

Wyszczególnienie	Ogółem		W tym				
	Osób	%	Mężczyzn	%	Kobiet	%	Kobiet na 100 mężczyzn
Ludność ogółem W tym wieku:	4886	100,0	2444	50,0	2442	50,0	93
• przedprodukcyjnym	1458	29,8	737	15,1	721	14,8	98
• produkcyjnym w tym:	2530	51,8	1394	28,5	1136	23,3	81
- mobilnym (18-44 lata)	1752	35,9	949	19,4	803	16,5	85
- niemobilnym	778	15,9	445	9,1	333	6,8	75
• poprodukcyjnym	898	18,4	313	6,4	585	11,9	187
• nieprodukcyjnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	93,1		75,3		115,0		

Źródło: Wyliczono na podstawie Powszechnego spisu rolnego 1996 r. US Ciechanów

Poziom wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych i osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stan 06.1996 r.

tablica nr 7

Wyszczególnienie	Użytkownicy indywidualnych gospodarstw rolnych			Ludność w wieku 15 lat i więcej zamieszkała z użytkownikiem indywid. gospod. rolnego	
	Ogółem		W tym rolnicze:		
	Osoby	%	Osoby	Osoby	%
Wykształcenie:	17	1,9	8	56	1,6
wyższe					
policjalne	4	0,4	2	47	1,3
średnie zawodowe	133	14,6	67	501	13,9
średnie ogólnokszt.	20	2,2	-	131	3,6
zasadnicze zawodowe	342	37,5	158	995	27,5
podstawowe	374	40,9	-	1608	44,5
podstawowe nie ukończone	23	2,5	-	274	7,6
Ogółem	913	100,0	235	3612	100,0

Źródło: Wyliczenia na podst. Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r.

Aktywność zawodowa ludności w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego

stan 06.1996
tablica nr 8

Wyszczególnienie	Łącznie	Udział w %	W tym:	
			indywd.. gospod. rolne	działki rolne
Ogółem	3585	100,0	3226	359
• pracujący razem w tym:	2732	76,2	2513	219
w swoim gospodarstwie	2239	62,5	2140	99
poza swoim gospod. rolnym	493	13,8	373	120
• Bezrobotni	52	1,5	32	20
• Bierni zawodowo	801	22,3	681	120
• Współczynnik aktywności zawodowej	77,7		78,9	66,6

Źródło: Wyliczono na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r., US. Ciechanów

Bezrobotni w latach 1992 - 1999

tablica nr 9

Lata	Ogółem		Z ogółem								
	osób	Dynamika wzrostu	Mężczyzn	Kobiet	Absolut wenci	Zwolnieni z przyczyn pracy	Nie posiadający prawa do zasiłku	W wieku produk. Mobilnym 18-44 lata	Pozostający bez pracy powyżej 12 m-cy		
									Osób	%	Osób
1992	429	100	245	184	49	48	260	60,6	408	262	61,0
1993	411	96	233	178	47	30	245	59,6	382	235	57,2
1994	393	92	231	162	37	15	217	55,2	366	201	51,4
1995	383	97	214	169	51	9	153	39,9	351	149	38,9
1996	378	99	198	180	14	6	186	49,2	332	170	44,9
1997	323	85	161	162	13	6	236	73,1	291	183	56,7

Źródło: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin oraz Roczniki statystyczne województwa ciechanowskiego WUS i US Ciechanów

Korzystający z opieki społecznej w latach 1993 - 1997

tablica nr 10

lata	liczba osób korzystających z opieki społecznej	świadczenia w tys.		liczba osób objęta stałymi zasiłkami
		ogółem	w tym pokrywane z budżetu gminy	
1993	704	95,0	17,2	20
1994	1001	137,6	18,8	24
1995	924	161,1	14,6	26
1996	815	183,9	19,9	702
1997	915	220,5	20,0	x

Źródło: Roczniki statystyczne WUS, Ciechanów 1993-1998 rok.

Warunki mieszkaniowe na terenie gminy Karniewo w 1997 roku tablica nr 11

Lp	Treść	Gm. Karniewo	Powiat makowski	Województwo mazowieckie
1.	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² /osobę	18,3	18,6	18,5
2.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w nr	75,5	68,4	56,9
3.	Przeciętna liczba osób/mieszk.	4,13	x	\
4.	Przeciętna liczba izb/mieszk.	3,76	x	x
3.	Przeciętna liczba osób/izbę	1,10	x	x
6.	Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	241,0	269,6	31,90

Źródło: Roczniki Statystyczne WUS i US Ciechanów, WUS Warszawa oraz opracowanie własne

Zasoby mieszkaniowe gminy wg materiałów ścian zewnętrznych budynków

tablica nr 12

	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkań ogółem	w tym		
			palne	niepalne	% palnych
1	Baraniec	12	5	7	42,0
2	Byszewo	58	18	40	31,0
3	Byszewo Wygoda	14	1	13	7,0 !
4	Czarnostowo	79	10	69	14,0
5	Czarnostów Polesie	25	6	21	24,0
6	Chelchy Chabdzyno	36	9	27	25,0
7	Chelchy Hłowo	14	3	11	21,0
{ 8	Chelchy Jakusy	7	4	3	57,1
9	Chelchy Klimki	26	7	21	26,9
10	Chelchy Kmiece	44	11	33	25,0
11	Chizanowo Bronisze	12	2	10	16,7
12	Gościejewo	22	3	19	13,6
13	Karniewo	241	34	207	14,1
14	Konarzewo Bolesy	8	1	7	12,5
15	Krzemień	40	10	30	25,0
16	Leśniewo	49	5	44	10,2
17	Łukowo	88	6	82	6,8
18	Małechy	49	7	42	14,3
19	Mi lewo Malonld	6	4	2	6,7
20	Milewo Wypychy	6	0	6	0
21	Obiecanowo	41	7	34	17,1
22	Ośnica	15	3	12	20,0 •
23	Rafały	59	8	51	13,6
24	Romanowo	37	8	29	21,6
25	Słoniawy	63	14	49	22,2
26	Szłasy Złotki	22	1	21	4,5
27	Szwelice	92	7	85	7,6
28	Tłucznicze	38	8	30	21,0
29	Wólka Łukowska	18	10	8	55,5
30	Wronowo	60	5	55	8,3
31	Zakrzewo	58	3	55	5,2
32	Zaręby	36	3	33	8,3
33	Zabin Łukowski	22	3	19	13,6
34	Żabin Kamiewski	38	2	36	5,3
35	Zelki Dąbrowę	16	2	14	12,5
	Ogółem	1365	240	1125	17,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 1988 i szacunków

Zasoby mieszkaniowe gminy Karniewo wg okresu budowy

tablica nr 13

Nazwa miejscowości		w tym						Ogółem 1997 szacunek
		1918	1918	1945-	1971	1979	1989-	
1	Baraniec	0	2	7	0	2	1	12
2	Byszewo	3	5	28	9	10	3	58
3	Byszewo Wygoda	1	2	8	3	0	0	14
4	Czamostowo	2	9	47	9	6	6	79
5	Czamostów Polesie	0	1	18	3	1	2	25
6	Chełchy Chabdzyno	0	3	20	5	6	2	36
7	Chełchy Iłowo	0	2	6	2	3	1	14
8	Chełchy Jakusy	0	0	5	1	1	0	/
9	Chełchy Klimki	1	1	20	3	0	1	26
10	Chełchy Kmiece	0	14	16	6	5	3	44
11	Chrzanowo Bronisze	0	2	5	2	2	1	12
12	Gościejowo	0	0	16	1	4	1	22
13	Karniewo	6	24	95	33	61	22	241
14	Konarzewo Bolesy	0	0	8	0	0	0	8
15	Krzemień	0	2	23	9	4	2	40
16	Leśniewo	0	2	29	9	5	4	49
17	Łukowo	0	3	68	9	3	5	88
18	Malechy	0	2	29	6	7	5	49
19	Milewo Malonki	2	1	2	0	1	0	6
20	Milewo Wypychy	0	0	4	2	0	0	6
21	Obiecanowo	1	3	19	6	7	5	41
22	Ośnica	1	2	4	3	4	1	15
23	Rafały	0	0	28	20	8	3	59
24	Romanowo	0	19	10	6	1	1	37
25	Słoniawy	0	3	38	7	10	5	63
26	Szłasy Złotki	0	0	15	2	4	1	22
27	Szwelice	2	8	60	9	8	5	92
28	Tłucznice	0	6	14	7	6	5	38
29	Wólka Łukowska	0	0	14	2	1	1	18
30	Wronowo	0	4	35	13	5	3	60
31	Zakrzewo	0	1	27	16	9	5	58
32	Zaręby	0	2	28	2	3	1	36
33	Zabin Łukowski	0	0	11	3	4	4	22
34	Zabin Kamiewski	0	0	21	8	7	2	38
35	Zelki Dąbrowę	1	0	12	1	2	0	16
Ogółem		21	102	744	200	195	106	1365

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 oraz szacunek własny

Struktura zasobów mieszkaniowych gm. Karniewo wg okresu budowy tablica nr 14

Nazwa miejscowości		Ogółem	w tym					
			Przed 1918	1918-44	1945-70	1971-78	1979-88	1989-97
1	Baraniec	100,0	0	17,0	58,0	0	17,0	8,0
2	Byszewo	100,0	5,0	9,2	48,0	15,0	17,0	5,0
3	Byszewo Wygoda	100,0	7,0	15,0	57,0	21,0	0	0
4	Czamostowo	100,0	3,0	11,0	60,0	11,0	7,5	7,5
5	Czamostów Polesie	100,0	0	4,0	72,0	12,0	4,0	8,0
6	Chełchy Chabdzyno	100,0	0	8,0	56,0	14,0	17,0	5,0
7	Chełchy Iłowo	100,0	0	14,0	44,0	14,0	21,0	7,0
8	Chełchy Jakusy	100,0	0	0	72,0	14,0	14,0	0
9	Chełchy Klimki	100,0	4,0	4,0	77,0	11,0	0	4,0
10	Chełchy Kmiece	100,0	0	32,0	37,0	13,0	11,0	7,0
11	Chizanowo Bronisze	100,0	0	17,0	42,0	17,0	17,0	7,0
12	Gościejewo	100,0	0	0	72,0	5,0	18,0	5,0
13	Karniewo	100,0	2,0	10,0	40,0	14,0	25,0	9,0
14	Konaizewo Bołesty	100,0	0	0	100,0	0	0	0
15	Krzemień	100,0	0	5,0	58,0	22,0	10,0	5,0
16	Leśniewo	100,0	0	4,0	60,0	18,0	10,0	8,0
17	Łukowo	100,0	0	3,0	77,0	10,0	3,0	7,0
18	Malechy	100,0	0	4,0	60,0	12,0	14,0	10,0
19	Milewo Malonki	100,0	33,0	17,0	33,0	0	17,0	0
20	Milewo Wypychy	100,0	0	0	67,0	33,0	0	0
21	Obiecanowo	100,0	2,0	7,0	47,0	15,0	17,0	12,0
22	Ośnica	100,0	6,0	14,0	27,0	20,0	27,0	6,0
23	Rafały	100,0	0	0	47,0	34,0	14,0	5,0
24	Romanowo	100,0	0	51,0	27,0	16,0	3,0	3,0
25	Słoniawy	100,0	0	5,0	60,0	11,0	16,0	8,0
26	Szłasy Złotki	100,0	0	0	69,0	9,0	18,0	5,0
27	Szwelice	100,0	2,0	9,0	65,0	10,0	9,0	5,0
28	Thucznice	100,0	0	16,0	37,0	18,0	16,0	13,0
29	Wólka Łukowska	100,0	0	0	78,0	11,0	5,5	5,5
30	Wronowo	100,0	0	7,0	58,0	22,0	8,0	5,0
31	Zakrzewo	100,0	0	2,0	47,0	27,0	15,0	9,0
32	Zaręby	100,0	0	5,0	79,0	5,0	8,0	3,0
33	Zabin Łukowski	100,0	0	0	50,0	14,0	18,0	18,0
34	Zabin Kamiewski	100,0	0	0	55,0	21,0	18,0	5,0
35	Zelki Dąbrowę	100,0	6,0	0	75,5	6,0	12,5	0
L ³⁶	Ogółem	100,0	1,5	7,5	54,0	15,0	14,0	8,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie narodowego Spisu Powszechnego 1988 oraz szacunków

Użytki rolne i leśne gminy Karniewo

(stan 30.06.1999 r.)

tablica nr 15

L.p.	Nazwa miejscowości (obróby geodezyjne)	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					lasy i grunty leśne
			grunty orne	sady	łąki trwałe	pastwiska trwałe	Użytki rolne razem	
1	Baraniec	156.71	114.28	2.00	1.11	13.14	130.53	20.43
2	Byszewo	621.89	499.69	3.98	19.30	29.42	552.39	37.51
3	Byszewo Wygoda	150.02	135.40	1.36	-	2.72	139.48	2.83
4	Czarnostów	662.92	545.47	6.18	32.85	23.30	307.80	12.30
5 v	Czarnostów Polesie	344.20	247.02	3.28	8.01	11.92	270.30	59.16
6 !	Chelchy Działy	302.23	238.43	1.57	0.68	15.55	256.23	32.71
7 i	Chelchy Cbądzyno	173.02	147.11	1.67	8.95	1.77	159.50	4.43
8 '	Chelchy Iłowe	236.67	208.89	1.72	0.38	13.67	224.66	0.52
9 i	Chelchy Jakusy	128.27	116.17	0.58	-	5.97	122.72	0.04
10 I	Chelchy Klimki	172.76	156.61	1.20	0.19	3.92	161.92	0.81
	Chelchy Kmiecie	381.10	322.72	5.11	0.91	15.58	344.42	14.05
12	Chrzanowo Bronisze	132.94	117.24	2.27	-	1.71	121.22	2.22
13	Gościńce	366.78	211.72	0.82	4.09	12.02	228.65	119.21
14	Karniewo	635.93	459.63	11.49	22.91	47.62	541.65	23.16
15	Konarzewo Bolesty	84.89	62.03	3.71	4.85	5.55	76.14	3.60
16	Krzemień	470.77	411.40	7.29	-	9.19	427.88	12.83
17	Leśniewo	285.59	221.41	7.20	19.61	16.60	264.82	2.32
18	Łukowo	719.97	454.71	11.70	25.08	27.18	518.67	146.21
19	Malechy	360.15	269.41	3.90	10.58	19.53	303.42	32.30
20	Milewo Malonki	172.52	157.34	0.62	-	7.94	165.90	-
21	Milewo Wypychy	131.70	116.99	1.81	-	5.33	124.13	0.47
22	Obiecanowo	365.60	256.07	5.72	28.59	18.10	308.48	32.22
23	Ośnica	155.80	142.10	1.59	0.05	0.74	144.48	6.07
24	Rafały	194.55	156.35	1.89	4.09	15.65	177.98	3.24
25	Romanowo	525.88	415.20	3.18	-	10.37	428.75	71.22
26	Rutki	84.32	74.21	1.68	-	4.37	80.26	0.52
27	Słonia wy	526.96	449.13	3.92	-	29.11	482.36	14.52
28	Szłasy Złotki	403.04	239.45	2.13	0.73	14.61	256.92	129.11
29	Szwelice	1038.13	856.94	9.28	20.53	39.21	925.96	62.31
30	Thucznice	338.04	292.58	3.22	-	18.28	314.08	1.99
31	Wólka Łukowska	260.23	241.90	0.49	0.24	5.30	247.93	0.32
32	Wronowo	420.40	351.20	7.64	19.43	16.18	394.45	0.14
33	Zakrzewo	546.95	452.09	6.23	5.04	20.38	483.74	26.63
34	Zalesie	215.57	165.59	2.32	23.61	5.60	197.12	8.50
35	Zaręby	323.32	286.74	4.39	-	8.64	299.77	1.61
36	Żabin Łukowski	260.95	228.57	0.84	1.83	9.10	240.34	3.74
37	Żabin Karniewski	351.63	283.46	6.66	4.17	24.11	318.40	12.41
38	Żelki Dąbrowę	200.86	170.85	1.90	1.67	1.39	175.10	13.69
	Ogółem w ha	12903.26	10274.18	142.54	267.20	534.77	11214.67	851.25
	w %	100.0	79.6	1.1	2.1	4.1	86.9	6.6

Źródło: Wyliczono na podst. danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie

Struktura użytków rolnych i leśnych gminy Karniewo (stan 30.06.1999 r.) tablica nr 16

L.p.	Nazwa miejscowości (obróby geodezyjne)	Powierzchnia ogólna %	Użytki rolne %					lasy i grunty leśne
			grunty orne	sady	łąki trwałe	pastwiska trwałe	Użytki rolne razem	
1	Baraniec	100,0	72,92	1,28	0,71	8,33	83,29	13,03
2	Bryszewo	100,0	80,35	0,64	3,10	4,73	88,91	6,03
3	Byszewo Wygoda	100,0	90,25	0,91	-	1,81	92,97	1,89
4	Czarnostów	100,0	82,28	0,93	4,95	3,61	91,68	1,85
5	Czarnostów Polesie	100,0	71,77	0,95	0,22	3,46	78,52	17,9
6	Chelchy Dziareskie	100,0	78,89	0,52	5,17	5,14	84,78	10,82
7	Chelchy Chabdzyno	100,0	88,26	0,96	0,16	1,02	92,15	2,56
8	Chelchy Howe	100,0	90,57	0,73	-	5,18	94,92	0,2
9	Chelchy Jakusy	100,0	90,65	0,45	-	4,65	95,67	-
10	Chelchy Klimki	100,0	90,72	0,69	0,24	2,27	93,99	0,47
11	Chelchy Kmiece	100,0	84,68	1,34	-	4,09	90,37	3,69
12	Chrzanowo Bronisze	100,0	88,09	1,71	-	1,29	91,67	1,59
13	Gości ejewo	100,0	72,28	0,22	1,11	3,28	62,48	32,5 i
14	Karniewo	100,0	72,27	1,81	3,6	7,49	85,17	3,64
15	Konarzewo Bolesty	100,0	73,07	4,37	5,7	6,54	89,69	4,24
16	Krzemień	100,0	87,39	1,55	-	1,95	90,89	2,72
17	Leśniewo	100,0	77,52	2,52	6,87	5,81	92,72	0,81
18	Łukowo	100,0	63,16	1,62	3,48	3,7	72,04	20,03
19	Malechy	100,0	74,80	1,08	2,94	5,42	84,25	8,97
20	Milewo Małonki	100,0	91,20	0,36	-	4,6	96,16	-
21	Milewo Wypychy	100,0	88,83	1,37	-	4,04	94,25	0,36
22	Obiecanowo	100,0	70,04	1,56	7,8	4,95	84,38	8,8
23	Ośnica	100,0	91,20	1,02	-	0,47	92,73	3,9
24	Rafały	100,0	80,36	0,97	2,1	8,04	91,48	1,66
25	Romanowo	100,0	78,95	0,6	-	1,97	81,53	13,54
26	Rutki	100,0	80,00	1,99	-	5,18	95,18	0,62
27	Słoniawy	100,0	85,23	0,74	-	5,52	91,54	2,75
28	Szłasy Złotki	100,0	59,40	0,53	0,18	3,62	63,74	32,03
29	Szwelice	100,0	82,55	0,89	1,98	3,78	89,19	5,90
30	Tłucznice	100,0	86,55	0,95	-	5,39	92,91	0,59
31	Wólka Łukowska	100,0	92,95	0,19	-	2,04	95,27	0,12
32	Wronowo	100,0	83,54	1,82	4,62	3,85	93,82	0,03
33	Zakrzewo	100,0	82,73	1,14	0,92	3,73	88,44	4,87
34	Zalesie	100,0	76,81	1,08	1,09	2,6	91,44	3,94
35	Zaręby	100,0	88,69	1,36	-	2,68	92,72	0,5
36	Żabin Łukowski	100,0	87,6	0,32	0,70	3,49	92,11	1,43
37	Żabin Karni ewski	100,0	80,61	1,89	1,19	6,86	90,55	3,52
38	Żelki Dąbrowę	100,0	85,06	0,95	0,83	0,69	87,17	6,81
	Ogółem	100,0	79,66	1,09	2,14	4,11	86,9	6,6

Źródło: Wyliczono na podst. danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie

Powierzchnia i struktura gruntów ornych wg klas bonitacyjnych (stan 30.06 1999)

tablica nr 17

Lp.	Miejscowości (obręby geodezyjne)	Powierzchnia gruntów ornych	w tym:			Udział gruntów ornych		
			klasa II i III	klasa IV	klasa V i VI	klasy II i III	klasy IV	klasy V i VI
			w ha			w %		
1	Baraniec	114,28	75,01	33,65	5,62	65,6	29,4	
2	Bryszewo	499,69	239,89	178,34	81,46	48,0	35,7	16,3
3	Byszewo Wygoda	135,40	150,73	27,02	2,65	78,1	20,0	1,9
4	Czarnostów	545,47	359,13	159,95	26,39	65,8	29,3	4,9
5	Czarnostów Polesie	247,02	99,07	114,11	33,84	40,1	46,2	13,7
6	Chelchy Dziareskie	238,43	121,10	89,55	27,78	50,8	37,6	11,6
7	Chelchy Chabdyno	147,11	54,04	44,69	48,38	36,7	30,4	32,9
8	Chelchy Ilowe	208,89	101,31	78,03	29,55	48,5	37,4	14,1
9	Chelchy Jakusy	116,17	80,89	27,58	7,70	69,6	23,7	6,6
10	Chelchy Klimki	156,61	78,17	66,82	11,62	49,9	42,7	7,4
11	Chelchy Kmicze	322,75	175,75	115,46	31,51	54,5	35,8	9,7
12	Chrzanowo Bronisze	117,24	29,33	62,37	25,54	25,0	53,2	21,8
13	Gościńce	211,85	63,93	79,74	68,18	30,2	37,6	32,2
14	Kamiewo	459,53	119,12	110,47	229,94	25,9	24,1	50,0
15	Konarzewo Bolesty	62,03	21,19	32,50	8,34	34,2	52,2	13,4
16	Krzemień	411,40	329,80	79,61	1,99	80,2	19,4	0,4
17	Leśniewo	221,41	106,65	86,18	28,58	48,2	38,9	12,9
18	Łukowo	454,71	266,19	119,97	68,55	58,5	26,4	15,1
19	Malechy	269,41	68,42	96,54	104,45	25,4	35,8	38,8
20	Milewo Malonki	157,34	115,05	29,05	13,24	73,1	18,5	8,4
21	Milewo Wypychy	116,99	92,5	19,40	5,09	79,1	16,6	4,3
22	Obiecanowo	256,07	58,11	146,06	51,90	22,7	57,0	20,3
23	Ośnica	142,05	64,65	52,04	25,36	45,5	36,6	17,9
24	Rafały	156,35	85,24	47,84	23,27	54,5	30,6	14,9
25	Romanowo	415,20	91,85	206,14	117,21	22,1	49,7	28,2
26	Rutki	74,21	33,85	23,62	16,74	52,4	31,8	22,6
27	Słoniawy	449,82	56,06	243,99	149,77	125,5	542,2	33,3
28	Szłasy Złotki	239,24	2,55	105,51	131,18	1,1	44,1	54,8
29	Szwelice	856,53	354,23	413,56	0 0 0 0 0 0	41,3	48,3	10,4
30	Thucznie	292,58	213,21	50,37	29,00	72,9	17,2	9,9
31	Wólka Łukowska	241,90	185,71	41,24	14,95	76,8	17,0	6,2
32	Wronowo	351,20	198,54	109,16	43,50	56,5	31,1	12,4
33	Zakrzewo	452,09	98,20	210,08	143,81	21,7	46,5	31,8
34	Zalesie	165,59	63,78	76,66	25,15	38,5	46,3	15,2
35	Zaręby	286,74	221,51	65,23	-	77,3	22,7	-
36	Żabin Łukowski	228,57	104,33	89,89	34,35	45,7	39,3	15,0
37	Żabin Kamiewski	283,46	24,05	181,19	78,22	19,5	63,9	27,6
38	Żelki Dąbrowe	168,85	11,84	124,15	32,86	7,0	73,6	19,4
	Ogółem	10274,18	4569,98	3837,70	1866,48	44,5	37,3	18,2

Źródło: Wyliczono na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie

Powierzchnia i struktura użytków zielonych wg klas bonitacyjnych (stan 30.06.1999)

tablica nr 18

Lp.	Miejscowości (obróby geodezyjne)	Powierz- chnia użytków zielonych	w tym:			Udział użytków zielonych		
			klasa II i III	klasa IV	klasa V i VI	klasy II i III	klasy IV*	klasy V i VI
			w ha			w %		
i	Baraniec	14,25	5,04	8,86	0,35	35,4	62,2	2,4
2	Bryszewo	48,72	12,88	26,74	9,10	18,7	38,9	42,4
3	Byszewo Wygoda	2,72	0,98	1,74	-	36,0	64,0	-
4	Czarnostów	56,15	21,11	33,29	1,75	37,6	59,3	3,1
5	Czarnostów Polesie	19,93	-	17,29	2,64	-	89,3	10,7
6	Chełchy Działy	16,23	6,52	8,87	0,84	40,2	54,7	5,1
7	Chełchy Chabdzyno	10,72	3,72	6,19	0,81	34,6	57,8	7,6
8	Chełchy Howe	14,05	2,25	5,54	1,26	51,6	39,4	9,0
9	Chełchy Jakusy	5,97	3,52	1,48	0,97	59,0	24,8	16,2
10	Chełchy Klimki	4,11	1,2	2,58	0,33	29,2	62,8	8,0
11	Chełchy Kmiecice	16,49	13,38	1,14	1,97	81,1	6,9	12,0
12	Chrzanowo Bronisze	1,71	0,21	1,06	0,44	12,3	62,0	25,7
13	Gościejewo	16,11	-	4,66	11,45	-	28,9	71,1
14	Kamiewo	70,53	26,35	14,85	29,33	37,3	21,1	41,6
15	Konarzewo Bolesty	10,40	-	8,66	1,74	-	83,3	16,7
16	Krzemień	9,19	4,28	4,19	0,72	46,6	45,6	7,8
17	Leśniewo	36,21	7,62	21,37	7,22	21,1	59,0	19,2
18	Łukowo	52,26	29,02	12,2	11,04	55,5	23,4	21,1
19	Malechy	30,11	10,98	6,45	12,68	36,5	21,4	42,1
20	Milewo Malonki	7,94	6,10	0,6	1,24	76,8	7,6	15,6
21	Milewo Wypychy	5,33	5,33	-	-	100,0	-	-
22	Obiecanowo	46,69	2,85	20,87	22,97	6,1	44,7	49,2
23	Ośnica	0,79	-	0,79	-	-	100,0	-
24	Rafały	19,74	5,86	9,73	4,15	29,7	49,3	21,0
25	Romanowo	10,37	-	6,03	4,34	-	58,1	41,9
26	Rutki	4,37	1,08	1,37	1,92	24,7	31,4	43,9
27	Słoniawy	29,11	5,68	16,39	7,04	19,5	56,3	24,2
28	Szłasy Złotki	15,3	-	4,95	10,35	-	32,4	67,6
29	Szwelice	59,74	9,21	37,01	13,52	15,4	62,0	22,6
30	Thucznice	18,28	5,03	8,55	4,7	27,5	46,8	25,7
31	Wólka Łukowska	5,54	1,31	1,94	2,29	23,6	35,0	41,4
32	Wronowo	35,61	16,12	13,57	5,92	45,3	38,1	16,6
33	Zakrzewo	25,42	2,33	14,66	8,43	9,2	57,7	33,1
34	Zalesie	29,21	7,88	15,16	6,17	30,0	51,9	21,1
35	Zaręby	8,63	0,84	6,95	0,85	8,7	80,5	9,8
36	Żabin Łukowski	10,93	2,76	6,04	2,13	25,3	55,3	19,4
37	Zabin Kamiewski	28,28	5,86	14,59	7,83	20,7	51,6	27,7
38	Żelki Dąbrowę	3,06	-	2,39	0,67	-	78,1	21,9
	Ogółem	800,21	232,30	368,75	199,16	30v2	43,2	26,6

Źródło: Wyliczone na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w^r Warszawie

Powierzchnia upraw w roku 1996 na terenie gminy

tablica nr 19

Wyszczególnienie	1996			struktura upraw w gospodarstwach indywidualnych i:
	Liczba gospodarstw	Powierzchnia wybranych upraw ogółem w ha	Powierzchnia upraw w gospodarstwach indywidualnych w ha	
• zboża podstawowe w tym:	634	6919	6494	67,6 ;
pszenica	589	1761	1587	16,5
żyto	464	1369	1324	13,8 10,0 i
jęczmień owies	203	1089	960	3,4
pszenżyto mieszanki	487	336	322	8,4
zbożowe	680	864	803	15,6
		1497	1497	
• kukurydza			91	0,9
• ziemniaki	950	826	805	8,4
o przemysłowe			736	7,7
w tym:				
- rzepak			11	0,1
- buraki cukrowe			725	7,5
pastewne w tym;		1463	1397	14,6
strączkowe	285	430	349	3,6
pastewne				
okopowe pastewne	71	19	19	0,2
motylkowe	588	1014	1014	10,6
pastewne strączkowa jadalne na ziarno			9	0,1
• warzywa	770	39	32	0,3
• pozostałe			54	0,6
ogółem	x	10181	9618	100,0

Źródło: Powszechny spis rolny 1996 r. i Rocznik Statystyczny województwa ciechanowskiego 1998 r.

Plany zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych z ha w dt

tablica nr 20

W y szczegól nienie	1982	1990	1992	1993	1996	1997	Kraj 1997
Ogółem zboża w tym:	27,2	30,9	25,6	25,6	27,9	27,3	28,4
pszenica	27,2	32,4	28,1	29,7	28,3	27,7	32,1
żyto	26,0	29,0	27,0	27,0	26,0	26,0	23,1
jęczmień	29,0	31,0	24,1	23,0	29,0	28,5	31,1
owies	26,7	29,0	20,0	20,0	28,0	27,0	26,1
pszenżyto		33,0	28,0	28,0	27,0	26,0	29,2
Ziemniaki	174	220	140,0	250,0	230	180,0	159,0

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów

Pogłowie zwierząt gospodarskich w 1996 r.

tablica nr 21

Wyszczególnienie	Ogółem sztuk	Obsada na 100 ha użytków rolnych	
		gmina	byłe woj. ciechanowsk
• bydło ogółem	6183	58,4	49,3
w tym:	3157	29,9	26,0
krowy	15459	146,2	100,9
• trzoda chlewna	89	0,8	0,5
• owce	244	2,3	2,2
• konie	143	1,4	0,2
w tym wykorzystywana jako siła pociągowa	23	0,2	0,2
• kozy	294	2,8	2,0
• króliki	25764	243,7	434,4
• drób ogółem	22722	214,9	393,7
w tym:			8,6
kury	257	2,4	22,1
- gęsi	2263	21,4	9,0
kaczki	339	3,2	1,0
indy	183	1,7	

Źródło: Wyliczenia na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r.

Pogłowie zwierząt gospodarskich w wybranych latach 1979-1996 tablica nr 22

Wyszczególnienie	1976	1982	1985	1996		na 100 ha użytków rolnych			
				sztuk	1985 = 100,0	1976	1982	1985	1996
Bydło ogółem w tym:	6299	6905	7062	6183	87,6	60,1	66,3	68,2	55,5
krowy	3552	4077	4053	3157	77,9	33,9	39,1	38,4	28,4
Trzoda chlewna	13198	10565	11022	15459	140,3	125,9	100,8	106,4	138,9
Konie	1502	1220	891	244	27,4	14,3	11,6	8,6	2,2
Owce	297	474	652	89	13,7	2,8	4,5	6,3	0,8

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów

Powierzchnia i liczba indywidualnych gospodarstw i działek rolnych

tablica nr 23

Obszar użytkowania w ha	Gospodarstwa indywidualne		Struktura powierzchni w %
	Ilość gospodarstw	Powierzchnia w ha *	
Ogółem	1064	11594	100,0
do 1 ha działki rolne	150	71	0,6
1,1-2,0	48	77	0,6
2,1-3,0	30	85	0,7
3,1-5,0	80	355	3,1
5,1-7,0	108	691	6,0
7,1-10,0	162	1502	13,0
10,1-15,0	245	3296	28,4
15,1-20,0	132	2515	21,7
20,1-30,0	94	2443	21,1
30,1-50,0	14	503	4,3
50,1-100,0	1	56	0,5
Ogółem bez działek rolnych	914	11523	99,4

Zródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. US Ciechanów

Podmioty zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji Europejskiej Klasyfikacji

Działalności stan 25 XII 1998r

tablica nr 24

Wyszczególnienie sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności (wgEKD)	Ogółem	w tym:				
		Udział sekcji w %	Spółki prawa handlo -wego	Spółki cywilne	Spółki handlowe	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
	w liczbach	w %	w liczbach			
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	16	7,8	-	-	12	4
Działalność produkcyjna	20	9,8	1	2	17	-
Budownictwo	34	16,7	-	1	33	-
Handel i naprawy	60	29,4	1	4	54	1
Hotele i restauracje	8	3,9	-	1	7	-
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	26	12,7	-	1	25	-
Pośrednictwo finansowe i obsługa nieruchomości	17	8,3	-	1	15	1
Administracja publiczna i opieka społeczna	2	1,0	-	-	-	2
Edukacja	5	2,5	-	-	-	5
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	8	3,9	-	1	3	4
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	10	4,9	-	-	4	4
Ogółem	204	100,0	2	11	170	21
w tym: w %	100,0	X	1,0	5,4	83,3	10,3

Zródło: Wyliczenia na podst. danych US w Ciechanowie

Pracujący w gospodarce narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych) w wybranych latach 1985 - 1997

tablica nr 25

Wyszczególnienie	1985*	1988*	1992	1993	1994	1996	1997	Na 1000 mieszk
Ogółem	440	420	388	364	496	453	347	61,1
W tym:	27	28	47	36	54	48	18	3,2
- działalność produkcyjna								
- budownictwo	16	-	-	-	10	8	1	0,2
- handel i naprawy	48	54	24	23	138	88	42	7,4
- transport i łączność	19	22	19	11	21	13	14	2,5
- łącznie administracja edukacja i ochrona zdrowia (sfera poza produkcją)	198	210	196	208	157	165	149	26,4
- pozostałe	132	106	102	86	116	131	123	21,8

* rok 1985 i 1988 dotyczy zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej

Źródło: Opracowano na podst. danych statystycznych wg miast i gmin WUS i. US w Ciechanowie

Główne źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych

tablica nr 26

Wyszczególnienie	Rolnicze gospodarstwa domowe	
	w liczbach	w %
Utrzymujący się głównie lub wyłącznie: z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	754	70,9
z pracy poza swoim gospodarstwem rolnym	149	14,0
z niezarobkowych źródeł w tym:	160	15,1
emerytury	83	7,8
Gospodarstwa ogółem	1063	100,0

Źródło: Wyliczono na podstawie danych Narodowego Spisu Rolnego 1996 r., Urząd Statystyczny 1997 r.

Źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych

tablica nr 27

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe w liczbach	Struktura w %
Utrzymujący się z jednego źródła w tym: z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	163 121	15,3 11,4
Utrzymujący się z dwóch źródeł	531	50,0
Utrzymujący się z trzech źródeł	369	34,7
Ogółem	1063	100,0

Źródło: Wyliczono na podstawie danych Narodowego Spisu Rolnego 1996 r., Urząd Statystyczny 1997 r.

Dochody budżetowe gminy Karniewo wg źródeł ich powstawania

tablica nr 28

lata	ogółem	w tym									
		razem dochód własny	Podatek rolny	Podatek od nieruchomości	Podatek od środków transp.	Oплата skarbów a	Udziały w podatkach budżetu państwa				
							Razem	Podat. doch. osób praw.	podat. doch. od osób fiz.	Sub-wencje	Dotacje
1995	1615,4	666,6	490,3	71,6	72,2	32,5	896,5	0,0	347,5	127,9	421,1
%	100,0	41,3	30,3	4,4	4,6	2,0	55,5	0	21,5	7,9	26,1
1996	39000	857,8	615,6	106,9	95,8	39,5	2318,6	-0,1	402,0	1555,7	360,9
%	100,0	22,0	15,6	2,7	2,5	1,0	59,4	0,0	10,3	39,9	9,2
1997	4.538,3	1018,8	714,9	132,9	109,3	61,7	2861,7	1,0	449,0	1905,4	506,3
%	100,0	22,5	15,7	2,9	2,4	1,4	63,1	0,0	9,9	42,0	11,1

Źródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim US Ciechanów 1997, 1998

Tempo wzrostu wybranych wydatków budżetu gminy Karniewo w latach 1995 - 1997

tablica nr 29

l.p.	Lata	Ogółem tys.zł	w tym %				
			wynagrodzenia	Materiały i usługi	Oplaty i składki	Dotacje wydatki bieżące	Wydatki majątkowe
1	1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2	1996	240,0	526,4	186,1	635,7	98,6	177,8
3	1997	122,0	120,2	121,2	106,7	124,4	123,4

Źródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim, US Ciechanów 1997, 1998

Struktura wydatków gminy Karniewo wg realizacji zadań własnych i zleconych w latach 1995 -

97

tablica nr 30

l.p.	Lata	Ogółem tys.zł	w tym %							
			Gospod. Komunalna	Gospod. Mieszk.	Oświata i wych.	Kultura szuka	Ochrona Zdrowia	Opieka społeczna	Kultura fiz. i sport	Admin. samorządowa
1	1995	1558,4	6,0	1,9	19,1	3,7	0,0	12,6	0,4	21,7
2	1996	3741,6	3,9	1,0	48,0	2,0	0,1	6,6	0,2	13,6
3	1997	4566,6	3,8	1,1	46,4	2,3	0,3	6,5	0,2	13,7

Zródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim, US Ciechanów 1997, 1998

Dochody i wydatki budżetowe przypadające na 1 mieszkańca gminy Karniewo w latach 1995 -

97

tablica nr 31

Lata	dochód na mieszkańca	dynamika wzrostu	wydatki na mieszkańca	dynamika wzrostu	wydatki majątkowe	dynamika wzrostu
1995	282,3	100,0	272,4	100,0	88,5	100,0
1996	689,4	244,2	661,4	242,8	159,3	180,0
1997	807,1	285,9	812,1	298,1	197,7	223,4

Zródło- Budżety gmin w województwie ciechanowskim, US Ciechanów 1997, 1998

Wydatki budżetu gminy Karniewo oraz ich struktura w latach 1995 - 1997 tablica nr 32

Lata	Ogółem	w tym				
		wynagrodzenia	Materiały i usługi	Oplaty i składki	Dotacje wydatki bieżące	Wydatki majątkowe
1995	1558,4	225,4	311,6	95,8	247,6	506,4
	100,0	14,5	20,0	6,1	15,9	32,5
1996	3741,6	1186,6	579,9	609,6	244,1	901,2
	100,0	31,7	15,5	16,3	6,5	24,1
1997	4566,6	1426,4	702,7	650,6	303,7	1111,8
	100,0	31,2	15,4	14,2	6,6	24,3

Zródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim, US Ciechanów 1997, 1998

Struktura własności gruntów w gminie (bez gospodarstw indywidualnych) tablica nr 33

Lp-	Miejscowość	Grunty			Grunty komunalne	Grunty spółdzielni	Kościoły	wspólnoty
		Starostwo	AWRSP	PGL				
1	Baraniec	-	-	-	2,83	-	-	
2	Byszewo Wygoda	-	-	-	0,60	-	-	
3	Czarnostów	5,71	0,5000	-	11,82	24,5100	-	
4	Czarnostów Polesie	0,37	-	26.6400	4,78	-	-	
5	Chełchy Dziareskie	0,29	0,5000	-	4,4500	155,2000	-	
6	Chełchy Chabdzyno	-	-	-	3550	74700	-	
7	Chełchy Hłowo	250	-	-	2290	-	-	
8	Chełchy Jakusy	-	0,0800	-	2,42	144500	-	
9	Chełchy Klimki	3,11	-	-	2,10	0,2300	-	
10	Chełchy Kmiece	355	-	-	5,06	901400	-	
11	Chrzanowo Bronisze	298	-	-	2,72	-	-	
12	Byszewo	3,28	-	-	10,82	15000	-	
13	Gościejewo	3,33	-	118.3200	287	0,3600	-	
14	Karniewo	14,36	-	-	16,41	18450	6,46	
15	Konarzewo Bolesy	0,26	-	-	137	-	-	5,29
16	Krzemień	0,45	0,3000	0,7700	8,33	105,2400	-	
17	Leśniewo	5,66	-	-	3,25	-	-	
18	Łukowo	2,06	0,7600	149.4700	22,01	919000	-	
19	Malechy	2,71	-	-	7,75	-	0,68	
20	Milewo Wypychy	0,85	-	-	169	-	-	
21	Milewo Malonki	0,19	-	-	290	712800	-	
22	Obiecanowo	6,27	-	-	909	-	-	
23	Ośnica	0,89	-	-	1,10	-	-	
24	Rafały	1,08	-	-	6,23	-	-	
25	Romanowo	7,10	-	4.9100	1,84	-	-	
26	Rutki	-	-	-	0,91	-	-	
27	Słoniawy	4,77	-	-	0,23	-	-	
28	Szłasy Złotki	-	0,3000	11.1900	952	-	-	
29	Szwelice	6,96	0,5000	-	22,86	-	-	
30	Tłucznice	5,91	-	-	5,27	-	6,51	
31	Wólka Łukowska	2,68	0,4800	-	2,90	325700	-	
32	Wronowo	4,13	-	-	6,63	571100	-	
33	Zakrzewo	3,59	-	-	9,58	-	-	
34	Zalesie	1,92	-	-	3,03	-	-	
35	Zaręby	2,69	-	-	5,94	-	-	
36	Zelki Dąbrowę	-	-	-	6,35	-	-	
37	Zabin Kamiewski	5,93	-	-	1,79	0,1300	-	
38	Zabin Łukowski	2,07	0,3000	-	3,77	53.3400	-	
39	Razem	421,0	3,0	311,0	228,0	707,0	13,0	

Źródło: Wyliczenia na podstawie danych z Głównego Urzędu geodezji i Kartografii w Warszawie

Wykaz dróg gminnych gminy Karniewo

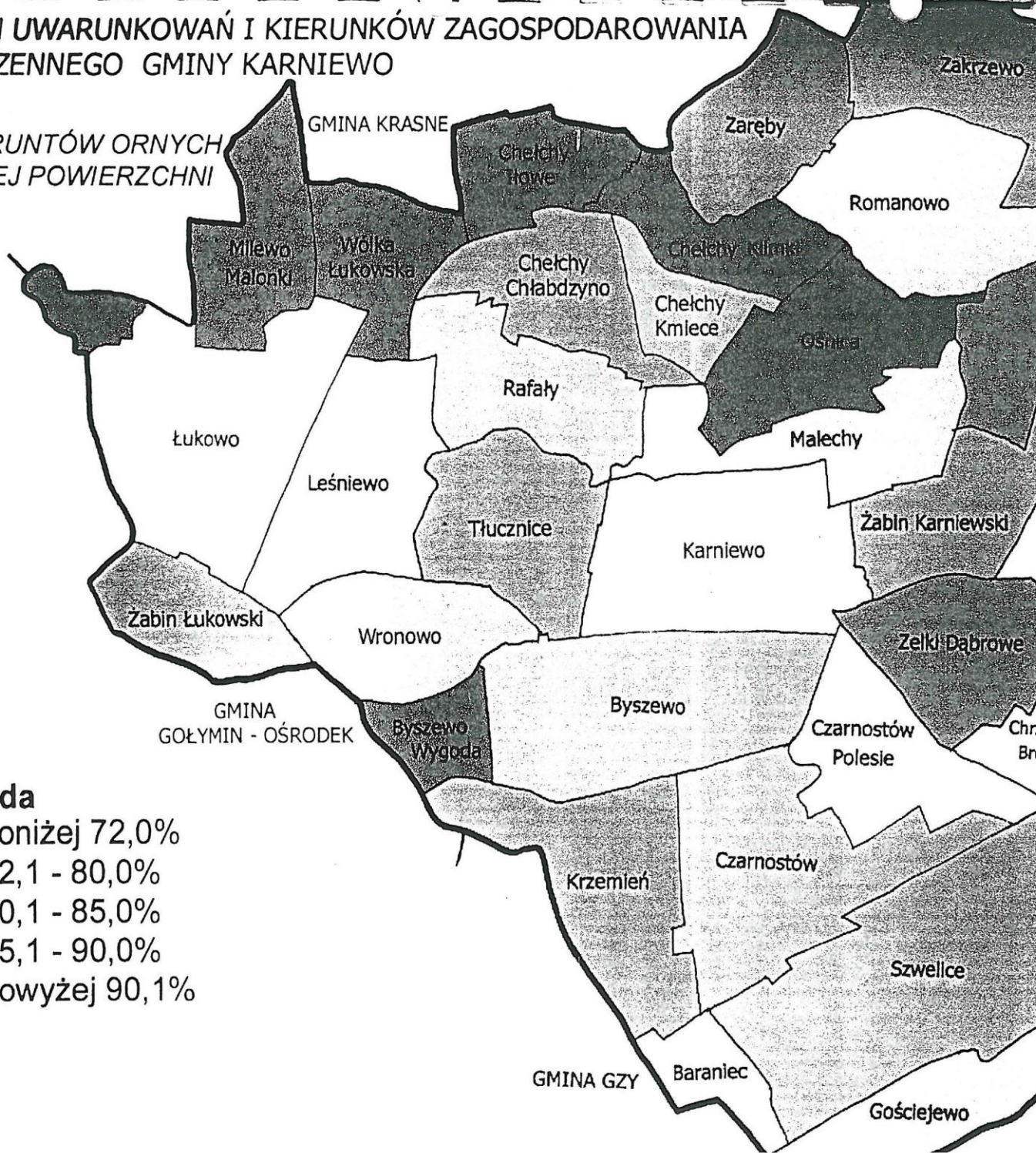
tablica nr 34

Nr drogi	Przebieg	dł. w km
001	(Romanowo) - Zaręby - Zakrzewo Zalesie	4,0
002	(Pułtusk - Karniewo) - Baraniec	2,6
003	(Maków - Ciechanów) - Słoniawy	1,5
004	(Pułtusk - Ciechanów) - Pękowo - Czamostów	3,0
005	Czamostów - Krzemień	2,5
006	Chrzanowo Bronisze - Szlasy Złotki	1,2
007	Zabin Kamiewski - Szlasy Złotki	2,5
008	Czamostów - Dzierzanowo	1,5
009	Czamostów - Polesie	3,8
010	Szwelice - Czamostów	2,0
011	(Pułtusk - Karniewo) - Szwelice	1,1
012	Baraniec - Krzemień	3,9
013	(Pułtusk - Karniewo) - Byszewo Wygoda	4,0
014	(Pułtusk - Karniewo - Tłucznice)	3,1
015	(Maków - Ciechanów) - Rafały	1,3
016	(Ciechanów - Maków) - Tłucznice Wronowo	2,4
017	(Tłucznice Wronowo) - (Gołymin Mosaki)	2,0
018	(Karniewo - Mosaki) - Rutki	3,8
019	(Karniewo - Mosaki) - Jarluty Rutki	2,0
020	Chelchy Iłowe - Zaręby	2,9
021	Chelchy Kmiece - Romanowo Słoniawy	4,0
022	(Maków - Ciechanów) - Karniewo	2,0
023	Wygoda - Tłucznice -	2,2
024	Łukowo - Bolesty -	1,0
025	(Gołymin - Mosaki) - (Łukowo Bolesty)	2,2
026	Łukowo - Konarzewo	2,2
027	Pułtusk - (Karniewo Baraniec)	2,0
028	Czamostów, Baraniec - Mierzenin	1,2
029	Czamostów - Mierzenin	1,2
030	(Ciechanów' - Karniewo) - Krzemień	1,0
031	Byszewo Wygoda - Byszewo Bielowa	1,4
032	Karniewo - Byszewo Włociańskie	1,0
033	(Karniewo - Ciechanów) - Tłucznice Kolonie	1,8
034	(Karniewo - Ciechanów) - Rafały	3,0
035	(Łukowo - Wronowo) - Kolonia Karniewo	5,5
036	(Gołymin - Łukowo) - Kolonia Wronowo	1,2
037	(Leśniewo Małochy) - Wronowo	0,5
038	Łukowo - Małonki	1,2
039	Łukowo - Wypychy	1,8
040	Wólka Łukowska - Rutki	1,5
041	(Chelchy Jakusy) - Chabdzyno Chelchy	2,6
042	(Chabdzyno Dziańskie - Chelchy Iłowe)	3,5
043	(Zaręby Krasne) - Chelchy Dziańskie	1,4
044	(Małochy - Ośnica) - Bronisze	5,0
045	Kolonia Karniewo	3,8
046	(Chelchy K. - Romanowo) - Karniewo M.	3,5
047	Zakrzewo - Słoniawy - Karniewo M.	1,6
048	Karniewo - Szlasy Złotki	2,6
049	(Karniewo - Pułtusk) - Czamostów Szlasy	1,2
050	Czamostów Wieś -	1,0
051	Szwelice - (Pułtusk Karniewo)	1,0
052	Szwelice - Żelki Dąbrowę	2,2
053	Zabin Łukowski przez wieś	1,8
054	Zaręby - Zabin	1,0
055	Chelchy Chabdzyno - Słoniawy	2,0
056	Chelchy Dziańskie	1,7
057	Gościejewo przez wieś	0,8

Źródło: Informację uzyskano w Urzędzie Gminy

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ GRUNTÓW ORNYCH W OGÓLNEJ POWIERZCHNI

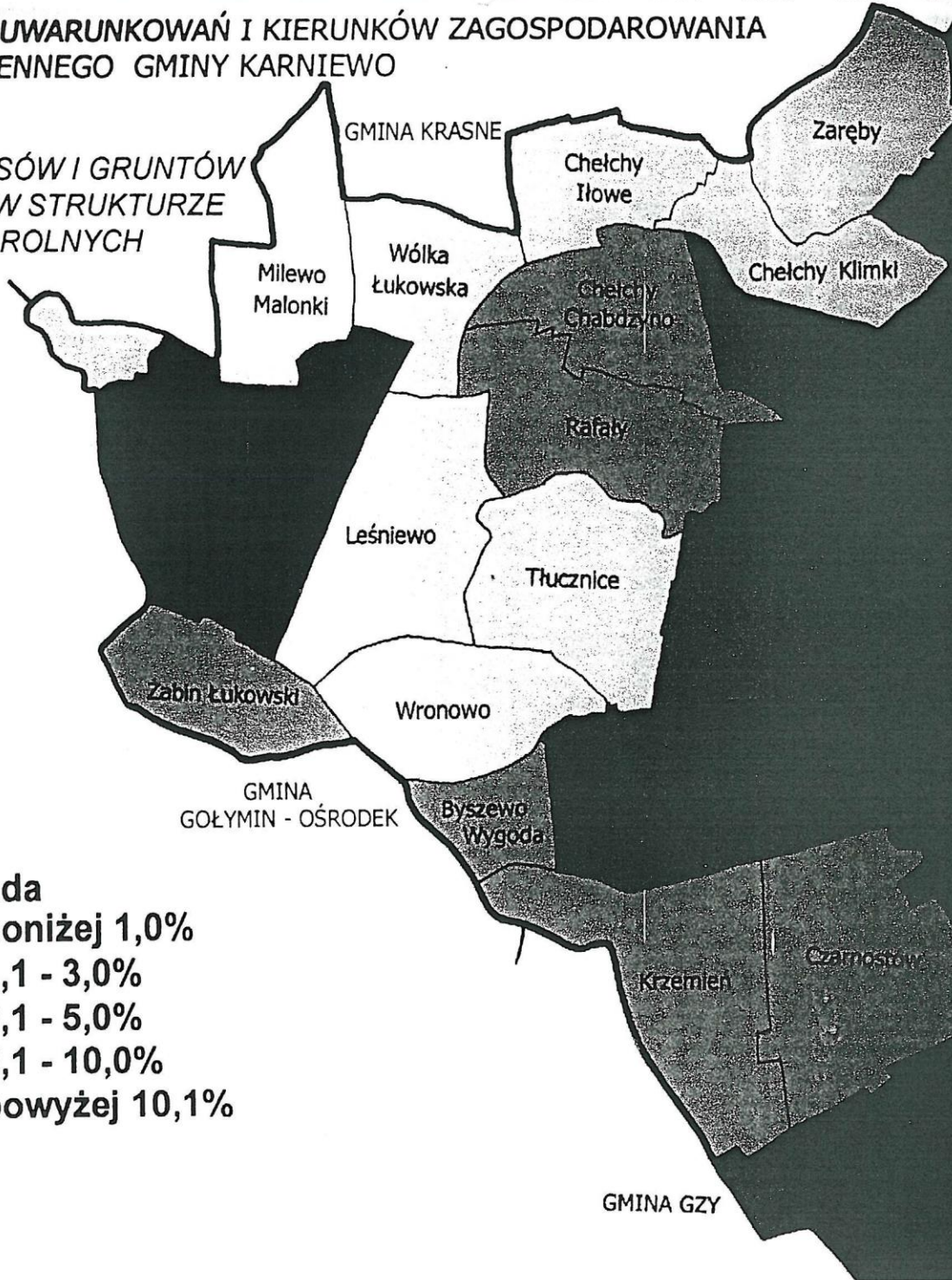

Legenda

- poniżej 72,0%
- 72,1 - 80,0%
- 80,1 - 85,0%
- 85,1 - 90,0%
- powyżej 90,1%

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO**

**UDZIAŁ LASÓW I GRUNTÓW
LEŚNYCH W STRUKTURZE
UŻYTKÓW ROLNYCH**

Legenda

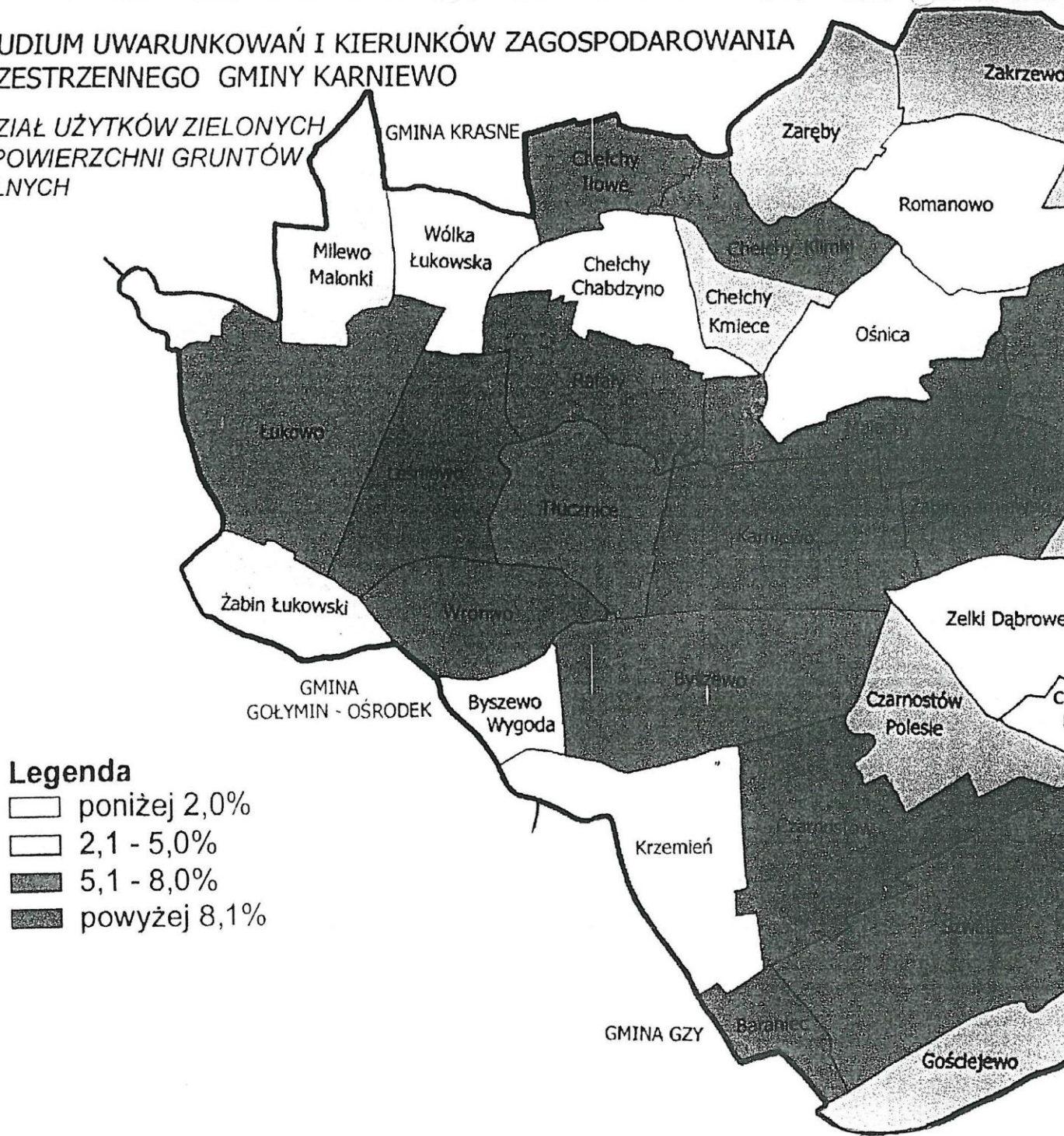
- poniżej 1,0%
- 1,1 - 3,0%
- 3,1 - 5,0%
- 5,1 - 10,0%
- powyżej 10,1%

GMINA
GOŁYMIN - OŚRODEK

GMINA GZY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ UŻYTKÓW ZIELONYCH W POWIERZCHNI GRUNTÓW ROLNYCH

Legenda

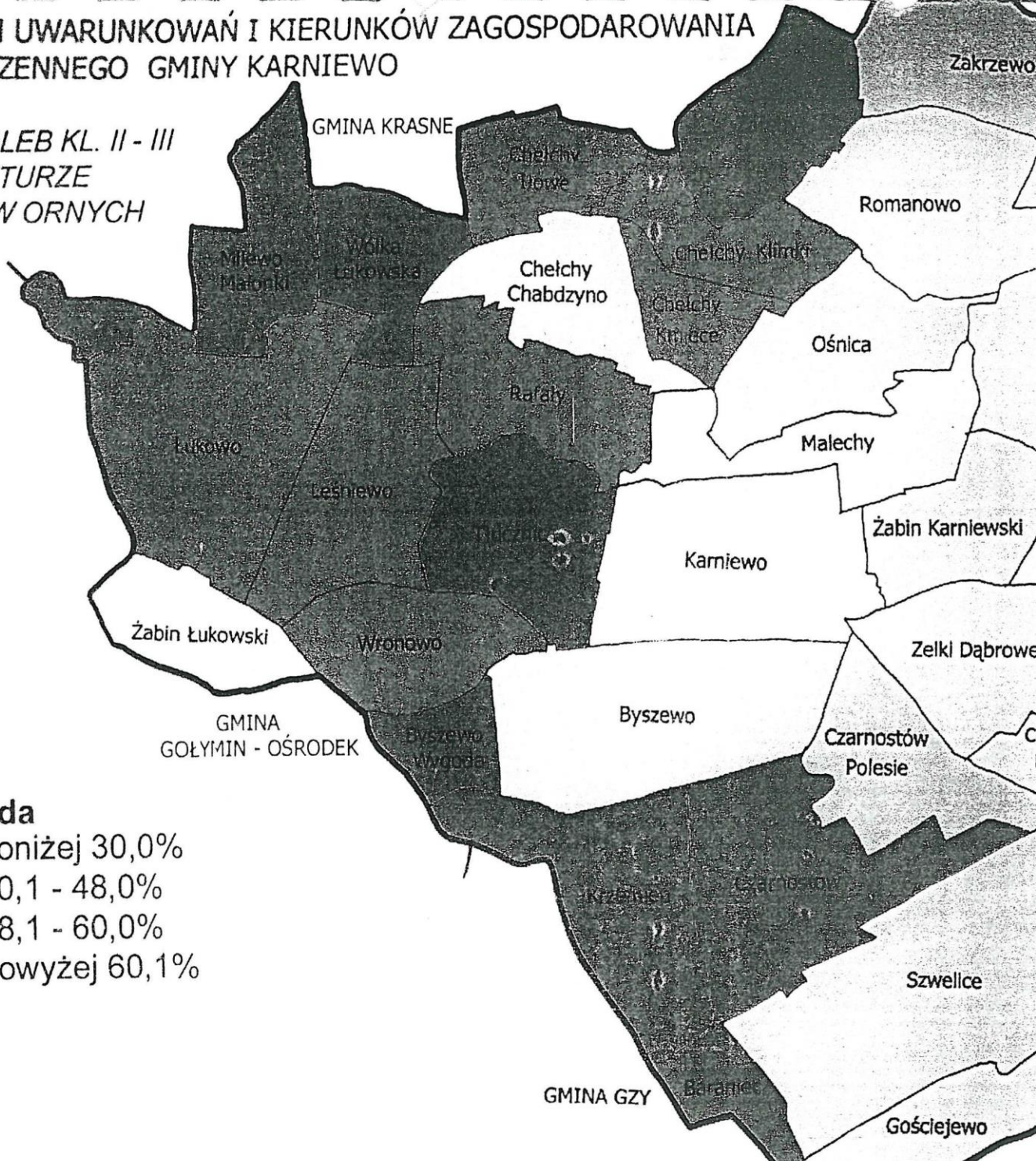
- poniżej 2,0%
- 2,1 - 5,0%
- 5,1 - 8,0%
- powyżej 8,1%

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ GLEB KL. II - III
W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

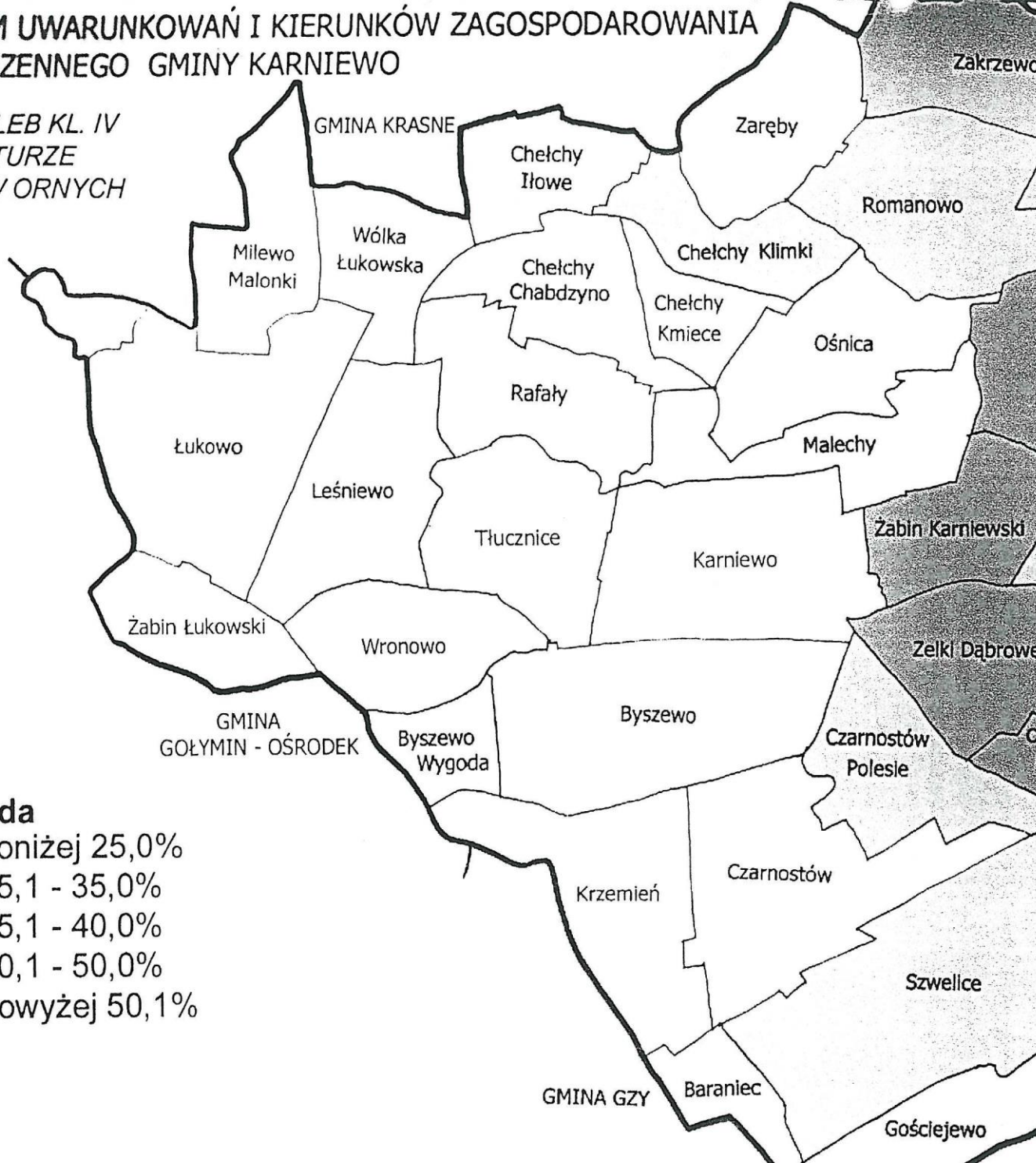
Legenda

- poniżej 30,0%
- 30,1 - 48,0%
- 48,1 - 60,0%
- powyżej 60,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ GLEB KL. IV
W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

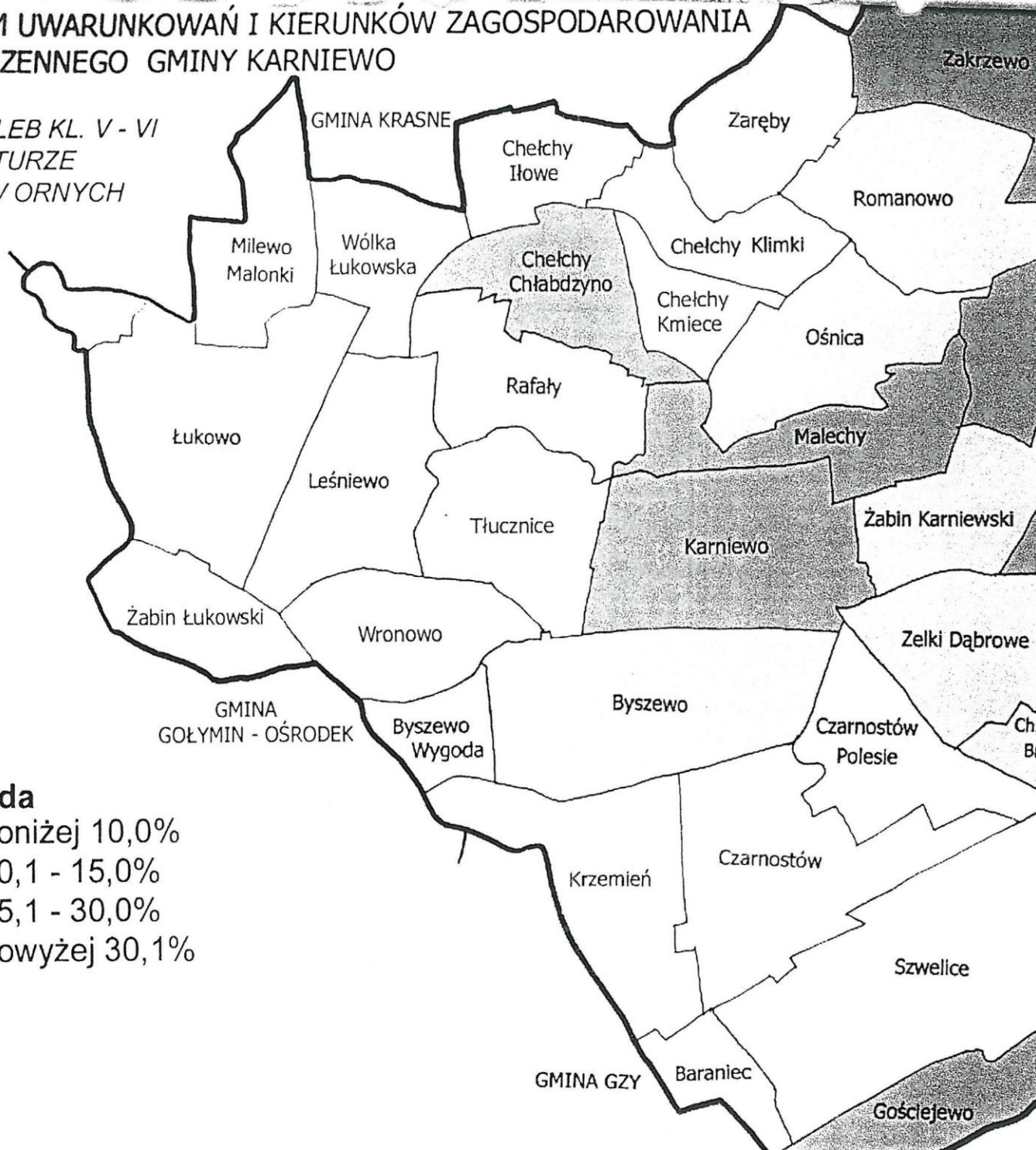

Legenda

- poniżej 25,0%
- 25,1 - 35,0%
- 35,1 - 40,0%
- 40,1 - 50,0%
- powyżej 50,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ GLEB KL. V - VI
W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

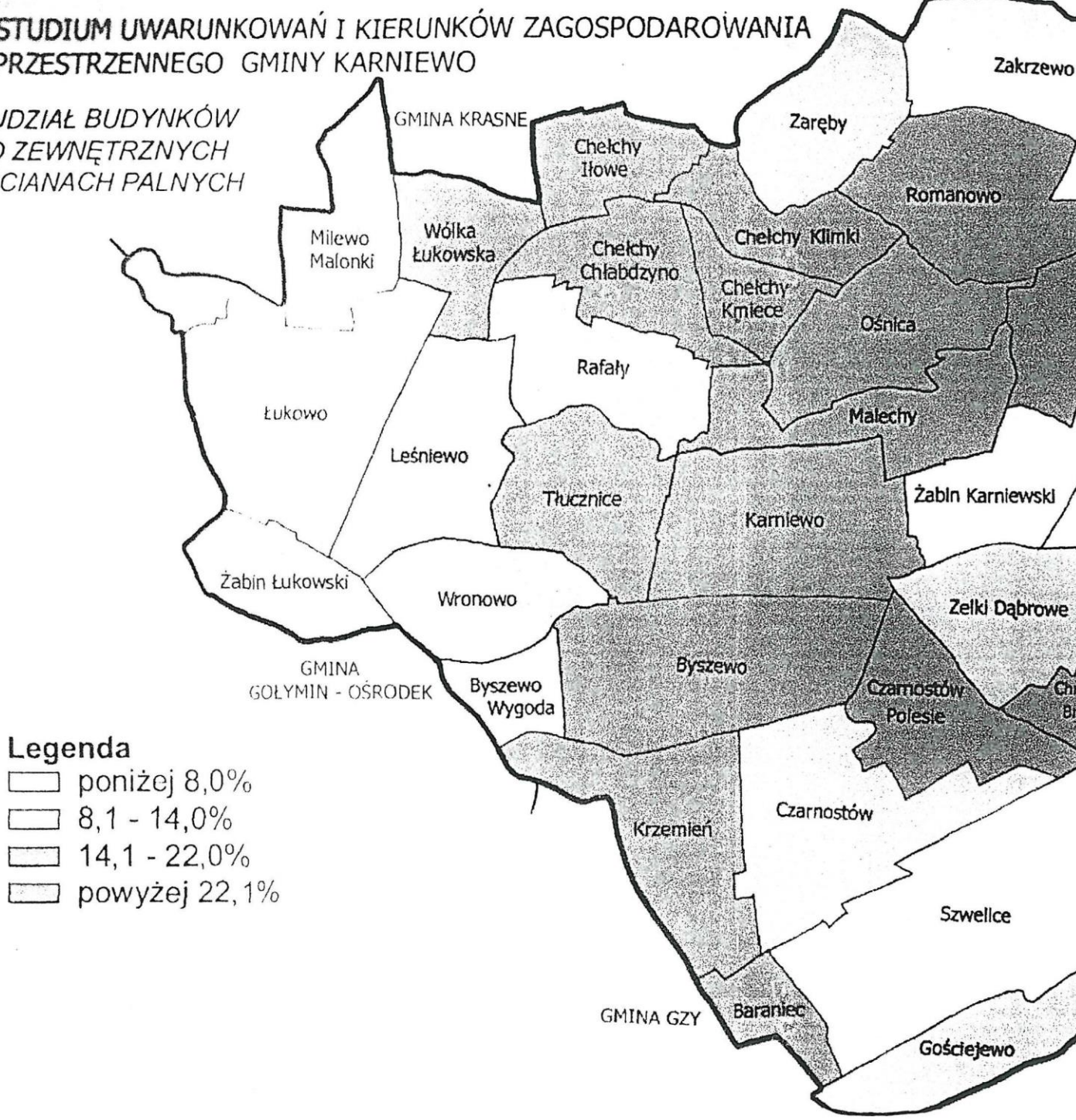

Legenda

- poniżej 10,0%
- 10,1 - 15,0%
- 15,1 - 30,0%
- powyżej 30,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ BUDYNKÓW O ZEWNĘTRZNYCH ŚCIANACH PALNYCH

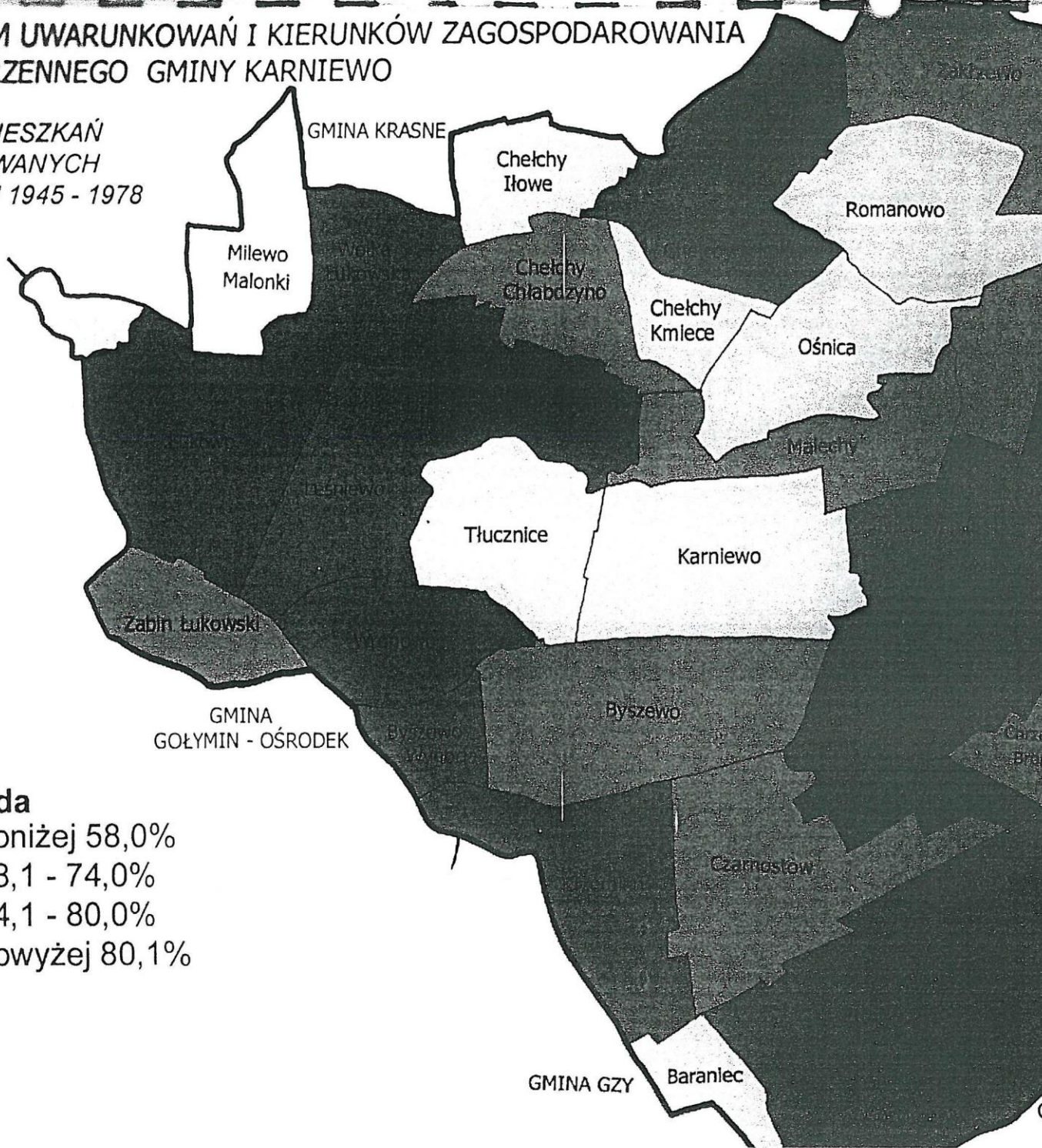

Legenda

- poniżej 8,0%
- 8,1 - 14,0%
- 14,1 - 22,0%
- powyżej 22,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

UDZIAŁ MIESZKAŃ WYBUDOWANYCH W LATACH 1945 - 1978

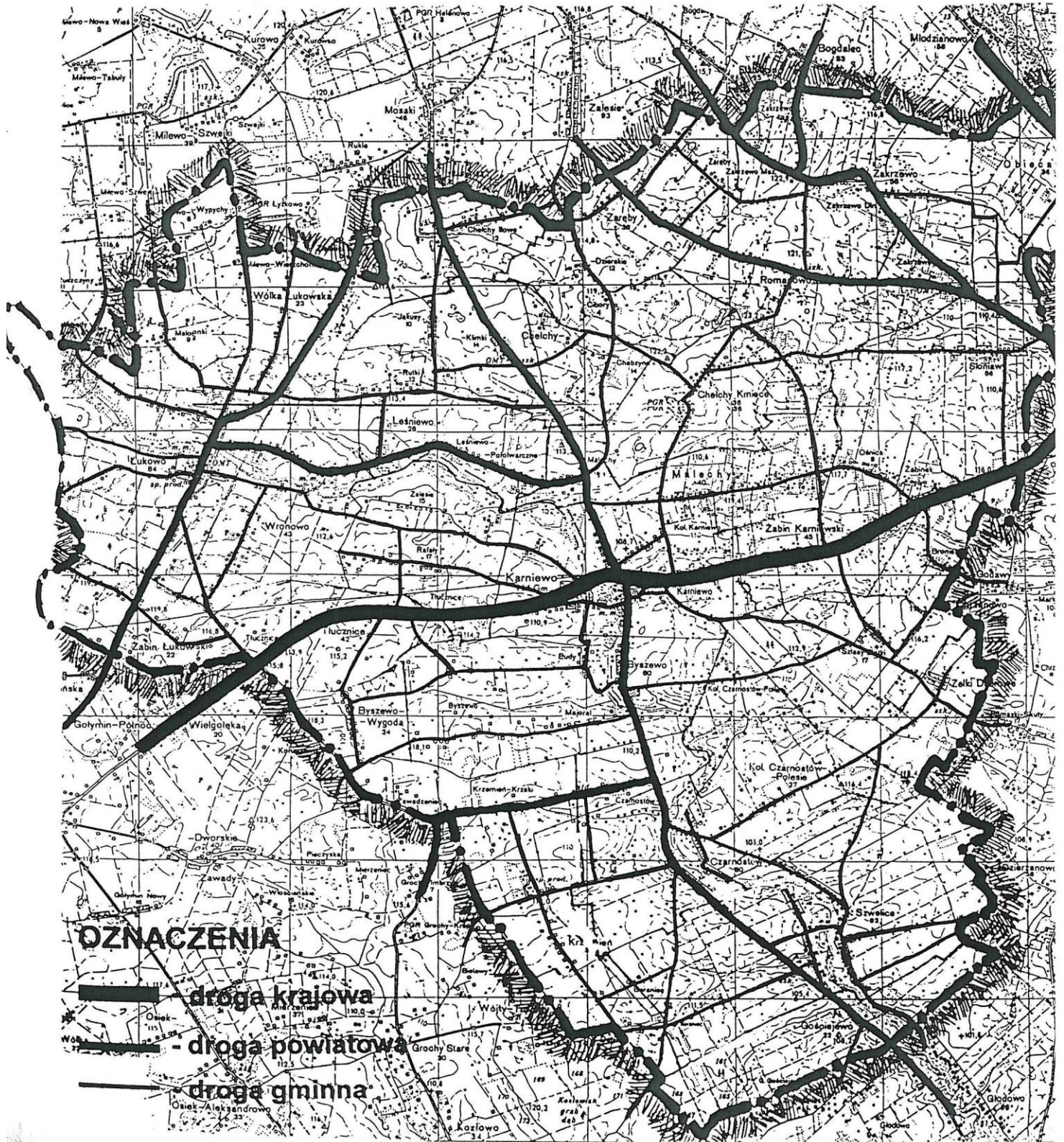
Legenda

- poniżej 58,0%
- 58,1 - 74,0%
- 74,1 - 80,0%
- powyżej 80,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

KOMUNIKACJA

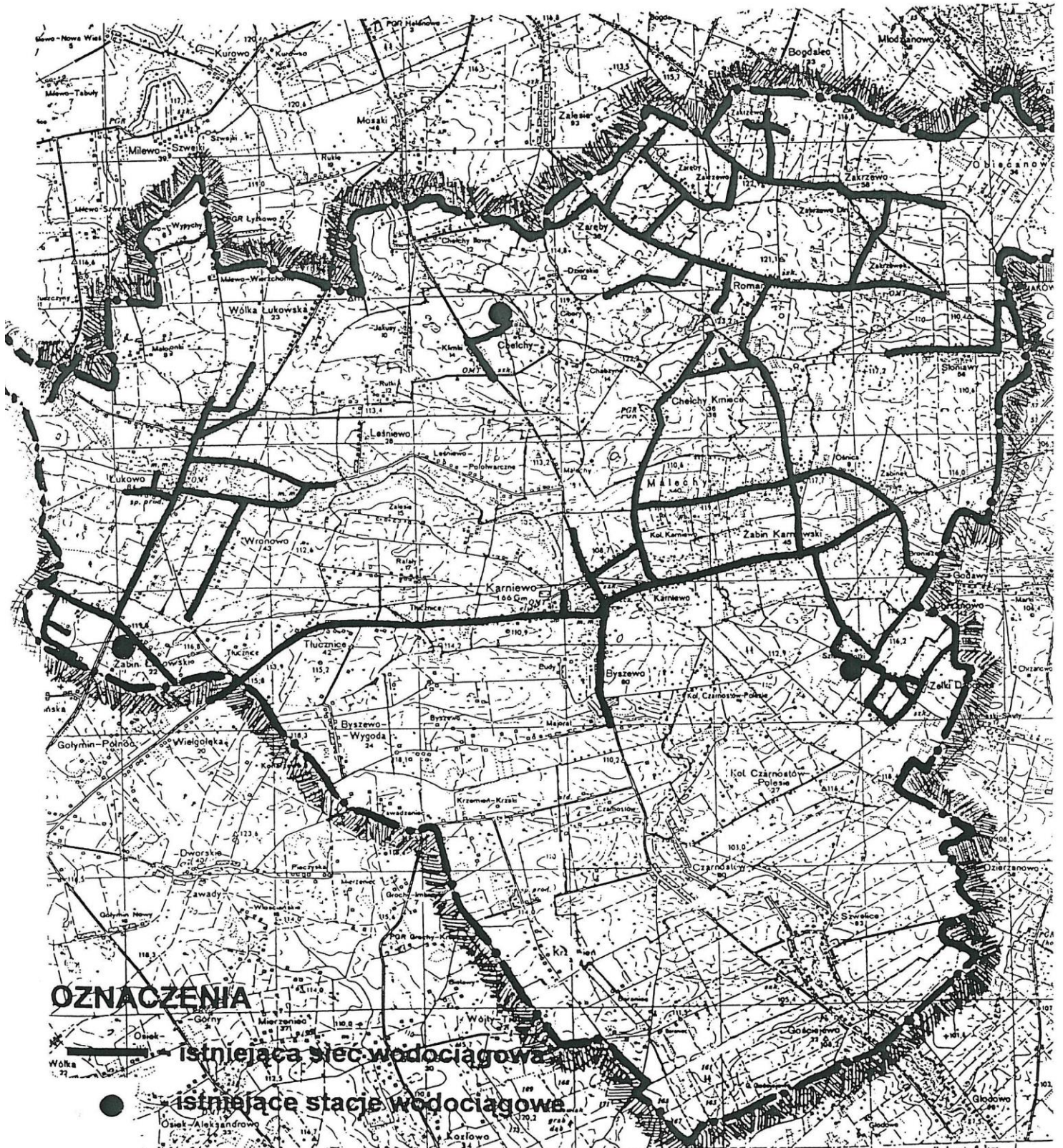
RYS 10.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

RYS 11.

WODOCIĄGI

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KARNIEWO

TELEKOMUNIKACJA

RYS 12.

